

**ΣΧΟΛΗ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ
69^η ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΣΕΙΡΑ
ΚΑΝΟΝΙΚΗΣ ΦΟΙΤΗΣΗΣ**

ΑΤΟΜΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

**«Η ΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΣΥΡΙΑΣ ΚΑΙ Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΤΗΣ
ΡΩΣΙΚΗΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣ ΣΤΗ
ΜΕΣΟΓΕΙΟ»**

ΑΠΟ ΤΟΝ

ΣΧΗ (ΜΧ) ΝΙΚΟΛΑΟ ΓΚΡΕΤΣΑ

ΜΑΡΤΙΟΣ 2017

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίδα
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
Γενικά	1
Ελληνική Αναγκαιότητα	2
Σκοπός	3
Προϋποθέσεις	3
ΚΕΦΑΛΑΙΟ «Α»: Η ΚΡΙΣΗ ΣΤΗ ΣΥΡΙΑ	5
Γενικά	5
Η Συστημική Κρίση στη Μέση Ανατολή	5
Η Ανθρωπογεωγραφία της Συρίας	6
Ιστορική Αναδρομή της Πολιτικής του Καθεστώτος Άσαντ	7
Η Σύγχρονη Κρίση	8
Η Έναρξη των Ταραχών	8
Τα Αντίπαλα Στρατόπεδα	9
Φιλοκυβερνητικές Δυνάμεις	10
Δυνάμεις Αντιπολίτευσης	10
Κούρδοι της Συρίας	12
Ισλαμικό Κράτος	13
Η Εξέλιξη της Κρίσης	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ «Β»: Η Συριακή Κρίση και Εξωτερικές Δυνάμεις	16
Ο Αραβικός Κόσμος κατά τη Διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου	16
Ο Σύγχρονος Ρόλος των Εξωτερικών Δυνάμεων	17
Περιφερειακοί Εξωτερικοί Κρατικοί Δρώντες	20
Ιράν	21
Σαουδική Αραβία	21
Τουρκία	22
Ισραήλ	23
Υπερεθνικοί Δρώντες	24
Σύνδεσμος Αραβικών Κρατών	24
Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ «Γ»: Η ΕΜΠΛΟΚΗ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ ΣΤΗ ΣΥΡΙΑ	27
Το Διεθνές Πλαίσιο και η Παγκόσμια Στρατηγική της Ρωσίας	27

Αναλύοντας το Διαχρονικό Ρόλο της Ρωσίας	30
Η Περίοδος πριν από την Κρίση	30
Η Ρωσική Εμπλοκή στη Συριακή Κρίση	31
Η Ενεργή Στρατιωτική Εμπλοκή της Ρωσίας	35
Η Αξία της Συρίας για τη Ρωσία	38
Ο Κίνδυνος της Ισλαμικής Τρομοκρατίας	41
Κριτική Ανάλυση της Ρωσικής Παρουσίας στη Συρία	42
ΚΕΦΑΛΑΙΟ «Δ»: ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	46
Διαπιστώσεις	46
Προοπτικές για Πολυμερή Συνεργασία στη Μέση Ανατολή	47
Συμπεράσματα	49
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Α» Χάρτης Καταστάσεως Συρίας	52
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Β» Βιβλιογραφία	53

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

«I really don't know anybody who liked dealing with dictators, but there is a perverse simplicity to it. The world after the Arab spring is now much more complex»^{1, 2}

Barbara Bodine

US Ambassador to Yemen November 1997 - August 2001

1. Γενικά

α. Ίσως δε θα ήταν παράλογο να ισχυρισθεί κανείς ότι οι περισσότερες από τις χώρες της Δυτικής Ασίας και της Βόρειας Αφρικής θα ήταν σε πολύ καλύτερη θέση, αν ο πλανόδιος οπωροπώλης³, Μοχάμεντ Μπουαζίζι⁴ δεν είχε αυτοπυρποληθεί σε δρόμο της Τυνησίας στις 17 Δεκεμβρίου 2010, έτσι ώστε να αποτελέσει το «εναρκτήριο λάκτισμα» για την ενεργοποίηση μιας σειράς από εξεγέρσεις στην περιοχή. Η απεγνωσμένη αυτή ενέργεια πυροδότησε τις λαϊκές εξεγέρσεις, με εκατομμύρια Άραβες να ξεσηκώνονται και να διαδηλώνουν εναντίον των κυβερνήσεων τους, όπου τελικά είτε ανατράπηκαν απολυταρχικές φυσιολογικές⁵ στις Αραβικές χώρες, ή απλά σείστηκαν τα ολοκληρωτικά καθεστώτα στην περιοχή. Ουσιαστικά όμως κανένα κράτος, εκτός από την Τυνησία⁶, δε μπόρεσε να συνέλθει απόλυτα δικαιολογώντας έτσι τις ανθρώπινες θυσίες, που συντελέστηκαν κατά τη διάρκεια της λεγόμενης Αραβικής Άνοιξης. Και αν σήμερα η Αίγυπτος εμφανίζει δείγματα σταθεροποίησης, το ίδιο δεν μπορεί να ειπωθεί για τα υπόλοιπα κράτη και κυρίως τη Λιβύη, την Υεμένη, κ.ά. Από την άλλη, το Ιράκ είναι ένα σχεδόν αποτυχημένο κράτος (failed state), όπου το βόρειο τμήμα κυριαρχείται από τους Κούρδους, που έχουν εδραιώσει μία σχεδόν ανεξάρτητη διοίκηση, ενώ οι λοιπές Αραβικές χώρες του Περσικού Κόλπου φαίνεται να έχουν αντιμετωπίσει προσωρινά την παλίρροια αυτή, υιοθετώντας συνδυασμό πολιτικών εξαναγκασμού, χρηματικής βοήθειας, συνεργασίας και επιφανειακών παραχωρήσεων σε θρησκευτικές ή μη μειονότητες.

β. Λίγο καιρό μετά, στα μέσα του 2011, η Αραβική εξέγερση έφτασε και στη Δαμασκό και έτσι η Συρία αποτελεί πλέον όχι μόνο τοπίο σύγκρουσης περιφερειακών αντιπάλων, όπως η Τουρκία, το Ιράν και η Σαουδική Αραβία, αλλά και κομβικό σημείο της παγκόσμιας πολιτικής αντιπαράθεσης. Τα τελευταία έξι χρόνια, η κατάσταση έχει εξελιχθεί με τέτοιο τρόπο, που έχει αλλάξει τη

¹ «Πραγματικά δεν ξέρω κανέναν που του άρεσε να ασχολείται με δικτάτορες, αλλά υπάρχει μια διεισδυτική απλότητα σε αυτό. Ο κόσμος μετά την Αραβική Άνοιξη είναι τώρα πολύ πιο περίπλοκος». Μπάρμπαρα Μποντίν, πρώην Πρέσβης των ΗΠΑ στην Υεμένη.

² Paul Danaher, «The New Middle East: The World After the Arab Spring», σελ. 3.

³ Διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://www.reuters.com/article/us-times-bouazizi-idUSTRE7BR0CI20111228> [τελευταία επίσκεψη 12 Φεβ 17].

⁴ Όταν ο Μπουαζίζι υπέκυψε στα τραύματά του τον Ιανουάριο 2011, ξέσπασαν διαμαρτυρίες σε όλη την Τυνησία εξαναγκάζοντας τον Πρόεδρο Μπεν Άλι να εγκαταλείψει τη χώρα. Λίγο αργότερα εκατομμύρια άνθρωποι βγήκαν στους δρόμους στην Αίγυπτο, τη Λιβύη, τη Συρία και σε άλλες χώρες για να διαμαρτυρηθούν κατά της καταστολής, της διαφθοράς, της φτώχειας και της ανεργίας.

Διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://www.newsbomb.gr/kosmos/news/story/103247/prosopo-tis-hronias-o-tynisios-roy-aytopyrolithike#ixzz4YSLZqQrS> [τελευταία επίσκεψη 12 Φεβ 17].

⁵ Ο Μουμπάρακ της Αιγύπτου, ο Καντάφι της Λιβύης, ο Μπεν Αλί της Τυνησίας και ο Σάλεχ της Υεμένης.

⁶ Η Τυνησία έκτοτε εξέλεξε νέους ηγέτες μετά τη διεξαγωγή διαδοχικών ειρηνικών δημοκρατικών εκλογών.

γεωπολιτική της περιοχής και ίσως, ο Πρόεδρος Άσαντ έχει καταφέρει εν μέρει να αναζωπυρώσει την αντιπαλότητα μεταξύ Ρωσίας και ΗΠΑ, τουλάχιστον όπως διαφάνηκε κατά τη διάρκεια της διακυβέρνησης Ομπάμα, ενώ μένει να φανεί η ενδεχόμενη αλλαγή μετά από τη σταθεροποίηση της εξωτερικής πολιτικής του νεοεκλεγέντος Προέδρου Τραμπ.

γ. Μέχρι στιγμής, ο εμφύλιος πόλεμος στη Συρία έχει προκαλέσει περισσότερους από 470.000 νεκρούς⁷, την παράλυση της υγείας και της παιδείας και σύμφωνα με εκτιμήσεις του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) πάνω από το ήμισυ του πληθυσμού έχει ανάγκη ανθρωπιστικής βοήθειας⁸. Το γεγονός που άλλαξε το χαρακτήρα της Συριακής κρίσης είναι η ενεργός εμπλοκή της Ρωσίας, η οποία παρέμενε σχεδόν αόρατη στην παγκόσμια πολιτική σφαίρα, μετά τη διάλυση της πρώην ΕΣΣΔ. Αναμφίβολα, η Ρωσία δεν είχε παραμείνει παθητικός παρατηρητής των τεκταινομένων σε παγκόσμιο επίπεδο, όπως πολλοί υπέθεταν. Κατά τη διάρκεια της ένοπλης σύγκρουσης στη Συρία, η Ρωσία αναβάθμισε σημαντικά το ρόλο της στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής. Η ριζική στρατιωτική επέμβαση της Μόσχας για λογαριασμό της κυβέρνησης της Συρίας από τα τέλη Σεπτεμβρίου 2015, καθώς και ο ρόλος της στην αναβίωση των διαπραγματεύσεων της Γενεύης από το Φεβρουάριο του 2016 και η επακόλουθη κατάπαυση του πυρός ως αποτέλεσμα της συνεργασίας με τις ΗΠΑ, αποδεικνύουν με τον καλύτερο τρόπο το νέο αναβαθμισμένο ρόλο και το επίπεδο της δέσμευσης της Ρωσίας, σε αντίθεση με την ευρέως διαδεδομένη άποψη για απομονωτισμό και αδράνεια. Το εμφανές και μετρήσιμο αποτέλεσμα της Ρωσικής ανάμειξης είναι ότι το καθεστώς του Άσαντ στη Συρία, παρά τη συνεχή και αυξανόμενη διεθνή πίεση και κατακραυγή, συνεχίζει να απολαμβάνει σταθερή διεθνή πολιτική υποστήριξη από τη Ρωσία σε όλη τη διάρκεια της αντιπαράθεσης από το Μάρτιο 2011 έως και σήμερα.

2. Ελληνική Αναγκαιότητα

α. Το σύγχρονο γεωπολιτικό περιβάλλον της Ελλάδας χαρακτηρίζεται από αιφνίδια εμφανιζόμενες, μη γεωγραφικά προσδιορισμένες ασύμμετρες απειλές, που έχουν ως απώτερο στόχο την αμφισβήτηση της εθνικής κυριαρχίας και την ανατροπή της διαμορφωμένης ισχύουσας κατάστασης.

β. Η αστάθεια, που επικρατεί στην ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, με κυριότερη επίπτωση την αθρόα μετακίνηση πληθυσμών από τις εμπόλεμες περιοχές προς την Ευρώπη, αναδεικνύει την ανάγκη για θωράκιση και αντιμετώπιση των ασύμμετρων απειλών ως άμεση προτεραιότητα για την Ελληνική πολιτεία. Επομένως η παρακολούθηση της εξέλιξης πρωτίστως της Συριακής κρίσης και δευτερευόντως της κατάστασης στη Λιβύη, σε συνδυασμό με την εξάπλωση του Ισλαμικού Κράτους (ΙΚ) αλλά και των λοιπών εθνικών και υπερεθνικών δρώντων στις αντίστοιχες περιοχές, αποτελούν ύψιστη προτεραιότητα για τον καθορισμό των γεωστρατηγικών επιλογών της Ελλάδας.

⁷ Διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://www.iam Syria.org/death-tolls.html>, [τελευταία επίσκεψη 20 Ιαν 17].

⁸ Dr Fazzur Rahman Siddiqui, «Evolution of Syrian Crisis and Analyzing the Role of Russia: A Game Changer», Indian Council of World Affairs (ICWA) Issue Brief, σελ. 3.

3. Σκοπός

α. Σκοπός της παρούσας διατριβής είναι η ανάλυση της Συριακής κρίσης υπό το πρίσμα της εμπλοκής της Ρωσίας και της επιδίωξης της Μόσχας για επιστροφή της Ρωσικής ισχύος στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής με σκοπό την αύξηση της επιρροής της σε μία περιοχή, που ανέκαθεν διέθετε σημαντικά γεωστρατηγικά ερείσματα⁹.

β. Πλέον από τα μέσα της παρούσας δεκαετίας υφίσταται μία αυξανόμενη συζήτηση για την επιστροφή της Ρωσίας στη Μέση Ανατολή και, μέσω του αναβαθμισμένου ρόλου της στην κεντρική σκηνή της παγκόσμιας πολιτικής. Αυτό, με τη σειρά του, έχει προκαλέσει άνοδο των προσδοκιών για τη νέα «μεγάλη στρατηγική» της Ρωσίας στη Μέση Ανατολή. Πόσο δικαιολογημένες είναι αυτές οι προσδοκίες; Μήπως το γεγονός ότι η ενεργή εμπλοκή της Ρωσίας στη Συρία επισκιάζει την αντίστοιχη εμπλοκή των ΗΠΑ αποδεικνύει τη «μεγάλη στρατηγική» της Μόσχας για την ευρύτερη περιοχή; Ή μήπως θα πρέπει να θεωρηθεί η εμπλοκή της Ρωσίας ως μια σειρά μετρημένων, προσεκτικών βημάτων που αφορούν πρωτίστως σε επιδέξιο σχεδιασμό, και κυρίως στην επιδίωξη τακτικών στόχων, υπό την απουσία μίας πιο φιλόδοξης, μακροπρόθεσμης και ολοκληρωμένης περιφερειακής στρατηγικής; Ή δεν συμβαίνει κάτι από τα δύο προαναφερόμενα και απλά η εμπλοκή της Ρωσίας εντάσσεται στο πλαίσιο μίας ευρύτερης στρατηγικής σκέψης, αλλά όχι με τον τρόπο που ίσως κάποιοι δρώντες να αναπολούν μια «μεγάλη στρατηγική» για τη Μέση Ανατολή;

4. Προϋποθέσεις

α. Η Συριακή κρίση συνεχίζεται με αμείωτη ένταση έως και τη στιγμή συγγραφής της παρούσας εργασίας. Η εξελισσόμενη περιφερειακή σύγκρουση στην οποία εμπλέκονται ενδοθηρσκευτικοί, εθνικοί, υπερεθνικοί, κρατικοί και μη κρατικοί δρώντες μεταβάλλεται συνεχώς με αποτέλεσμα τα τυχόν συμπεράσματα να ανατρέπονται σε μικρό χρονικό διάστημα ανάλογα με τη μεταβολή των γεωστρατηγικών βλέψεων των δρώντων.

β. Οι προϋποθέσεις, που ελήφθησαν υπόψη για τη διάρθρωση των στοιχείων και την εξαγωγή συμπερασμάτων στο πλαίσιο της ευμετάβλητης κατάστασης, έχουν ως εξής:

(1) Η Ρωσία έχει εγκαταλείψει πλήρως την πολιτική απομονωτισμού και πλέον θα επιδιώξει όλο και μεγαλύτερη εμπλοκή στα τεκταινόμενα στην Ανατολική Μεσόγειο.

(2) Η ανάληψη της προεδρίας των ΗΠΑ από τον Ντόναλντ Τραμπ ενδέχεται να μεταβάλει την πολιτική των ΗΠΑ και κυρίως την ανεκτικότητα

---

⁹ Σύμφωνα με τον επικεφαλής του Συμβουλίου Εξωτερικής και Αμυντικής Πολιτικής της Ρωσίας, Φιοντόρ Λουκιάνωφ «Η Μέση Ανατολή αποτελεί ένα δρόμο ώστε να αναδειχθεί πως η περίοδος της απουσίας της Ρωσίας από τη διεθνή σκηνή, ως κράτος πρώτης γραμμής, έχει τελειώσει». Ιωάννης Μάζης «Γεωπολιτική και Γεωστρατηγικές της Συριακής Κρίσεως», σελ. 85.

ως προς τη Ρωσία, σχετικά με την αντιμετώπιση της εξάπλωσης του ΙΚ και τη διευθέτηση των ισορροπιών στη Συρία μετά το τέλος της σύρραξης..

(3) Οι ενδοθρησκευτικές συγκρούσεις στο εσωτερικό του Ισλάμ θα συνεχισθούν με αμείωτο ρυθμό και η ειρήνευση στην περιοχή θα τορπιλίζεται από τη διαφορά Σουνιτών - Σιιτών.

(4) Ο διεθνής παράγοντας θα συνεχίσει να αναμιγνύεται στη Συριακή σύγκρουση με σκοπό να ελαχιστοποιήσει τις ασύμμετρες απειλές που αναδύονται από την αθρόα μετακίνηση πληθυσμών και τη ριζοσπαστικοποίηση του Ισλάμ.

(5) Η Τουρκία, το Ιράν και τα λοιπά Αραβικά κράτη του Περσικού Κόλπου θα συνεχίσουν να εκμεταλλεύονται τη σύγκρουση με σκοπό την επίτευξη των ευρύτερων γεωστρατηγικών στόχων τους.

(6) Η αλλαγή των συνόρων στην περιοχή της Μέσης Ανατολής, που συνεπάγεται τη δημιουργία νέων κρατικών οντοτήτων, είναι πλέον όχι μόνο ορατή αλλά ίσως και επιθυμητή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ «Α»

Η ΚΡΙΣΗ ΣΤΗ ΣΥΡΙΑ

«There can be no war in the Middle East without Egypt, but there can be no peace in the Middle East without Syria»^{10, 11}

Henry Kissinger
United States Secretary of State January 1969 - November 1975

1. Γενικά

Οι παγκόσμιες αλλαγές της τελευταίας δεκαετίας του 20^{ου} αιώνα, που κορυφώθηκαν με τη διάλυση του υπαρκτού σοσιαλισμού στην Ευρώπη, είχαν ως άμεσο αποτέλεσμα την ανάδειξη του μονοπολικού πλανητικού συστήματος, που επέτρεψε στις ΗΠΑ να αναλάβουν την πρωτοβουλία των κινήσεων στο άναρχο διεθνές περιβάλλον, προσπαθώντας να επιβάλουν παγκοσμίως τις αρχές διακυβέρνησης της Δύσης. Σύμφωνα με επιχειρήματα ερευνητών¹², τα οποία πολλές φορές δεν επαληθεύονται από τα γεγονότα, η Αραβική Άνοιξη αποτελεί τη φυσική συνέχεια της διάλυσης των απολυταρχικών καθεστώτων της Ανατολικής Ευρώπης. Κρίσιμος παράγοντας, που αναμένεται να καθορίσει το τελικό πρόσημο των επιδιωκόμενων αλλαγών των εξεγέρσεων στο πλαίσιο της Αραβικής Άνοιξης, παραμένει η κατάληξη της Συριακής κρίσης, αφού η Συρία από την εποχή της Οθωμανικής κυριαρχίας ήταν η καρδιά του Αραβικού εθνικισμού και η κινητήρια δύναμη του Αραβικού έθνους.

2. Η Συστημική Κρίση στη Μέση Ανατολή

α. Από τις αρχές του 21^{ου} αιώνα η Μέση Ανατολή χαρακτηρίζεται από εστίες συνεχιζόμενων και νέων ένοπλων συγκρούσεων¹³ και γενικότερης αστάθειας. Ωστόσο, στη δεκαετία του 2010, η Μέση Ανατολή εισήλθε σε μια πλήρους κλίμακας συστημική κρίση σε ολόκληρη την περιοχή, δηλαδή, μια κρίση που επηρέασε όλα τα κράτη και τις κοινωνίες, διαπέρασε την πολιτική και την οικονομία και αμφισβήτησε όλες τις πτυχές της ασφάλειας. Οι κυρίαρχες εκδηλώσεις¹⁴, που χαρακτηρίζουν αυτή τη συστημική κρίση, ενδεικτικά είναι οι παρακάτω:

(1) Μεγάλες και σχεδόν ταυτόχρονες κοινωνικοπολιτικές αναταραχές, που έγιναν γνωστές συλλογικά ως η Αραβική Άνοιξη.

¹⁰ «Δεν μπορεί να γίνει πόλεμος στη Μέση Ανατολή χωρίς τη συμμετοχή της Αιγύπτου, αλλά και δεν μπορεί να επιτευχθεί ειρήνη στη Μέση Ανατολή χωρίς τη συμμετοχή της Συρίας». Χένρι Κίσινγκερ, πρώην ΥΠΕΞ των ΗΠΑ.

¹¹ Διαθέσιμο στη διεύθυνση <https://www.commentarymagazine.com/foreign-policy/middle-east/no-peace-without-syria/>, [τελευταία επίσκεψη 20 Ιαν 17].

¹² Δρ Αλομπέντ Αρεφ, «Η Συριακή Κρίση: Αίτια, Διαστάσεις και Προοπτικές», Αύγουστος 2012.

¹³ Η επέμβαση των ΗΠΑ στο Ιράκ το 2003, η συνεχόμενη Ισραηλινο - Παλαιστινιακή σύγκρουση, η αντιπαράθεση Ισραήλ - Χεζμπολάχ το 2006, κ.ά.

¹⁴ Ekaterina Stepanova, «Russia in the Middle East: Back to a Grand Strategy - or Enforcing Multilateralism?», *Politique Etrangère*, σελ.5.

(2) Θεμελιώδης κρίση σε πολλά Αραβικά κράτη, ιδιαίτερα εκείνα με δυναστικά και κληρονομικά ρεπουμπλικανικά¹⁵ καθεστώτα.

(3) Εντεινόμενη διεθνοποίηση των κοινωνικών ταραχών, συμπεριλαμβανομένης της κοινωνικής διαμαρτυρίας, της πολιτικοθρησκευτικής βίας και του εξτρεμισμού.

(4) Αυξανόμενες εντάσεις και συνεχής ανταγωνισμός για επιρροή μεταξύ των βασικών περιφερειακών δυνάμεων, με αποτέλεσμα τη διάβρωση των περιφερειακών ισορροπιών ισχύος.

(5) Πρωτόγνωρη αύξηση της βίας των μη κρατικών δρώντων, συμπεριλαμβανομένων των διασυνωριακών και ευρύτερα υπερεθνικών κινήσεων.

β. Στοιχεία των παραπάνω τάσεων προϋπήρχαν στην περιοχή και κατά τη διάρκεια των προηγούμενων δεκαετιών. Ωστόσο, στη δεκαετία του 2010 ξέσπασαν ταυτόχρονα και στη συνέχεια ενοποιήθηκαν, έτσι ώστε να χαρακτηρίζονται από μία πρωτοφανή μαζικότητα. Η συνολική κρίση στην περιφερειακή ασφάλεια, το νέο κύμα αστάθειας, οι εσωτερικές αναταραχές και σε μεγάλο βαθμό οι διακρατικοί και διεθνοποιημένοι εμφύλιοι πολέμοι, αλλά και οι φαινομενικά δυσεπίλυτες περιφερειακές αντιπαλότητες έχουν φθάσει σε τέτοιο μέγεθος και ένταση, που θέτουν υπό γενικότερη αποσταθεροποίηση όλη την περιοχή και σε αποσύνθεση διάφορα κράτη ταυτόχρονα (Λιβύη, Ιράκ, Συρία και Υεμένη).

3. Η Ανθρωπογεωγραφία της Συρίας

α. Η Μέση Ανατολή γενικότερα και η Συρία ειδικότερα, αποτελούν ένα πολύχρωμο μωσαϊκό πολιτισμών, φυλών, εθνοτήτων και θρησκειών. Η διαφορετική εθνική και θρησκευτική σύνθεση της Συρίας δημιουργεί ένα περίπλοκο χάρτη συμμαχιών στο εσωτερικό της χώρας, που αποτελείται από τουλάχιστον 18 διαφορετικές θρησκευτικές και εθνικές κοινότητες. Ενδεικτικά αναφέρονται οι Μουσουλμάνοι σε ποσοστό 87% (που αναλύεται σε 74% Σουνίτες και 13% Αλαουίτες, Ισμαηλίτες και Σίιτες), οι Χριστιανοί 10% (Ορθόδοξοι, Ουνίτες και Νεστοριανοί), οι Δρούζοι 3% και ορισμένοι Εβραίοι κυρίως σε Δαμασκό και Χαλέπι¹⁶. Περίπου το 80% του πληθυσμού αποτελείται εθνοτικά από Άραβες, ενώ υπάρχει μια σημαντική μειονότητα Κούρδων, καθώς και Αρμένιοι, Τουρκμένοι, Ασσύριοι, κ.ά. Το γεγονός αυτό διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην πορεία της σύγκρουσης αλλά και στις μελλοντικές εξελίξεις. Επομένως, σε περίπτωση που το σημερινό ή το μελλοντικό καθεστώς αγνοήσει σκόπιμα μία από αυτές τις κοινότητες, η ενότητα του Συριακού κράτους θα υπονομευθεί, διότι κάθε κοινότητα έχει κατοχυρώσει τις ιδιαιτερότητές της, τους κανόνες της και το δικό της ρόλο μέσα στην κοινωνία.

¹⁵ Larbi Sadiki, «Like Father, Like Son: Dynastic Republicanism in the Middle East», Carnegie Endowment for International Peace, 2009, διαθέσιμο στη διεύθυνση http://carnegieendowment.org/files/dynastic_republicanism.pdf, [τελευταία επίσκεψη 20 Φεβ 17].

¹⁶ Διαθέσιμο στη διεύθυνση <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/sy.html>, [τελευταία επίσκεψη 20 Φεβ 17].

β. Σε αυτό το πολυσύνθετο περιβάλλον, η πολιτική εξουσία στη χώρα δεν ασκείται από τους Σουνίτες, που αποτελούν τη συντριπτική πλειοψηφία του πληθυσμού, αλλά από το καθεστώς Άσαντ, που στηρίζεται κατά βάση στους Αλαουΐτες¹⁷, τους Σίιτες και τους Σύρους Χριστιανούς Ορθόδοξους. Η Σουνιτική κοινότητα πάντοτε θεωρούσε τον εαυτό της αποκλεισμένο από τα κρατικά αξιώματα και παρότι δεν αντιδρούσε ανοικτά, υπέβασκε ένα κλίμα δυσαρέσκειας.

4. Ιστορική Αναδρομή της Πολιτικής του Καθεστώτος Άσαντ

α. Στις 10 Ιουνίου 2000, κατά τη διάρκεια τηλεφωνικής επικοινωνίας με τον Πρόεδρο του Λιβάνου, ο Χαφέζ αλ Άσαντ υπέστη καρδιακή προσβολή και απεβίωσε. Ο γιος του, Μπασάρ, τον διαδέχθηκε αμέσως στην αρχηγία του κόμματος Μπάαθ¹⁸ και στην Προεδρία της Συρίας. Η ανάληψη της εξουσίας από τον Μπασάρ αλ Άσαντ, σηματοδότησε μια νέα φάση μεταρρυθμίσεων κυρίως τα πρώτα χρόνια της εξουσίας του. Η πρώτη περίοδος, που ονομάστηκε «Άνοιξη της Δαμασκού»¹⁹, συνδέθηκε με την προσπάθεια του Άσαντ για πάταξη της διαφθοράς, εκσυγχρονισμό του κράτους και της κοινωνίας και οικονομική ανάπτυξη. Πολλοί από τους Υπουργούς αντικαταστάθηκαν, χορηγήθηκε αμνηστία σε εκατοντάδες πολιτικούς κρατούμενους και η περιβόητη φυλακή Mazzeh της Δαμασκού έκλεισε. Ταυτόχρονα, άρχισε να αναπτύσσεται η διαδικτυακή τεχνολογία, όταν το 2001 η Συριακή Εταιρεία Πληροφορικής, στην οποία ο Άσαντ είχε διατελέσει επικεφαλής, εισήγαγε το διαδίκτυο στη χώρα. Τα επόμενα χρόνια έγιναν προσπάθειες εισαγωγής ιδιωτικών σχημάτων στο κρατικό τραπεζικό σύστημα, αναπτύχθηκε η βιομηχανία, μειώθηκε η φορολογία, ενώ το 2009 ιδρύθηκε το χρηματιστήριο της Δαμασκού. Στην περίοδο αυτή, έκαναν την εμφάνισή τους στη χώρα τα λεγόμενα *muntadāt*²⁰ (σαλόνια), μικρές ομάδες ατόμων οι οποίες συζητούσαν γύρω από πολιτικά και κοινωνικά θέματα. Ανάμεσα στους συνομιλητές υπήρχαν αρκετοί διανοούμενοι, μέλη του κόμματος Μπάαθ αλλά και της αντιπολίτευσης.

β. Όμως, σύντομα η κυβέρνηση Άσαντ σταμάτησε τις προσπάθειες εκσυγχρονισμού. Στην πορεία, η συντηρητική σκληροπυρηνική πτέρυγα του κυβερνώντος κόμματος κατάφερε να επικρατήσει και να παγώσει τη διαδικασία των μεταρρυθμίσεων και του πολιτικού διαλόγου. Αρκετοί από τους πρώην πολιτικούς κρατούμενους συνελήφθησαν ξανά, όπως και αρκετά μέλη των *muntadāt*, κατηγορούμενοι για τις σχέσεις τους με τη Μουσουλμανική Αδελφότητα²¹. Η κατάσταση επιδεινώθηκε μετά τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001, την έναρξη του «Πολέμου κατά της Τρομοκρατίας» από τις ΗΠΑ και την

¹⁷ Μία υποδιαίρεση του σιιτικού Ισλάμ, αν και πολλοί δεν τους θεωρούν ούτε μουσουλμάνους.

¹⁸ Το κόμμα Μπάαθ, που ιδρύθηκε από το Σύριο Χριστιανό Μισέλ Αφλάκ και το Σουνίτη Μουσουλμάνο Σαλάχ Μπιτάρ με σκοπό την ένωση των χωρών της γεωγραφικής Συρίας (η σημερινή Συρία, το βόρειο τμήμα του Ιράκ, η Ιορδανία, η Παλαιστίνη και ο Λίβανος), μετατράπηκε από τον Χαφέζ Αλ Άσαντ σε εργαλείο άσκησης εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής. Το σύνθημα του κόμματος, από τότε που ιδρύθηκε το 1945 είναι Ελευθερία - Ένωση - Σοσιαλισμός. Για περισσότερες λεπτομέρειες σχετικά με το κόμμα Μπάαθ, Δ. Παπανδρέου, «Συρία: Ο Κοντινός μας Άγνωστος», σελ. 73 - 85.

¹⁹ Δρ Αλομπέντ Άρεφ, «Η Συριακή Κρίση: Αίτια, Διαστάσεις και Προοπτικές».

²⁰ Jeremy Jones, «Negotiating Change: The New Politics of the Middle East», σελ. 91.

²¹ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την οργάνωση σε όλες τις Αραβικές χώρες διαθέσιμη η διεύθυνση <http://www.ikhwanweb.com/>, [τελευταία επίσκεψη 25 Φεβ 17].

εισβολή στο Ιράκ, που είχε ως συνέπεια εκατοντάδες χιλιάδες πρόσφυγες από τις εμπόλεμες περιοχές να καταφθάσουν στη χώρα. Η παρουσία των προσφύγων ενίσχυσε την πολιτική οργάνωση της Μουσουλμανικής Αδελφότητας αλλά και άλλων τρομοκρατικών οργανώσεων, όπως η Al-Qaeda και κατ' επέκταση την επιθετική πολιτική των ΗΠΑ. Το 2006 κατά τη διάρκεια του πολέμου στο Λίβανο, ο Άσαντ τάχθηκε φανερά στο πλευρό της Hezbollah, ενώ κάλεσε το Ισραήλ, αν πραγματικά επιθυμούσε την ειρήνη στην περιοχή, να σταματήσει την τακτική του προληπτικού²² πολέμου, προειδοποιώντας ότι στο μέλλον τίποτα δε θα μπορούσε να το προστατεύσει από την Αραβική οργή. Οι ΗΠΑ, το 2006 κατά τη διάρκεια της σύγκρουσης των 34 ημερών²³, είχαν κατηγορήσει τόσο τη Συρία όσο και το Ιράν ως καθοδηγητές της Hezbollah, την οποία θεωρήσαν ως κύρια υπεύθυνη για τη σύγκρουση.

γ. Στις 27 Μαΐου 2007, ο Άσαντ επανεξελέγη στην Προεδρία της Συρίας, σε ειδικό δημοψήφισμα. Επίσης το 2007, η κυβέρνηση με αφορμή νόμο για τη λειτουργία των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, περιόρισε την ελευθερία της έκφρασης, επέβαλε κρατικό μονοπώλιο στην ενημέρωση και απαγόρευσε την πρόσβαση σε συγκεκριμένες σελίδες του διαδικτύου. Ταυτόχρονα, ενδεικτικό της διάβρωσης και της παρακμής, που κυριαρχούσε το 2010 στον κρατικό μηχανισμό, ήταν ο δείκτης της διαφθοράς του Παγκόσμιου Οργανισμού Διαφάνειας, που κατέταξε τη Συρία 127^η σε σύνολο 180 κρατών και 15^η από τα 22 Αραβικά κράτη²⁴.

3. Η Σύγχρονη Κρίση

α. Η Έναρξη των Ταραχών

Στη Συρία, οι πρώτες διαμαρτυρίες κατά του καθεστώτος ξεκίνησαν τον Ιανουάριο 2011 επηρεαζόμενες από άλλες παρόμοιες κινήσεις στην ευρύτερη περιοχή. Οι διαδηλωτές ζητούσαν την αποκατάσταση των δικαιωμάτων των πολιτών, καθώς και το τέλος της κατάστασης έκτακτης ανάγκης, που είχε τεθεί σε εφαρμογή από το 1963. Οι αντικαθεστωτικές διαδηλώσεις στην πόλη Ντεράα, την Παρασκευή 18 Μαρτίου 2011, μετά τη φυλάκιση νεαρών, που είχαν γράψει αντικυβερνητικά συνθήματα²⁵ στον τοίχο του σχολείου τους, είχαν ως αποτέλεσμα οι δυνάμεις ασφαλείας να ανοίξουν πυρ, φονεύοντας τέσσερα άτομα²⁶. Το γεγονός αυτό προκάλεσε την οργισμένη αντίδραση σε άλλες πόλεις της Συρίας, όπως Χομς, Χάμα και Δαμασκό. Οι Συριακές αρχές αντέδρασαν με βία κατά των πολιτών με αποτέλεσμα ο ΟΗΕ να ζητήσει έρευνα για τη βίαιη καταστολή των διαδηλώσεων. Η διεθνής κατακραυγή υπήρξε άμεση. Αν και το καθεστώς Άσαντ

²² Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, «Η Στρατηγική Σκέψη από την Αρχαιότητα έως Σήμερα», σελ. 42.

²³ Αλέξανδρος Κατράνης, «Η Μέση Ανατολή στη Δίνη των Νέων Πολέμων», σελ. 20.

²⁴ Aljazeera, «Η διαφθορά στη Συρία», 17 Μαρτίου 2011, διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://www.aljazeera.net/NR/exeres/35036086-2ABA-43FA-9CD2-75D0E0557054.htm>, [τελευταία επίσκεψη 10 Φεβ 17].

²⁵ Όπως δήλωσε ο πρωταγωνιστής του επεισοδίου, Mouawiya Syasneh, στην Telegraph στις 14 Μαρ 17, «Όλα ξεκίνησαν από ένα γκράφιτι, μία πλάκα, και αν μπορούσα να γνωρίζω τη συνέχεια της πράξης μου, σίγουρα δεν θα την είχα κάνει ποτέ».

Διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://www.telegraph.co.uk/news/2017/03/14/six-years-war-syria-regret-many-innocent-people-had-die-says/> [τελευταία επίσκεψη 17 Μαρ 17].

²⁶ Ιωάννης Μάζης, «Γεωπολιτική και Γεωστρατηγικές της Συριακής Κρίσεως», σελ. 11.

προέβηκε σχεδόν άμεσα σε μεταρρυθμίσεις²⁷, όπως στον τερματισμό της κατάστασης έκτακτης ανάγκης, στη διάλυση του Ανώτατου Κυβερνητικού Δικαστηρίου Ασφαλείας, στην έγκριση του πολυκομματισμού και αντίστοιχου εκλογικού νόμου, η κατάσταση επιδεινώθηκε. Τον Αύγουστο του 2011, η πλειοψηφία των χωρών της ΕΕ απαίτησε την απομάκρυνση του Άσαντ και τον Απρίλιο του 2012, Γαλλία, Μεγάλη Βρετανία, Ιταλία, Γερμανία, Ισπανία, Καναδάς και Αυστραλία απέλασαν τους διπλωμάτες της Συρίας εκφράζοντας την οργή τους για τις θηριωδίες του καθεστώτος. Πολύ σύντομα, σε διάφορες πόλεις παρατηρήθηκε οργανωμένη κρατική βία. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η δολοφονία περισσότερων από 100 Σουνιτών στην πόλη Χούλα στις 26 Ιουνίου 2012, η οποία χαρακτήρισε τον πόλεμο στη Συρία, ως πόλεμο μεταξύ αιρέσεων και τάσεων του Ισλάμ. Ο ΟΗΕ διερεύνησε την υπόθεση και κατέληξε ότι μέλη του κρατικού μηχανισμού είχαν φονεύσει γυναίκες και ανήλικους. Τον Ιούλιο του 2012, ο Ερυθρός Σταυρός δήλωσε ότι ολόκληρη η χώρα είχε εμπλακεί σε έναν εμφύλιο πόλεμο και ότι και οι δύο πλευρές παραβίαζαν τη Σύμβαση της Γενεύης σχετικά με το δίκαιο του πολέμου²⁸. Η χρήση χημικών όπλων σε προάστιο της Δαμασκού το βράδυ της 21^{ης} Αυγούστου 2013, σκοτώνοντας 913 άτομα, μεταξύ των οποίων γυναίκες και παιδιά, ήταν το γεγονός²⁹ που τράβηξε την παγκόσμια προσοχή πάνω από τη Συρία. Σύμφωνα με το Παρατηρητήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (Human Right Watch) και διάφορες Αραβικές οργανώσεις, η κατάσταση στη Συρία πολύ σύντομα κλιμακώθηκε με αποτέλεσμα να καταστεί σοβαρότερη από την αντίστοιχη του εμφυλίου πολέμου στη Γιουγκοσλαβία το 1990³⁰.

β. Τα Αντίπαλα Στρατόπεδα

(1) Σε σύντομο χρονικό διάστημα μετά το ξέσπασμα των αναταραχών, εμφανίσθηκαν στο προσκήνιο διάφορες σεχταριστικές πολιτοφυλακές, είτε για να συνταχθούν στο πλευρό του καθεστώτος, ή για να διεκδικήσουν μερίδιο στη νέα πολιτική σκηνή της Συρίας. Κοινός παρονομαστής και των δύο αντιπάλων στρατοπέδων, παραμένει η διακηρυχθείσα πρόθεση για την αντιμετώπιση των δυνάμεων του ΙΚ, χωρίς βέβαια οι διαχωριστικές γραμμές να είναι πάντα ευκρινείς και με την εκτόξευση εκατέρωθεν κατηγοριών και ισχυρισμών για κρυφή συνεργασία με τους Ισλαμιστές. Η Συρία πλέον έχει αναδειχθεί ως η μοναδική περίπτωση, όπου σε διάστημα σχεδόν έξι ετών έχουν παρατηρηθεί πολλαπλές δράσεις, από απλή διπλωματία έως χρήση βίας, από απλές παρεμβάσεις και διασπάσεις των αντιπολιτευόμενων ομάδων έως δημιουργία νέων μετριοπαθών αντικαθεστωτικών ομάδων έναντι των

²⁷ Azuolas Bagdonas, «Russia's Interests in the Syrian Conflict: Power, Prestige, and Profit», *European Journal of Economic and Political Studies (EJEPS)*, σελ. 58.

²⁸ Paul Danaher, «The New Middle East: The World After the Arab Spring», σελ. 404.

²⁹ Dr Fazzur Rahman Siddiqui, «Evolution of Syrian Crisis and Analyzing the Role of Russia: A Game Changer», *ICWA Issue Brief*, σελ. 3.

³⁰ Τον Ιούλιο του 2012, κατά τη διάρκεια μίας επίσκεψης στο μνημόσυνο για τα θύματα του πολέμου στην πρώην Γιουγκοσλαβία, ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ Μπαν Κι Μουν εξέφρασε τις ανησυχίες του για τη δυστυχία στη Συρία με την ακόλουθη φράση: «Δεν θέλω να δω κάποιον από τους διαδόχους μου μετά από είκοσι χρόνια να επισκέπτεται τη Συρία, ζητώντας συγγνώμη για το τι θα μπορούσαμε να είχαμε κάνει τώρα για την προστασία των αμάχων στη Συρία».

Διαθέσιμο στη διεύθυνση <https://www.un.org/sg/en/content/sg/press-encounter/2012-07-26/secretary-generals-remarks-memorial-centre-srebrenica>, [τελευταία επίσκεψη 12 Φεβ 17].

φονταμενταλιστών εξτρεμιστών, αλλά και διάσταση σχετικά με την τύχη του Προέδρου Άσαντ. Ειδικότερα:

(α) Φιλοκυβερνητικές Δυνάμεις

Το καθεστώς Άσαντ, υποστηριζόμενο από Ρωσία, Κίνα και Ιράν, συνεχίζει να διατηρεί τον έλεγχο της κατάστασης, τουλάχιστον σε τοπικό επίπεδο, και παρά τις διαρροές στελεχών στις τάξεις των αντικαθεστωτικών, η συνοχή των Ενόπλων Δυνάμεων (ΕΔ) παραμένει συμπαγής. Η κυριότερη άμεση στρατιωτική βοήθεια στις Συριακές κυβερνητικές δυνάμεις παρέχεται από το Ιράν, το οποίο έχει διαθέσει μονάδες της Επαναστατικής Φρουράς (Iranian Revolutionary Guard Corps - IRGC), καθώς και από την οργάνωση Hezbollah του Λιβάνου. Επιπρόσθετα, στη Συρία δραστηριοποιούνται ενεργά δεκάδες Σιιτικές πολιτοφυλακές, που αγωνίζονται μαζί με το Συριακό στρατό για την εξάλειψη των δυνάμεων της αντιπολίτευσης και του ΙΚ. Οι σημαντικότερες³¹ από αυτές είναι η Ιρανική Quds Forces, οι Ιρακινές Abu Fadl al-Abbas Brigade, Asaib Ahl al-Haq, Haidar al-Karar, Kataib Hezbollah, Badr Organization και Al-Youm al-Mawud Brigade, οι Αφγανικές Zulfikar Brigade και Fatimiyyun Brigade, η Houthi από την Υεμένη και η Πακιστανική Zeinabiyun Brigade.

(β) Δυνάμεις Αντιπολίτευσης

1/ Ήδη από το 2006 είχε σχηματισθεί ο βασικός πυρήνας της Συριακής αντιπολίτευσης, που αποτελείται βασικά από την οργάνωση των Αδελφών Μουσουλμάνων, τους κομμουνιστές, τους φιλελεύθερους και τις κουρδικές ομάδες, που προχώρησαν στη γνωστή πρωτοβουλία της «Διακήρυξης της Δαμασκού»³², η οποία υπογράφηκε από 5 πολιτικά κόμματα και 9 ανεξάρτητες προσωπικότητες, με κύριο στόχο την ειρηνική μετάβαση της εξουσίας. Ωστόσο, η αντιμετώπιση του καθεστώτος ήταν αρνητική και αρκετοί αντικαθεστωτικοί οδηγήθηκαν στις φυλακές ενώ άλλοι στάλθηκαν στην εξορία. Έτσι δόθηκε τέλος σε κάθε ειρηνική μεταρρυθμιστική ελπίδα.

2/ Το ξέσπασμα των ταραχών οδήγησε στην ανάδειξη νέων πολιτικών παρατάξεων, που συσπειρώθηκαν υπό την καθοδήγηση του Συριακού Εθνικού Συμβουλίου (Syrian National Council - SNC)³³, το οποίο δημιουργήθηκε τον Αύγουστο 2011. Η φιλοδοξία του Συμβουλίου, να καλύψει τα αιτήματα όλων των μειονοτήτων και κοινοτήτων της Συρίας, αποδείχθηκε υπέρμετρη και ανεδαφική λόγω των διαφορών μεταξύ των μελών του. Διαφορές, που εκπορεύονται κυρίως από την ανάμειξη στην περιοχή των περιφερειακών και

³¹ Aaron Hesse, Syrian American Council, «Shiite Foreign Militias in Syria», 2015, διαθέσιμο στη διεύθυνση https://d3n8a8pro7vhmx.cloudfront.net/sacouncil/pages/167/attachments/original/1442080954/Shiite_Foreign_Militias_in_Syria.pdf?1442080954, [τελευταία επίσκεψη 12 Φεβ 17].

³² BBC, «Συρία, υπάρχουν δυνάμεις αντιπολίτευσης!», 25 Μαρτίου 2011, διαθέσιμο στη διεύθυνση http://www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2011/03/110325_syria_opposition.shtml?print=1, [τελευταία επίσκεψη 12 Φεβ 17].

³³ Το SNC εγκαταστάθηκε στην Τουρκία και σχηματίστηκε αρχικά από αριστερές, κομμουνιστικές, σοσιαλιστές, μαρξιστικές, κοσμικές παρατάξεις, έντεκα κουρδικά κόμματα, ανεξάρτητες προσωπικότητες και Ισλαμιστές, που χωρίζονται σε οπαδούς του κινήματος Αδελφοί Μουσουλμάνοι και Σαλαφιστές. Διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://en.etilaf.org/>, [τελευταία επίσκεψη 12 Φεβ 17].

μεγάλων δυνάμεων (ΗΠΑ, Ρωσία, Γαλλία, Τουρκία, Ιράν, Σαουδική Αραβία και Κατάρ). Λίγες ημέρες πριν, στις 29 Ιουλίου 2011, είχε ιδρυθεί ο Ελεύθερος Συριακός Στρατός (Free Syrian Army - FSA), από Αξιωματικούς³⁴ που είχαν αυτομολήσει στην Τουρκία³⁵. Ο FSA, που ενισχύθηκε από τη συνένωση και προσχώρηση πολλών αντικυβερνητικών παραστρατιωτικών οργανώσεων³⁶, θεωρήθηκε ως το κομβικό σημείο στη Συριακή κρίση, διότι πλέον δεν υπήρχε τρόπος για ειρηνική διευθέτηση της σύγκρουσης. Το κύριο πρόβλημα των αποσχισθέντων στρατιωτικών ήταν η έλλειψη όπλων και χρηματοδότησης. Οι σχέσεις μεταξύ του FSA και του SNC δεν μπορεί να χαρακτηρισθούν ως ισχυρές λόγω έλλειψης εμπιστοσύνης μεταξύ των δύο πλευρών.

3/ Στις παραπάνω δύο οργανώσεις είναι πολύ χρήσιμο να προστεθούν δύο ακόμα μετριοπαθείς πολιτικοί σχηματισμοί, οι οποίοι κατά τη διάρκεια της πολυετούς κρίσης χαρακτηρίστηκαν από τους αντιπάλους τους ως οι «δούρειοι ίπποι» του καθεστώτος Άσαντ. Αυτοί είναι το Εθνικό Συντονιστικό Συμβούλιο για Δημοκρατική Αλλαγή (National Coordination Body for Democratic Change - NCB)³⁷, που ιδρύθηκε τον Ιούνιο του 2011 και το Λαϊκό Μέτωπο για Αλλαγή και Ελευθερία (Popular Front for Change and Liberation - PFCL), που ιδρύθηκε τον Ιούνιο του 2011.

3/ Μετά από την έναρξη των συγκρούσεων, σημαντικό ρόλο στην αντιπολίτευση προσπάθησε να διαδραματίσει η οργάνωση των Αδελφών Μουσουλμάνων, η οποία αρχικά πρότεινε ειρηνικές μεταρρυθμίσεις για τη βελτίωση των πολιτικών, κοινωνικών και οικονομικών συνθηκών του Συριακού λαού, προσπαθώντας να αποπαιχθεί την κατηγορία ότι η εξέγερση ήταν κατευθυνόμενη από τους φορείς της οργάνωσης. Παρά τη συνομωτική οργάνωσή της, όπως φάνηκε και στην περίπτωση της Αιγύπτου, όπου έστω και προσωρινά κατέλαβε την εξουσία, θεωρείται ότι στη Συρία δεν χαίρει ευρείας λαϊκής υποστήριξης. Έχει αποδειχθεί ότι τα μέλη της οργάνωσης δε διατηρούν ισχυρές σχέσεις με την πλειονότητα του Συριακού λαού, εφόσον είναι νωπές οι αιματηρές ενέργειες, που πραγματοποίησε στη δεκαετία του 1980 η στρατιωτική πτέρυγά της με την υποστήριξη του Σαντάμ Χουσεΐν, όπως ήταν οι δολοφονίες επιφανών Σύριων και οι βομβιστικές επιθέσεις³⁸. Επιπλέον, η εν δυνάμει πολυμορφία των πολιτικών δυνάμεων, που θα αναδειχθούν σε ενδεχόμενη νέα εποχή αλλά και η νοοτροπία του Μεσογειακού Συριακού λαού δεν επιτρέπουν τον πλήρη έλεγχο της χώρας από την οργάνωση των Αδελφών Μουσουλμάνων³⁹.

4/ Οι σημαντικότερες Σουνιτικές πολιτοφυλακές, που έχουν αναπτυχθεί στη Συρία με την υποστήριξη περιφερειακών δρώντων και

³⁴ Διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://www.joshualandis.com/blog/free-syrian-army-established-to-fight-the-syrian-army/> [τελευταία επίσκεψη 12 Φεβ 17].

³⁵ Κατά τις πλέον αισιόδοξες εκτιμήσεις ανέρχονται σε περισσότερους από 20 χιλιάδες, αριθμός που αυξάνεται συνεχώς, σύμφωνα με το Δρ Αλομπέντ Άρεφ, «Η Συριακή Κρίση: Αίτια, Διαστάσεις και Προοπτικές».

³⁶ Διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://www.worldinwar.eu/list-of-armed-groups-in-the-syrian-civil-war/>, [τελευταία επίσκεψη 12 Φεβ 17].

³⁷ Διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://carnegie-mec.org/diwan/48369?lang=en>, [τελευταία επίσκεψη 12 Φεβ 17].

³⁸ Δημήτριος Παπανδρέου, «Συρία: Ο Κοντινός μας Άγνωστος», σελ. 84.

³⁹ Δρ Αλομπέντ Άρεφ, «Η Συριακή Κρίση: Αίτια, Διαστάσεις και Προοπτικές», Αύγουστος 2012.

αντιμάχονται το Συριακό καθεστώς είναι οι Jubhat al-Nusra⁴⁰ και Ahrar al-Sham⁴¹, που είναι συνδεδεμένες με την Al-Qaeda στη Συρία, οι Σαουδαραβικές Faylaq al-Sham, Jeshul Islam και Jeshul Fatah, Jund al-Aqsa, Liwa al-Haqq, Jaysh al-Sunna, Ajnad al-Sham, κ.ά.

5/ Οι δυνάμεις της αντιπολίτευσης έλαβαν σημαντική οικονομική και υλικοτεχνική ενίσχυση από τη Δύση. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι το Σεπτέμβριο του 2012, ανακοινώθηκε για πρώτη φορά από τις ΗΠΑ ενίσχυση 45 εκατομμυρίων δολαρίων για προμήθεια εξοπλισμού προς τις δυνάμεις των ανταρτών. Το Μάρτιο του 2013, ΗΠΑ και Μεγάλη Βρετανία αποφάσισαν να παράσχουν μη στρατιωτική βοήθεια στους αντάρτες. Υφίσταται έκθεση που υποστηρίζει ότι η Βρετανία χρηματοδοτούσε τον FSA, με τη βοήθεια της Σαουδικής Αραβίας⁴². Τέλος, ο Πρόεδρος των ΗΠΑ ζήτησε από την ΕΕ, το Μάιο του 2013 να σταματήσει το εμπάργκο εναντίον των δυνάμεων των ανταρτών και τον Απρίλιο του 2013, ο Υπουργός Εξωτερικών (ΥΠΕΞ) των ΗΠΑ σε μια συνάντηση στην Τουρκία ανακοίνωσε βοήθεια ύψους 123 εκατομμυρίων δολαρίων για προμήθεια στρατιωτικού εξοπλισμού προς τις δυνάμεις της αντιπολίτευσης. Συνολικά η ενίσχυση από τις ΗΠΑ έως το 2014 ανήλθε σε 500 εκατομμύρια δολάρια⁴³.

(2) Άλλοι σημαντικοί εσωτερικοί στρατιωτικοί δρώντες στη Συρία, που μάχονται για την επίτευξη των δικών τους ιδιοτελών σκοπών, διαφορετικών από τους σκοπούς επιβίωσης του καθεστώτος Άσαντ, είναι οι Κούρδοι και οι δυνάμεις του ΙΚ. Ειδικότερα:

(α) Κούρδοι της Συρίας

Για τους Κούρδους της Συρίας η αμφισβήτηση του καθεστώτος Άσαντ και η εμφύλια σύρραξη αποτελεί τη μεγάλη ευκαιρία για τη δημιουργία ανεξάρτητης κρατικής οντότητας στη Βόρεια Συρία, με στόχο τη συνένωση των τριών Κουρδικών καντονίων (Τζίζρε, Κομπανί, Αφρίν)⁴⁴ και την έξοδό τους στη Μεσόγειο. Στα πρώτα στάδια της εμφύλιας σύρραξης αντιμετώπισαν τις κυβερνητικές δυνάμεις αλλά σταδιακά, μετά την εμφάνιση της απειλής του ΙΚ, συνεργάστηκαν με τον Άσαντ με αντάλλαγμα την κυριαρχία στις κουρδικές περιοχές. Τον Οκτώβριο του 2015 οι Κούρδοι πρωτοστάτησαν στη συγκρότηση των Δημοκρατικών Δυνάμεων της Συρίας (Syrian Democratic Forces - SDF), μιας πολυεθνικής και πολυθρησκευτικής συμμαχίας μεταξύ Κούρδων, Αράβων, Ασσυρίων, Αρμενίων, Τουρκμένων και Καυκάσιων πολιτοφυλακών, με αποστολή να αγωνισθούν για τη δημιουργία μιας κοσμικής, δημοκρατικής και

⁴⁰ Διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://jihadintel.meforum.org/group/71/jabhat-al-nusra>, [τελευταία επίσκεψη 12 Φεβ 17].

⁴¹ Διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://ahraralsham.net/>, [τελευταία επίσκεψη 12 Φεβ 17].

⁴² Paul Danaher, «The New Middle East: The World After the Arab Spring», σελ. 413.

⁴³ Dr Fazzur Rahman Siddiqui, «Evolution of Syrian Crisis and Analyzing the Role of Russia: A Game Changer», ICWA Issue Brief, σελ. 6.

⁴⁴ Ταχχος ε.α. Χρήστος Μηνάγιας, «Το Πραξικόπημα στην Τουρκία, οι Κούρδοι και ο Πόλεμος στη Συρία», Εθνικές Επάλξεις, Σεπτέμβριος 2016.

ομοσπονδιακής Συρίας. Σύμφωνα με διεθνείς αναλυτές⁴⁵, οι SDF αποτελούν ουσιαστικά θυγατρική οργάνωση του στρατιωτικού τμήματος (Jakinæjen Parastina Gæl - YPG) του Συριακού Κουρδικού πολιτικού κόμματος (Democratic Union Party - PYD) και για αυτό υφίσταται έντονη αντιπαράθεση με την Τουρκία, που είχε ως αποτέλεσμα την επιχείρηση⁴⁶ «Ασπίδα του Ευφράτη», ώστε να ανασχεθεί η Κουρδική επέκταση και ενοποίηση.

(β) Ισλαμικό Κράτος

Μετά τη Λιβύη και το Ιράκ, η Συρία αποτέλεσε ένα νέο πεδίο δράσης για το ΙΚ, το οποίο από το 2013 επεξέτεινε τη δράση του και την εδαφική⁴⁷ του κυριαρχία σε περιοχές της Συριακής επικράτειας. Η αντιμετώπιση των δυνάμεων⁴⁸ του ΙΚ, αποτέλεσε ένα σημαντικό παράγοντα για τη μετέπειτα δημιουργία συνεργασιών και συμμαχιών μεταξύ εσωτερικών και περιφερειακών κρατικών ή μη δρώντων.

γ. Η Εξέλιξη της Κρίσης

(1) Εντός της Συρίας συγκρούεται η Αλαουϊτική κοινότητα με ηγέτη τον Άσαντ, που υποστηρίζεται από το Ιράν, με τη Σουνιτική κοινότητα η οποία υποστηρίζεται από τα Σουνιτικά κράτη της περιοχής (Τουρκία, Κατάρ, Σαουδική Αραβία), παράλληλα όμως διεξάγεται και ένας Σουνιτικός εμφύλιος μεταξύ διαφόρων ομόθρησκων φατριών. Ο εμφύλιος αυτός κορυφώνεται μεταξύ των ακραίων Σαλαφιστικών οργανώσεων, όπως η Jubhat al-Nusra και το ΙΚ και των πιο μετριοπαθών οργανώσεων όπως ο FSA.

(2) Μέχρι τις αρχές του 2015, φαινόταν ότι η κατάσταση είχε περιέλθει σε αδιέξοδο με όλες τις πλευρές να βρίσκονται περιχαρακωμένες στους χώρους κυριαρχίας και επιρροής τους χωρίς καμία να μπορεί να επικρατήσει της άλλης. Ένας ακόμα λόγος πίσω από την αδυναμία της Σουνιτικής αντιπολίτευσης να επικρατήσει στο πεδίο της μάχης, αποτελούσε μέχρι τότε και η αδυναμία των ισχυρών Σουνιτικών κρατών της περιοχής να συντονίσουν τη δράση τους, παραμερίζοντας τις διαφορές τους.

(3) Το Μάρτιο του 2015, φαίνεται ότι οι κύριοι δρώντες της αντιπολίτευσης, ξεπέρασαν τις διαφορές τους και δημιούργησαν μια νέα οργάνωση – συμμαχία την Jaysh al-Fateh (Ο Στρατός της Κατάκτησης), υπό τη σκέπη της οποίας τάχθηκαν οι περισσότερες Σουνιτικές ομάδες μεταξύ των οποίων η Jabhat al-Nusra, με την όμως εξαίρεση του ΙΚ. Ο συνολικός αριθμός των μαχητών όλων αυτών των οργανώσεων ανήλθε σε 15.000 περίπου άνδρες.

⁴⁵ The Economist, «Global Powers Seek to Revive Diplomatic Process», 2016, διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://country.eiu.com/article.aspx?articleid=1363937520&Country=Syria&topic=Politics>, [τελευταία επίσκεψη 15 Φεβ 17].

⁴⁶ Sinan Ülgen, Can Kasapoğlu, «Operation Euphrates Shield: Aims and Gains», 19 Ιανουαρίου 2017, διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://carnegieeurope.eu/2017/01/19/operation-euphrates-shield-aims-and-gains-rub-67754> [τελευταία επίσκεψη 15 Φεβ 17].

⁴⁷ Ιωάννης Μάζης, «Γεωπολιτική και Γεωστρατηγικές της Συριακής Κρίσεως», σελ. 33.

⁴⁸ Εκτενής αναφορά των δυνάμεων του ΙΚ στη Συρία γίνεται από τον Ιωάννη Μάζη, «Γεωπολιτική και Γεωστρατηγικές της Συριακής Κρίσεως», Παράρτημα Ι, σελ. 131.

Χαρακτηριστικό της πώλωσης και των αντιθέσεων που επικρατούν στην Συρία αυτή τη στιγμή είναι το γεγονός ότι η νέα αυτή οργάνωση στράφηκε εναντίον της Harakat Hazm του FSA, η οποία σύμφωνα με πηγές⁴⁹ χρηματοδοτούνταν και εξοπλιζόταν από τις ΗΠΑ. Κατόπιν δραστηριοποιήθηκε στη βόρεια Συρία, όπου πέτυχε σημαντική πρόοδο καταλαμβάνοντας την κομβική πόλη Ιντλίμπ και εδάφη στην επαρχία της Λατάκιας, που αποτελεί το προπύργιο των Αλαουΐτων και η οποία θα παρείχε στους αντικαθεστωτικούς αντάρτες έξοδο στη θάλασσα.

(4) Για την κυβέρνηση Άσαντ, αυτή ήταν η σοβαρότερη και η πλέον επικίνδυνη κατάσταση που είχε να αντιμετωπίσει από την αρχή του εμφυλίου. Ταυτόχρονα παρατηρήθηκε μια μαζική προσφυγική μετανάστευση του πληθυσμού, που αποτελούνταν κυρίως από Αλαουΐτες και Χριστιανούς Ορθόδοξους, από ομάδες δηλαδή που υποστήριζαν τον Άσαντ, αποστερώντας από το Συριακό καθεστώς άκρως απαραίτητους και δυσεύρετους μάχιμους άνδρες. Πλέον η πτώση του καθεστώτος φαινόταν όλο και πιο πιθανή. Αυτή όμως η κατάσταση φαίνεται ότι λειτούργησε αντίστροφα προκαλώντας το Σεπτέμβριο του 2015 την ενεργή παρέμβαση της Ρωσίας με αεροπορικούς βομβαρδισμούς.

(5) Οι ΗΠΑ, η ΕΕ και ο ΟΗΕ δεν αντέδρασαν έντονα στους Ρωσικούς αεροπορικούς βομβαρδισμούς. Η ενεργός Ρωσική στρατιωτική εμπλοκή διήρκησε έως το Μάρτιο του 2016, όταν ο Ρώσος Πρόεδρος ανακοίνωσε τη μερική απόσυρση των Ρωσικών δυνάμεων που βρίσκονταν στη Συρία. Παρά την απόφαση απόσυρσης, η Ρωσία φρόντισε για την περαιτέρω ενίσχυση του καθεστώτος. Στα τέλη του Νοεμβρίου 2016, οι Συριακές ΕΔ ανακοίνωσαν τη δημιουργία ενός νέου στρατιωτικού σχηματισμού, του 5^{ου} Σώματος, το οποίο σχηματίστηκε με την χρηματοδότηση των ξένων συμμάχων της Συρίας, οι οποίοι θα καταβάλλουν μηνιαίες αποδοχές στους μαχητές έως 580 δολάρια. Αν και δεν έχει ακόμη επιβεβαιωθεί, οι αρχικές ενδείξεις⁵⁰ δείχνουν ότι η Ρωσία θα παρέχει το μεγαλύτερο μέρος της οικονομικής στήριξης, συμπεριλαμβανομένων οπλισμού και εκπαίδευσης.

(6) Μετά την κατάληψη του Χαλεπίου το Δεκέμβριο του 2016, που απεκατέστησε τη θέση του καθεστώτος Άσαντ ως ισχυρού παράγοντα στην πολύπλοκη Συριακή εξίσωση, αναδεικνύοντας τη σημασία της Ρωσικής παρέμβασης, τη συνεπακόλουθη αμηχανία στη Δύση (εξαιτίας των αβεβαιοτήτων ως προς την πολιτική που θα ακολουθήσουν οι ΗΠΑ μετά την εκλογή Τραμπ) και την ανατροπή των κατευθύνσεων της αποτυχημένης και υπερφίαλης Τουρκικής πολιτικής, δημιουργήθηκε ένα αλληλοϋποβλεπόμενο διευθυντήριο Ρωσίας – Τουρκίας - Ιράν το οποίο επεξεργάστηκε μία ανακωχή (εξαιρώντας το ΙΚ αλλά και την αμφιλεγόμενη οργάνωση Jubhat al-Nusrah), η οποία σε γενικές γραμμές λειτουργεί. Επίσης ανέλαβε προσπάθεια ειρηνευτικών συνομιλιών στην Αστάνα του Καζακστάν χωρίς τη συμμετοχή άλλων χωρών. Παρόλα αυτά είναι λίαν

⁴⁹ Διαθέσιμο στη διεύθυνση https://www.washingtonpost.com/world/syrian-fighter-group-that-got-us-missiles-dissolves-after-major-defeat/2015/03/01/286fa934-c048-11e4-a188-8e4971d37a8d_story.html?utm_term=.ccb45fcbddff, [τελευταία επίσκεψη 15 Φεβ 17].

⁵⁰ STRATFOR, «Russia Looks for an Exit in Syria», 04 Ιανουαρίου 2017, διαθέσιμο στη διεύθυνση <https://www.stratfor.com/analysis/russia-looks-exit-syria>, [τελευταία επίσκεψη 05 Μαρ 17].

απίθανο οι συνομιλίες να έχουν αίσιο τέλος, αφού το χάσμα των αντιμαχομένων παρατάξεων είναι τεράστιο και οι προτιμήσεις και τα συμφέροντα των τριών χωρών που συμπράττουν αλληλοσυγκρούονται, ενώ επιπλέον οι υπόλοιποι δρώντες υποσκάπτουν την προσπάθεια.

(7) Η Συρία έχει de facto μοιραστεί σε γενικές γραμμές σε ζώνες επιρροής, όπως φαίνεται στο χάρτη του Παραρτήματος «Α». Η παραλιακή ζώνη ελέγχεται από τις κυβερνητικές δυνάμεις και αποτελεί ζωτικής σημασίας χώρο για τη Ρωσία, η οποία διατηρεί εκεί τη ναυτική βάση της Ταρσού, τη μόνη πλέον που της έχει απομείνει εκτός Ρωσικού εδάφους. Η Βόρεια Συρία, ελέγχεται εν μέρει από μετριοπαθείς Ισλαμικές ομάδες υπό Τουρκική επιρροή και στο μεγαλύτερό της μέρος από τους Κούρδους της Συρίας. Στο κέντρο της χώρας, η νοητή ευθεία που ενώνει την πρωτεύουσα Δαμασκό, το Χαλέπι, τη Χόμς και την Παλμύρα και η μεθόριος με το Λίβανο, βρίσκονται στα χέρια των δυνάμεων του καθεστώτος και των συμμάχων τους Σιιτών, με τη βοήθεια της οργάνωσης Hezbollah και έμμεσα υπό την επιρροή του Ιράν. Η ανατολική Συρία βρίσκεται μερικώς υπό τον έλεγχο του ΙΚ. Στη Νότια Συρία και στο υψίπεδο του Γκολάν, αν και διατηρούνται μικρές εστίες αντικαθεστωτικών δυνάμεων, κυριαρχεί σχετική ηρεμία υπό το άγρυπνο βλέμμα του Ισραήλ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ «Β»

Η Συριακή Κρίση και Εξωτερικές Δυνάμεις

1. Ο Αραβικός Κόσμος κατά τη Διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου

α. Ο ψυχρός πόλεμος μεταξύ των δύο αντίπαλων στρατοπέδων και ιδεολογιών, της πρώην ΕΣΣΔ και των ΗΠΑ, δεν ήταν απλώς ένας ψυχρός πόλεμος ανάμεσα σε δύο παγκόσμιες δυνάμεις, αλλά επιπλέον, μια αμοιβαία αντιπαλότητα, που καθόρισε την πολιτική συμμάχων και εχθρών. Αυτή η πολιτική συνδιαμόρφωσε τους περιφερειακούς πολέμους, τις τακτικές συμμαχίες, τα περιφερειακά στρατόπεδα, τις αλλαγές των καθεστώτων, τις μυστικές επιχειρήσεις, τη δημιουργία μη κρατικών φορέων, την ισχυροποίηση στρατιωτικών καθεστώτων, την επικύρωση της Ισλαμικής ιδεολογίας και την προώθηση και χρηματοδότηση του τζιχαντισμού σε όλη την υδρόγειο.

β. Τα παραπάνω ισχύουν και για τη Δυτική Ασία, όπου επιπρόσθετα η παρουσία των υδρογονανθράκων προσθέτει μία επιπλέον δυναμική αφού στην υπόψη περιοχή οι επιπτώσεις της σύγκρουσης των υπερδυνάμεων έχουν διαρκέσει περισσότερο από ότι ο ίδιος ο ψυχρός πόλεμος. Από τη γέννηση του δόγματος Τρούμαν το 1947 έως το δόγμα Αϊζενχάουερ το 1957, διαμορφώθηκε η πολιτική των ΗΠΑ στη Δυτική Ασία. Τα δόγματα αυτά αποσκοπούσαν κυρίως στη συγκράτηση της επιρροής της Σοβιετικής ιδεολογίας και στην προώθηση των Αμερικανικών στρατιωτικών και οικονομικών συμφερόντων στην περιοχή. Μια δεκαετία αργότερα, το δόγμα του Νίξον «Δύο Πυλώνες» αποτέλεσε τη βάση για την οικονομική και στρατιωτική βοήθεια προς το Ιράν και τη Σαουδική Αραβία⁵¹. Η σημασία της περιοχής για τις ΗΠΑ έγκειται στη δυνατότητα για άμεση πρόσβαση στα δύο-τρίτα των γνωστών αποθεμάτων πετρελαίου του κόσμου, στη μακροχρόνια δέσμευση για την ασφάλεια και την ευημερία του Ισραήλ, αφού και ο πρώην ΥΠΕΞ Κίσινγκερ απεικόνισε το Ισραήλ ως τον περιφερειακό αστυνομικό της Αμερικής εναντίον της Σοβιετικής Ένωσης. Η σταθερότητα των παραδοσιακών Αραβικών συμμάχων⁵², ιδιαίτερα της Σαουδικής Αραβίας και των Εμιράτων του Κόλπου επίσης καθορίζουν τη σημασία της περιοχής για τις ΗΠΑ.

γ. Στα πενήντα χρόνια ιστορίας του ψυχρού πολέμου, κάθε κρίση στη Δυτική Ασία ήταν μια δοκιμασία για τη στρατιωτική, στρατηγική και διπλωματική δύναμη, είτε των ΗΠΑ ή της ΕΣΣΔ, όπως για παράδειγμα η ανατροπή της δημοκρατικά εκλεγμένης κυβέρνησης του πρωθυπουργού Musaddiq του Ιράν το 1953, ο Αραβοϊσραηλινός πόλεμος του 1967, ο πόλεμος φθοράς 1967-1970, ο πόλεμος Ισραήλ - Αιγύπτου το 1973, η κρίση της Ιορδανίας του 1970, το εμπόργκο πετρελαίου και πολλά άλλα θέματα.

⁵¹ Dr Fazzur Rahman Siddiqi, «Evolution of Syrian Crisis and Analyzing the Role of Russia: A Game Changer», ICWA Issue Brief, σελ. 9.

⁵² Γαβριήλ Χαρίτος, «Ο Εκδημοκρατισμός των Αραβικών Κρατών ως Προτεραιότητα της Αμερικανικής Εξωτερικής Πολιτικής στην Μέση Ανατολή», σελ. 110.

δ. Η επίδραση της Ανατολής - Δύσης είχε σκοπό να καταστείλει την εμφάνιση της δημοκρατίας στην περιοχή με την προώθηση στρατιωτικών καθεστώτων ή την ενίσχυση της εκτελεστικής εξουσίας των Αράβων ηγεμόνων. Η στάση των ΗΠΑ, είχε πλήρως χρησιμοποιηθεί από τις κυβερνήσεις του Αραβικού κόσμου, οι οποίοι απέρριπταν τη δημοκρατία ως άστοχη και προωθούσαν ένα σύστημα όπου ο ισχυρότερος κατέπνιγε τον ασθενέστερο⁵³. Βέβαια μετά από την τρομοκρατική επίθεση στους Δίδυμους Πύργους το Σεπτέμβριο του 2001, η Αμερικανική πολιτική αναθεωρήθηκε⁵⁴ προωθώντας την ύπαρξη δημοκρατικών καθεστώτων Δυτικού τύπου στον Αραβικό κόσμο, αποδεχόμενη όμως ότι η κίνηση αυτή ενείχε πιθανούς κινδύνους.

ε. Με το τέλος του ψυχρού πολέμου εισήλθε για πρώτη φορά μία σειρά επιχειρημάτων, όπως η φιλοσοφία του πρώτου πλήγματος⁵⁵, ο πόλεμος κατά της τρομοκρατίας, οι αλλαγές καθεστώτων, η εκστρατεία για τα ανθρώπινα δικαιώματα, τα όπλα μαζικής καταστροφής, ο άξονας του κακού και η περιφρόνηση για τα παγκόσμια θεσμικά όργανα, όπως ο ΟΗΕ. Ενώ άλλα μέρη του κόσμου βίωναν το κύμα της δημοκρατίας, για τα Αραβικά κράτη επικράτησε μία φράση, η «Αραβική ιδιαιτερότητα», που παρουσιάστηκε ως ένα υπερφυσικό φαινόμενο, το οποίο δικαιολογούσε τα πάντα⁵⁶.

2. Ο Σύγχρονος Ρόλος των Εξωτερικών Δυνάμεων

α. Σε αντίθεση με τον 20^ο και τα πρώτα χρόνια του 21^{ου} αιώνα, η περιφερειακή κρίση της Μέσης Ανατολής στη δεκαετία του 2010 αναπτύσσεται σε μια εποχή όπου, σε γενικές γραμμές, ο ρόλος και η επιρροή των μεγάλων δυνάμεων (ΗΠΑ, Ρωσία και ΕΕ), είτε ως ενεργοί διαμεσολαβητές, ή ως εγγυητές της ασφάλειας στην περιοχή, μειώνονται αντί να αυξηθούν⁵⁷. Οι ΗΠΑ χρησιμεύουν ως το πιο εμφανές παράδειγμα, αφού η μεταπαρεμβατική κυβέρνησή τους παρουσιάζει σημάδια κόπωσης από τις συνεχόμενες συγκρούσεις στην ευρύτερη περιοχή της Δυτικής Ασίας και πλέον συνειδητά παραλείπει να συμβαδίσει με τη δυναμικά μεταβαλλόμενη κατάσταση, ενώ σπάνια δύναται να αλλάξει ή να επηρεάσει αποφασιστικά την πορεία των γεγονότων. Εξάλλου ο Πρόεδρος Ομπάμα φέρεται να είχε εκμυστηρευθεί στον ΥΠΕΞ ότι δεν ήθελε να αναλάβει την πρωτοβουλία στρατιωτικής επέμβασης στη Συρία, επειδή ήξερε ότι δεν μπορούσε να έχει ένα αίσιο τέλος⁵⁸. Το ίδιο ισχύει ακόμη πιο έντονα και με τις ευρωπαϊκές δυνάμεις. Από την άποψη της δραστηριότητας και των συνεπειών, οι περιφερειακοί δρώντες (Ιράν, Σαουδική Αραβία, Κατάρ, Ηνωμένα Αραβικά

⁵³ Dr Fazzur Rahman Siddiqui, «Evolution of Syrian Crisis and Analyzing the Role of Russia: A Game Changer», ICWA Issue Brief, σελ. 10.

⁵⁴ Γαβριήλ Χαρίτος, «Ο Εκδημοκρατισμός των Αραβικών Κρατών ως Προτεραιότητα της Αμερικανικής Εξωτερικής Πολιτικής στην Μέση Ανατολή», σελ. 116.

⁵⁵ Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, «Η Στρατηγική Σκέψη από την Αρχαιότητα έως Σήμερα», σελ. 256.

⁵⁶ Μόνο στην Τυνησία η «Αραβική ιδιαιτερότητα» αποτέλεσε την εξαίρεση στον κανόνα, αφού η δημοκρατία τελικά επικράτησε μετά και από δύο διαδοχικές εκλογικές αναμετρήσεις με ειρηνική εναλλαγή κομμάτων στην εξουσία.

⁵⁷ Ekaterina Stepanova, «Russia in the Middle East: Back to a Grand Strategy - or Enforcing Multilateralism?», *Politique Etrangère*, σελ. 5.

⁵⁸ Paul Danaher, «The New Middle East: The World After the Arab Spring», σελ. 402.

Εμιράτα και Τουρκία) ολόένα και περισσότερο φαίνεται να εξοστρακίζουν τις μεγάλες δυνάμεις και την επιρροή τους.

β. Αντίθετα από το αναμενόμενο, η μείωση της παρεμβατικότητας των μεγάλων δυνάμεων δεν αφαίρεσε μια σειρά από κινδύνους και απειλές που συνδέονται ή προέρχονται από τη Μέση Ανατολή. Η αύξηση και η διαφοροποίηση του παγκόσμιου ενεργειακού εμπορίου και η πρόσφατη κρίση στις τιμές της ενέργειας, έκανε την περιοχή να έχει λιγότερη κεντρική σημασία για την παγκόσμια οικονομία από ό,τι στο παρελθόν⁵⁹. Την ίδια στιγμή, η θεμελιώδης κοινωνικοπολιτική κρατική υπόσταση και η πολυσύνθετη κρίση στη Μέση Ανατολή ανέγειρε νέες ανησυχίες για την ασφάλεια και τις επιπτώσεις της. Οι περισσότερες ανησυχίες προέρχονταν από ενισχυμένες αντιλήψεις σχετικά με τη μακροπρόθεσμη φύση της περιφερειακής αστάθειας, της συνεχιζόμενης δυνατότητας για περαιτέρω αποσταθεροποίηση και τις σχετικές συνέπειες και επιπτώσεις στην ευρύτερη περιοχή, που συνδέουν τις τρομοκρατικές επιθέσεις με τις έντονες μεταναστευτικές ροές⁶⁰. Οι προκλήσεις αυτές επηρεάζουν τις μεγάλες δυνάμεις ανισομερώς. Για παράδειγμα, η περιοχή του Ιράκ και της Συρίας αποτελεί πλέον το κύριο σημείο εστίασης της παγκόσμιας δραστηριότητας της τρομοκρατίας και μαγνήτης για τις διεθνείς ροές των βίαιων εξτρεμιστών, όπου εξασφαλίζουν κυρίως εκπαίδευση, εξοικίωση και εξειδίκευση. Αυτή η κατάσταση αποτελεί απειλή για όλους και κυρίως για τις χώρες της περιοχής, αλλά και την Ευρώπη και την Ευρασία. Σε αντίθεση όμως, η χιονοστιβάδα των προσφύγων και των μεταναστών από τη Μέση Ανατολή στοχεύει κυρίως στην Ευρώπη και όχι τη Βόρεια Αμερική, την Ευρασία, ή άλλες περιοχές.

γ. Μέχρι πρόσφατα, το κύριο είδος της αντίδρασης των μεγάλων δυνάμεων στις τυρβώδεις εξελίξεις στη Μέση Ανατολή, χαρακτηρίζεται από μία στρατηγική περιορισμένης συγκράτησης⁶¹ (containment). Ως παραδείγματα αναφέρονται οι περιορισμένες αεροπορικές επιδρομές της Δυτικής συμμαχίας υπό την ηγεσία των ΗΠΑ το 2014 εναντίον των θέσεων του ΙΚ στο Ιράκ και τη Συρία και η συμφωνία του 2013 σχετικά με το χημικό αφοπλισμό της Συρίας μετά από τη συνεργασία και τη μεσολάβηση των ΗΠΑ και της Ρωσίας. Δεν αποτελεί έκπληξη, που αυτή η στρατηγική προσέγγιση είχε εξίσου περιορισμένα αποτελέσματα για τη Συρία, το Ιράκ και την υπόλοιπη περιοχή, καθώς και για την ίδια τη Δύση, όπως φαίνεται από τις συνεχείς ροές των μεταναστών και την αύξηση της συχνότητας και της μεθοδολογίας⁶² των τρομοκρατικών επιθέσεων στην Ευρώπη.

δ. Ο αυξανόμενος σκεπτικισμός σχετικά με την περιορισμένη συγκράτηση βασίζεται στην αποτυχία της να αποτρέψει την περαιτέρω κλιμάκωση

⁵⁹ Έχει ακόμη ενδιαφέρον η παρατήρηση ότι παρά την έντονη γεωπολιτική αστάθεια, που χαρακτηρίζει την όλη περιοχή, ιδίως μετά την κατάληψη της Μοσούλης από το ΙΚ τον Ιούνιο 2014 και τις φονικές μάχες που ακολούθησαν βόρεια της Βαγδάτης, αυτό δεν επηρέασε καθόλου τις διεθνείς τιμές πετρελαίου. Αυτό οφείλεται στην υπερπροσφορά, που παρατηρείται σε διεθνές επίπεδο, κυρίως λόγω της αναγέννησης της Αμερικανικής παραγωγής, αλλά και της άρνησης του ΟPEC, πρωτοστατούσης της Σαουδικής Αραβίας, όπως και της Ρωσίας να μειώσουν την παραγωγή τους.

⁶⁰ Μετά κυρίως από τις επιθέσεις στο Παρίσι, στις Βρυξέλλες και το Βερολίνο.

⁶¹ Ανάσχεση ή περιορισμός ή καλύτερα χρησιμοποιώντας απευθείας τον αγγλικό όρο.

⁶² Με πιο χαρακτηριστική νέα μορφή επίθεσης τα κινούμενα φορτηγά και οχήματα, που παρασύρουν τους πεζούς, όπως στο Βερολίνο στις 22 Δεκεμβρίου 2016.

των συγκρούσεων στην περιοχή, απειλώντας για ευρύτερη μελλοντική αποσταθεροποίηση και εξάπλωση των αρνητικών επιπτώσεων πέρα από τη Μέση Ανατολή. Στις νέες και δυναμικά εξελισσόμενες περιφερειακές συνθήκες, δύο βασικές πραγματικότητες σχετικά με το ρόλο των μεγάλων δυνάμεων έχουν πλέον καταστεί σαφείς. Πρώτον, η εξάρτηση από τις μεγάλες δυνάμεις και η ενεργή συμμετοχή τους στη Μέση Ανατολή, πέρα από οικονομικά και ενεργειακά ζητήματα, είναι απαραίτητη. Δεύτερον, ο τύπος της εξωτερικής εμπλοκής, που απαιτείται, δεν μπορεί να έχει καμία ομοιότητα με οποιοδήποτε παλιό στυλ ηγεμονίας (νέο ή μετα-αποικιακό ή διπολικό σχήμα). Αντί αυτού, οι οξείες συγκρούσεις και η αστάθεια εν μέσω πολλών ταυτόχρονων θεμελιωδών περιφερειακών αλλαγών σε συνδυασμό με την έλλειψη αποτελεσματικών περιφερειακών μηχανισμών ασφαλείας, επιβάλλουν την ανάγκη για εξωτερική επιδιαιτησία και διαμεσολάβηση ως εγγυητές της ασφάλειας, και εξισορροπιστές της ισχύος. Όπως έχουν τα πράγματα, ο ρόλος αυτός μπορεί να διαδραματισθεί καλύτερα από μεγάλες δυνάμεις που:

(1) Διαθέτουν πείρα στην περιοχή της Μέσης Ανατολής και στον τρόπο παροχής υποστήριξης προς τα κράτη και τους ανθρώπους.

(2) Μπορούν ταυτόχρονα να επηρεασθούν σχετικά λιγότερο άμεσα και μαζικά από τις δευτερογενείς επιπτώσεις της περιφερειακής αστάθειας (από ότι, π.χ. η Τουρκία και η Ευρώπη), και έτσι μπορεί να εξασφαλισθεί ο βαθμός της ισορροπίας, ο πραγματισμός και η ικανότητα, αν χρειασθεί, να αποστασιοποιηθούν από οποιονδήποτε (ή όλους) τους εγγύς περιφερειακούς κρατικούς ή μη κρατικούς δρώντες.

(3) Διατηρούν μία σημαντική ελευθερία ελιγμών, είναι ικανές για αυτόνομη δράση και δεν συνδέονται με τις συμμαχίες, τους πόρους ή τις ιδεολογίες, στο βαθμό που αυτό θα μπορούσε να παραλύσει οποιαδήποτε ενέργεια.

ε. Κατά ειρωνικό τρόπο, σήμερα, οι δύο μόνο εξωτερικοί παράγοντες που, για διάφορους λόγους και παρά πολύ διαφορετικό ειδικό βάρος, δυνατότητες και προβολή ισχύος, πληρούν όλες τις παραπάνω προϋποθέσεις είναι οι ΗΠΑ και η Ρωσία. Ενώ και οι δύο είναι βασικοί εξωτερικοί παράγοντες στη Μέση Ανατολή με μακρά ιστορική εμπειρία, επηρεάζονται λιγότερο από την Ευρώπη σε θέματα που κυμαίνονται από τον ενεργειακό εφοδιασμό έως και το ρυθμό των μεταναστευτικών ροών. Ωστόσο, για να ικανοποιηθεί η επιτακτική απαίτηση για την εξωτερική τους εμπλοκή, που θα μπορούσε να συμβάλει στην περιφερειακή σταθερότητα, αυτά τα δύο κράτη θα πρέπει να έχουν ή να αναπτύξουν το δικό τους ενδιαφέρον για μία τέτοια συμμετοχή. Για τη Ρωσία ιδίως, λόγω της περιορισμένης συνολικής εμβέλειάς της και της γενικής έλλειψης πραγματικά ζωτικών συμφερόντων πέρα από την ευρασιατική περιοχή της, συμπεριλαμβανομένης της Μέσης Ανατολής, η αναστήλωση στο ρόλο της μεγάλης δύναμης ως παίκτης ασφάλειας και κριτής θα μπορούσε να προέλθει μόνο από ένα συνδυασμό ευρύτατου φάσματος παραγόντων, πολλοί από τους οποίους δεν έχουν άμεση σχέση με τη Μέση Ανατολή. Από την άλλη πλευρά, οι ΗΠΑ δέχονταν

μεγάλη πίεση από τα κράτη του Κόλπου και την Τουρκία να ηγηθούν στον πόλεμο εναντίον της Συρίας για την απομάκρυνση του Άσαντ. Αλλά ο Πρόεδρος Ομπάμα είχε ουσιαστικά αντίθετη άποψη και επιθυμούσε δράση στη Συρία μετά την επιβολή διεθνών κυρώσεων με βάση σχετική απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας (ΣΑ) του ΟΗΕ. Ήταν ίσως ενδεικτικό της γενικής στρατηγικής του για τη Δυτική Ασία. Τον Ιανουάριο του 2013, ο Ομπάμα αντιδρώντας στην πίεση για επίθεση, είπε «Θα είχε μια στρατιωτική επέμβαση θετικό αντίκτυπο; Ποια θα ήταν τα επακόλουθα της συμμετοχής μας στο έδαφος; Πώς μπορούν να ζυγισθούν οι απώλειες για να αποφασισθεί μία στρατιωτική επέμβαση; Χιλιάδες σκοτώνονται στη Συρία εναντίον των δεκάδων χιλιάδων που αυτή τη στιγμή σκοτώνονται στο Κονγκό»⁶³.

3. Περιφερειακοί Εξωτερικοί Κρατικοί Δρώντες

α. Θα πρέπει να επισημανθεί ότι οι χώρες που εμπλέκονται άμεσα ή έμμεσα στη Συριακή κρίση, αποτελούν και τους μεγαλύτερους παραγωγούς πετρελαίου στον κόσμο διαθέτοντας ταυτόχρονα και τα σημαντικότερα αποθέματα υδρογονανθράκων. Οι χώρες αυτές που περιλαμβάνουν το Ιράν, το Ιράκ, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, το Κατάρ, το Κουβέιτ και τη Σαουδική Αραβία, παράγουν μαζί με τη Ρωσία, περί τα 38 εκατομμύρια βαρέλια πετρελαίου την ημέρα (το 43% της παγκόσμιας παραγωγής), ενώ διαθέτουν 903 δισεκατομμύρια βαρέλια αποθεμάτων πετρελαίου, (περίπου το 53% σε παγκόσμια βάση). Αλλά και στο φυσικό αέριο η παραγωγή των ανωτέρω χωρών, ξεπερνά τα 1.112 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα ανά ημέρα, ποσότητα που αντιστοιχεί στο 32% της παγκόσμιας παραγωγής, ενώ διαθέτουν 110,8 τρισεκατομμύρια κυβικά μέτρα αποθέματα, που αντιστοιχούν σχεδόν στο 60% της παγκόσμιας δυναμικότητας⁶⁴. Η ενεργός ανάμειξή τους στη Συριακή κρίση ασφαλώς και δεν θέτει σε κίνδυνο την παραγωγική τους ικανότητα, αλλά απεναντίας τους βοηθά να επιβάλλουν δια της ισχύος τους την (υπό διαπραγμάτευση) νέα εδαφική πραγματικότητα και να δρουν δυνητικά ως εγγυήτριες δυνάμεις των νέων κρατικών οντοτήτων, αποκομίζοντας παράλληλα σημαντικά οικονομικά και εμπορικά οφέλη.

β. Εντός του Αραβικού χώρου, υπήρχαν τέσσερα κέντρα εξουσίας⁶⁵, που ανταγωνίζονταν το ένα το άλλο. Το Κάιρο το οποίο επεδίωκε να ηγεμονεύσει στο χώρο αυτό, η Δαμασκός που προωθούσε την Παναραβική ένωση ως αντίβαρο στην Ισραηλινή απειλή, η Βαγδάτη που ήθελε να κυριαρχεί στον πετρελαϊκό τομέα και συνεπώς στον Περσικό Κόλπο και το Ριάντ, το οποίο στηριζόταν στην προστασία των ΗΠΑ, προκειμένου να αποτρέψει εξωτερικές επιθέσεις. Όποτε ένα από αυτά τα κέντρα ενδυνάμωνε την ισχύ του, τα άλλα τρία συνεργάζονταν για να το εξουδετερώσουν. Έτσι η διαχρονική πορεία της Συρίας χαρακτηρίζεται από περιφερειακές συγκρούσεις, αντιπαλότητες και όλα τα είδη των παρεμβάσεων που βασίζονται σε πρόσφορο έδαφος για την εμφάνιση ιδεολογικών, θρησκευτικών και

⁶³ Paul Danaher, «The New Middle East: The World After the Arab Spring», σελ. 413.

⁶⁴ Κωστής Σταμπολής, «Η Ενεργειακή Διάσταση της Συριακής Κρίσης και η Ρωσική Επέμβαση», διαθέσιμο στη διεύθυνση http://www.energia.gr/article.asp?art_id=99153, [τελευταία επίσκεψη 12 Φεβ 17].

⁶⁵ Δρ Αλέξανδρος Κούτσης, «Γεωπολιτικές Ανακατατάξεις στη Μέση Ανατολή: Προβλήματα και Προοπτικές για την Ελλάδα», Εθνικές Επάλξεις, Δεκέμβριος 2015, σελ. 45.

εθνοτικών διασπάσεων. Η συμμετοχή των περιφερειακών δρώντων αποτελεί ένα ακόμα χαρακτηριστικό της παρατεταμένης κρίσης στη Συρία με κυριότερο πεδίο αντιπαράθεσης το χάσμα Σιιτών – Σουνιτών, όπως έχει ήδη τονισθεί. Είναι αξιοσημείωτο, ότι χρήματα και οπλισμός παραδίδονται στις αντιμαχόμενες παρατάξεις στη Συρία από τα γειτονικά έθνη του Κόλπου. Ειδικότερα, οι ομάδες της αντιπολίτευσης κυριαρχούνται από πολλούς ηγέτες, αλλά κανείς δεν μπορεί να πει ποιος υποστηρίζει ποιον⁶⁶. Ενδεικτικά αναφέρονται οι προτεραιότητες μερικών εξ αυτών:

(1) Ιράν

Η στοχοθεσία του Ιράν περιλαμβάνει την αύξηση της περιφερειακής ηγεμονικής θέσης του, μειώνοντας την ικανότητα των άλλων ανταγωνιστών, ειδικά της Σαουδικής Αραβίας και της Τουρκίας να αμφισβητήσουν το νέο ρόλο του. Ο επικεφαλής της Αμερικανικής Κεντρικής Διοίκησης Στρατηγός Τζέιμς Ματίς και νυν Υπουργός Άμυνας (ΥΠΑΜ) στη διακυβέρνηση του Προέδρου Τραμπ είχε δηλώσει⁶⁷ στην Αμερικανική Γερουσία το Μάρτιο 2013 ότι η κατάρρευση του καθεστώτος Άσαντ θα ήταν το μεγαλύτερο στρατηγικό πλήγμα για το Ιράν τα τελευταία είκοσι πέντε χρόνια. Η παρουσία της Τεχεράνης στη Συρία προσφέρει μία στρατηγική γέφυρα για την ενδυνάμωση της Hezbollah στο Λίβανο, εξασφαλίζοντας με αυτόν τον τρόπο το γεωστρατηγικό βάθος, που επιτρέπει στο Ιράν την αποτροπή μίας Ισραηλινής επίθεσης. Υπό αυτό το πρίσμα, οι προτεραιότητες που διαμορφώνουν την πολιτική του Ιράν, είναι η διατήρηση ανοιχτού του διαδρόμου διέλευσης οπλισμού προς τη Hezbollah δια μέσω της Συρίας, η καταπολέμηση του περιφερειακού Σουνιτικού άξονα στον οποίο ηγείται η Σαουδική Αραβία και τέλος η ανταπόδοση στον Άσαντ της στήριξης, που είχε προσφέρει στο Ιράν κατά τη διάρκεια του Ιρακίνο-Ιρανικού οκταετούς πολέμου. Κατά μία άποψη⁶⁸, ο Άσαντ δεν είναι στρατηγικός εταίρος του Ιράν, αλλά στρατηγικό του όργανο. Για το Ιράν⁶⁹, η κατάρρευση του Συριακού καθεστώτος σημαίνει κατάρρευση της Ιρανικής στρατηγικής στην περιοχή της Μέσης Ανατολής και του Αραβικού κόσμου. Για αυτό η Ιρανική ηγεσία στηρίζει το καθεστώς του Άσαντ, με χρηματικά κονδύλια, στρατιωτικό εξοπλισμό και καύσιμα. Επίσης, παρέχει την απαιτούμενη εκπαίδευση στα Συριακά σώματα ασφαλείας για τον τρόπο αντιμετώπισης των εξεγερμένων μαζών. Αξίζει όμως να αναφερθεί ότι η στενή εμπλοκή του Ιράν στη Συριακή κρίση, μετά και από την επιτευχθείσα σταθεροποίηση του καθεστώτος Άσαντ με την κατάληψη του Χαλεπίου στα τέλη του 2016, έφερε στην επιφάνεια ψήγματα προστριβών μεταξύ Ιράν και Ρωσίας,

⁶⁶ Σύμφωνα με έναν αξιωματούχο του ΟΗΕ, ακόμα και ο πόλεμος μεσολάβησης δεν συντονίζεται εκεί, αφού οι Τούρκοι υποστηρίζουν τους δικούς τους «πελάτες», το Κατάρ τους δικούς του και η Σαουδική Αραβία τους δικούς της και είναι πολύ καταστροφική κατάσταση. Ένας άλλος αξιωματούχος του ΟΗΕ υποστήριξε ότι η κυβέρνηση του Κατάρ πιέζει για ένα Ισλαμικό κράτος, που να διευθύνεται από τη Μουσουλμανική Αδελφότητα στη Συρία, κάτι που είναι διαφορετικό από τους στόχους της Σαουδικής Αραβίας, η οποία υποστηρίζει τους Σαλαφιστές. Paul Danaher, «The New Middle East: The World After the Arab Spring», σελ. 377.

⁶⁷ Διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://www.reuters.com/article/us-usa-iran-syria-idUSBRE92417V20130305>, [τελευταία επίσκεψη 12 Φεβ 17].

⁶⁸ Αλέξανδρος Κατράνης, «Η Μέση Ανατολή στη Δίνη των Νέων Πολέμων», σελ. 130.

⁶⁹ Δρ Αλομπέιντ Άρεφ, «Η Συριακή Κρίση: Αίτια, Διαστάσεις και Προοπτικές».

που προέρχονται κυρίως από την πρόσφατη σύσφιξη των σχέσεων της τελευταίας με την Τουρκία.

(2) Σαουδική Αραβία

Η ενεργή εμπλοκή της Σαουδικής Αραβίας στη Συριακή κρίση οφείλεται κυρίως στην πολιτική της διακυβέρνησης Ομπάμα⁷⁰. Από τη μία η στρατηγική περιορισμένης συγκράτησης των ΗΠΑ, όπως αναπτύχθηκε σε προηγούμενη παράγραφο, απογοήτευσε την ηγεσία της Σαουδικής Αραβίας, που επέμενε για την άμεση και οριστική απομάκρυνση του Άσαντ και από την άλλη, η σύναψη συμφωνίας μεταξύ της Ουάσινγκτον και της Τεχεράνης για το Ιρανικό πυρηνικό πρόγραμμα, σήμανε ουσιαστικά την κατάρρευση του πρωταρχικού στόχου της Σαουδικής Αραβίας, που ήταν η απομόνωση και η αναχαίτιση της επιρροής του Ιράν στη Μέση Ανατολή. Επομένως, η Σαουδική Αραβία αποφάσισε να ακολουθήσει μία ανεξάρτητη και σκληρή στάση σχετικά με τη Συριακή κρίση, δηλώνοντας κατηγορηματικά ότι δε δέχεται να κάνει καμία συμφωνία με τον Άσαντ και με την επισήμανση ότι δε θα ανεχθεί καμία παρουσία Ιρανών στο έδαφος της Συρίας. Η στάση αυτή είναι συνεπικουρούμενη από το Κατάρ και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, παραβλέποντας τις διαφορές τους αναφορικά με τη διαχείριση της κατάστασης στη μετά Άσαντ Συρία. Έτσι, η Σαουδική Αραβία έχει πλέον καταστεί ο κύριος εκπρόσωπος της μετριοπαθούς Ισλαμικής Συριακής αντιπολίτευσης, που ασπάζεται τη Σαουδική εκδοχή του Σαλαφισμού. Επιπλέον φιλοξένησε στο Ριάντ μια συνάντηση των ομάδων της αντιπολίτευσης, για να διορίσουν αντιπροσώπους, που θα εκπροσωπούν την αντιπολίτευση σε επικείμενη συζήτηση με το καθεστώς της Συρίας, αλλά η Ρωσία και το Ιράν δήλωσαν ότι η διαμεσολάβηση της Σαουδικής Αραβίας δεν ήταν ειλικρινής και αμερόληπτη. Η αντίρρηση μείζονος σημασίας ήταν η συμπερίληψη ομάδων της αντιπολίτευσης, που τόσο η Ρωσία όσο και το Ιράν έχουν χαρακτηρίσει ως τρομοκρατικές.

(3) Τουρκία

(α) Για την Τουρκία⁷¹, η σταθερότητα της Συρίας είναι ευαίσθητο ζήτημα για την εθνική της ασφάλεια. Αρχικά Τούρκοι υψηλόβαθμοι αξιωματούχοι πραγματοποίησαν άμεσες και συνεχείς επαφές με τη Συριακή ηγεσία και πρότειναν στον Πρόεδρο Άσαντ, την εκμάθηση και εκπαίδευση Σύριων ειδικών σχετικά με τη θεσμική δημοκρατική εμπειρία του κόμματος Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης. Επίσης, τον Αύγουστο 2011 ο πρώην Τούρκος ΥΠΕΞ Νταβούντογλου παρέδωσε στις Συριακές αρχές έναν οδικό χάρτη μεταρρυθμίσεων που θα έπρεπε να εφαρμόσουν, προκειμένου να εκτονωθεί η κρίση. Οι Τουρκικές πιέσεις προς τον Πρόεδρο Άσαντ ολοένα και αυξάνονταν εξαιτίας των φόβων των Τούρκων για την κατάρρευση του Συριακού καθεστώτος, την αναρχία, τη διεθνή επέμβαση και τέλος τη διάλυση της Συρίας και τις συνέπειες που θα ακολουθούσαν σχετικά με το Κουρδικό ζήτημα, την Τουρκική κοινή γνώμη και τους πρόσφυγες. Όταν το

⁷⁰ Δρ Αλέξανδρος Κούτσης, «Γεωπολιτικές Ανακατατάξεις στη Μέση Ανατολή: Προβλήματα και Προοπτικές για την Ελλάδα», Εθνικές Επτάξεις, Δεκέμβριος 2015, σελ. 46.

⁷¹ Δρ Αλομπέιντ Άρεφ, «Η Συριακή Κρίση: Αίτια, Διαστάσεις και Προοπτικές».

Συριακό καθεστώς απέρριψε τις Τουρκικές προτάσεις, η Τουρκία άλλαξε στάση και αποφάσισε να εμπλακεί ενεργά στη Συριακή κρίση, παίρνοντας το μέρος της αντιπολίτευσης. Φιλοξένησε στο έδαφός της τα μέλη του FSA, τα μέλη του SNC, που θα λειτουργούσε ως μεταβατική κυβέρνηση μετά την πτώση του Άσαντ και επέτρεψε την παρουσία της οργάνωσης των Αδελφών Μουσουλμάνων, που είχε ανοιχτούς λογαριασμούς με το Συριακό καθεστώς, όπως έχει ήδη τονισθεί.

(β) Η ένταση επιδεινώθηκε τον Οκτώβριο του 2012, όταν η Τουρκία παρεμπόδισε ένα αεροπλάνο που μετέφερε όπλα στη Συρία από τη Ρωσία και κορυφώθηκε με τις εκατέρωθεν καταρρίψεις μαχητικών αεροσκαφών⁷². Πλέον, η Τουρκία αποτελεί πύλη εισόδου για την αποστολή οπλισμού στις αντικυβερνητικές δυνάμεις και έχει εμπλακεί σε στρατιωτικές επιχειρήσεις στη Βορειοδυτική Συρία. Αξιοσημείωτο είναι ότι δυσκολεύθηκε επί μακρόν να καταλάβει μία κωμόπολη των τζιχαντιστών, την Αλ Μπαμπ κοντά στην τουρκοσυριακή μεθόριο, ενώ έχει δηλώσει (δια στόματος του Αντιπροέδρου της Κυβέρνησης), ότι δεν σκοπεύει να επιστρέψει την περιοχή αυτή στο Συριακό κράτος όποτε την καταλάβει. Η Τουρκία σε όλα τα στάδια της κρίσης στη Συρία, όπως παλαιότερα και στο Ιράκ, ζητούσε τη διεθνή ευλογία ή ανοχή στη δημιουργία ζωνών ασφαλείας, με την ανομολόγητη ελπίδα της *ad infinitum de facto* τροποποίησης της Συνθήκης της Λωζάννης.

(γ) Είναι ξεκάθαρο ότι το ενδιαφέρον της Τουρκίας στην υποστήριξη της Συριακής Ισλαμικής αντιπολίτευσης έγκειται περισσότερο στην υπονόμηση των δυνάμεων των Κούρδων της Συρίας. Η Τουρκία θεωρεί ότι η μεγαλύτερη απειλή δεν είναι το ΙΚ αλλά οι Κούρδοι, εναντίον των οποίων στρέφεται κυρίως η πολεμική της δράση, καλυπτόμενη υπό το πρόσχημα της καταπολέμησης της τρομοκρατίας. Η αγωνία για την αντιμετώπιση των Κούρδων του ΡΥΔ είχε ως αποτέλεσμα την απροκάλυπτη συνεργασία των Τουρκικών ΕΔ με στοιχεία του ΙΚ, ιδίως την περίοδο της μάχης στο Κομπανί. Ένα μέλος της αντιπολίτευσης στο Τουρκικό κοινοβούλιο κατηγόρησε εγγράφως την κυβέρνησή του ότι υπέθαλπε το ΙΚ⁷³, ενώ εκτιμάται ότι η ποσότητα των πωλήσεων πετρελαίου του ΙΚ προς την Τουρκία ανήλθε σε περίπου 800 εκατομμύρια δολάρια το 2015.

(δ) Μετά από το αποτυχημένο πραξικόπημα του Ιουλίου 2016 και την επανασύσφιξη των σχέσεων με τη Ρωσία, η Τουρκία ανακάμπει αποφασιστικά στο διπλωματικό πεδίο για την επίλυση της Συριακής κρίσης. Οι συνομιλίες με Ρωσία και Ιράν, αλλά και η πρόσφατη συνάντηση⁷⁴ των Αρχηγών των ΕΔ Τουρκίας, ΗΠΑ, και Ρωσίας αναδεικνύουν την εγρήγορση των ζυμώσεων πρωτοστατούσης της Τουρκίας. Αξίζει να αναφερθεί και πάλι, ότι η υπόψη προσέγγιση έχει δημιουργήσει προβλήματα στις σχέσεις Ρωσίας - Ιράν, αφού το

⁷² Κατάρριψη ενός Τουρκικού F-4 Phantom από τις Συριακές δυνάμεις και αντίστοιχα κατάρριψη ενός Mig-23 της Συρίας από την Τουρκία το Μάρτιο του 2014.

⁷³ Nafees Ahmad, «NATO is Harboring the Islamic States», *Insurgentelligence*, διαθέσιμο στη διεύθυνση https://medium.com/insurge-intelligence/europe-is-harboring-the-islamic-state-s-backer_sd24db3a24a40#.sw61sfknv, [τελευταία επίσκεψη 12 Φεβ 17].

⁷⁴ Διαθέσιμο στη διεύθυνση https://www.nytimes.com/2017/03/07/world/middleeast/russia-turkey-syria-deconfliction.html?_r=0, [τελευταία επίσκεψη 20 Μαρ 17].

τελευταίο θεωρεί το ρόλο της Τουρκίας στη Συριακή κρίση διπλό και κυρίως αναξιόπιστο.

(4) **Ισραήλ**

Το Ισραήλ⁷⁵ δεν επιθυμεί την αλλαγή του status quo στη Συρία γιατί ανησυχεί μήπως αναλάβουν τη διακυβέρνηση της χώρας οι ακραίοι Ισλαμιστές. Κάποιοι κύκλοι της Συριακής αντιπολίτευσης προσπαθούν να μειώσουν τον Ισλαμικό φόβο, ισχυριζόμενοι ότι η μετατροπή των εξεγερμένων χωρών σε θεοκρατικά καθεστώτα τύπου Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν και Σαουδικής Αραβίας είναι υπερβολικός, εξαιτίας της νοοτροπίας αυτών των λαών, των επαφών και δεσμών που έχουν εδώ και χρόνια με τις Δυτικές χώρες και της ύπαρξης άλλων πολιτικών δυνάμεων, των οποίων οι ιδεολογίες δεν συμβιβάζονται με την ιδεολογία της θεοκρατίας, όπως έγινε και στην Αίγυπτο με την κατάρρευση των Αδελφών Μουσουλμάνων. Βέβαια για το Ισραήλ, κύρια απειλή είναι το Ιράν και όχι οι τρομοκρατικές ομάδες, όπως το ΙΚ ή μία διαμελισμένη αποδυναμωμένη Συρία. Εξάλλου, το Ισραήλ επιθυμεί ο περιβάλλον χώρος να παραμένει διασπασμένος, έτσι ώστε να μην αποτελεί σοβαρή απειλή.

5. **Υπερεθνικοί Δρώντες**

Όπως ήταν αναμενόμενο, στη Συριακή κρίση από την πρώτη στιγμή ενεπλάκησαν και υπερεθνικοί δρώντες, όπως κυρίως ο ΟΗΕ και ο Σύνδεσμος Αραβικών Κρατών (ΣΑΚ)⁷⁶. Στη συνέχεια γίνεται αναφορά στα σημαντικότερα σημεία εμπλοκής τους έτσι ώστε να γίνει κατανοητή η περιρρέουσα ατμόσφαιρα και το κλίμα υποστήριξης υπέρ των δυνάμεων της αντιπολίτευσης.

α. **Σύνδεσμος Αραβικών Κρατών**

(1) Αν και η πλειοψηφία των 22 κρατών μελών του ΣΑΚ από την αρχή της Συριακής κρίσης είχε εκφράσει τη δυσπιστία της έναντι στο καθεστώς Άσαντ, η Ρωσία είχε εναποθέσει τις ελπίδες της αρχικά τουλάχιστον στο Σύνδεσμο. Η Ρωσία ήλπιζε να επηρεάσει τις αποφάσεις του ΣΑΚ εξισορροπώντας τη Σαουδική Αραβία και το Κατάρ με το Λίβανο, την Αίγυπτο ή τον εμπορικό της εταίρο την Αλγερία. Με δεδομένη την ιστορία και τη σύνθεση του ΣΑΚ, η Ρωσία επένδυε στην επιφυλακτικότητά του έναντι μιας πιθανής χερσαίας επέμβασης στη Συρία. Ούτως ή άλλως αυτό εκφραζόταν και στον καταστατικό του Χάρτη, σύμφωνα με τον οποίο⁷⁷ «ο ΣΑΚ απέχει από κάθε ενέργεια για την αλλαγή των υφιστάμενων κυβερνητικών σχημάτων». Έτσι, μεταξύ Οκτωβρίου 2011 και Ιανουαρίου 2012 οι διπλωματικές προσπάθειες της Ρωσίας επικεντρώθηκαν στο να απομακρύνει το Συριακό καθεστώς από τη δύσκολη θέση, εστιάζοντας στη διαμόρφωση των δραστηριοτήτων του ΣΑΚ.

⁷⁵ The Sunday Times, «Islamist Fear Drives Israel to Support Assad Survival», 18 Μαΐου 2013, διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://www.thetimes.co.uk/article/islamist-fear-drives-israel-to-support-assad-survival-5wmd7lpsmjh> [τελευταία επίσκεψη 12 Μαρ 17].

⁷⁶ The Arab League, διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://www.lasportal.org/en/Pages/default.aspx>, [τελευταία επίσκεψη 12 Φεβ 17].

⁷⁷ Azuolas Bagdonas, «Russia's Interests in the Syrian Conflict: Power, Prestige and Profit», EJEPS, σελ. 59.

(2) Επομένως, δεν αποτελούσε έκπληξη όταν ο ΣΑΚ παρουσίασε ένα σχέδιο ειρήνευσης το Νοέμβριο του 2011, επιδιώκοντας ο Άσαντ να αποσύρει όλες τις στρατιωτικές μονάδες από τις μεγάλες πόλεις της Συρίας, να σταματήσει τη βία κατά των διαδηλωτών, να απελευθερώσει τους πολιτικούς κρατούμενους και να ξεκινήσει διάλογο με την αντιπολίτευση. Το σχέδιο απέτυχε και ο ΣΑΚ απέβαλε τη Συρία από τα μέλη του. Αντιδρώντας στην απόφαση του Συνδέσμου, ο Πρόεδρος Άσαντ δήλωσε «Μπορεί ένας οργανισμός να ζήσει χωρίς καρδιά; Ποιος είπε ότι η Συρία ήταν η καρδιά του Αραβισμού, δεν ήταν ένας Σύριος, ήταν ο Πρόεδρος Αμπντέλ Νάσερ και αυτό εξακολουθεί να είναι αλήθεια. Χωρίς τη Συρία, ο Αραβικός Σύνδεσμος δεν είναι πλέον Αραβικός»⁷⁸.

(3) Τον Ιανουάριο του 2012, ο ΣΑΚ για πρώτη φορά ζήτησε από τον Άσαντ να παραιτηθεί. Τον ίδιο μήνα, αποφάσισε να ανακαλέσει την αποστολή παρατηρητών του από τη Συρία. Ο ΣΑΚ κάλεσε επίσης τον ΟΗΕ και τη διεθνή κοινότητα να αναλάβουν αποφασιστικά και αναγκαία μέτρα κατά του «ενόχου του εγκλήματος της χρήσης των χημικών όπλων». Ο ΥΠΕΞ του ΣΑΚ δήλωσε ότι οι υπεύθυνοι για τις επιθέσεις θα πρέπει να αντιμετωπίσουν την κατηγορία των εγκληματιών πολέμου⁷⁹.

(4) Ακόμα μία προσπάθεια διαμεσολάβησης του ΣΑΚ από κοινού με τον ΟΗΕ, όταν όρισαν τον Κόφι Ανάν ως ειδικό απεσταλμένο τους τον Απρίλιο του 2012, ναυάγησε τέσσερις μήνες μετά, παρά τις εμφανείς τροποποιήσεις στο κείμενο του σχεδίου, που Ρωσία και Κίνα αξίωσαν και πέτυχαν. Αν και ο ΥΠΕΞ της Ρωσίας είχε χαρακτηρίσει τον Ανάν ως τον «καταλληλότερο άνθρωπο που μπορεί άριστα να διαπραγματεύεται με όλες τις εχθρικές πλευρές» και η Ρωσία προώθησε το σχέδιο ως «εργαλείο χωρίς άλλες εναλλακτικές»⁸⁰ για την πολιτική επίλυση της κρίσης, πρότεινε την παύση της βίας και την έναρξη διαπραγματεύσεων χωρίς προϋποθέσεις ή κυρώσεις σε περιπτώσεις βιαιοπραγίας, παρουσιάζοντας μια πρώτη εκδοχή της Ρωσικής στάσης. Οι όροι παραβιάστηκαν πολύ γρήγορα και από τις δύο πλευρές, βάζοντας έτσι τέλος στην οποιαδήποτε ελπίδα που απέρρευε από το σχέδιο ειρήνης του Ανάν, το οποίο ανεστάλη οριστικά τον Ιούνιο.

β. Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

(1) Από την αρχή της κρίσης ο ΟΗΕ προσπάθησε με διπλωματικές πρωτοβουλίες να αντιμετωπίσει και να αποκλιμακώσει την κατάσταση στη Συρία, που καθημερινά στοίχιζε τη ζωή σε αθώους πολίτες και βαθμιαία εξελίσσονταν σε σοβαρή ανθρωπιστική κρίση. Στις περισσότερες περιπτώσεις οι αποφάσεις του ΣΑ μπλοκαρίστηκαν από τη Ρωσία και την Κίνα και λόγω απουσίας ομοφωνίας δεν εκδόθηκαν, όπως θα αναφερθούν εκτενέστερα σε επόμενο κεφάλαιο που θα αναλύει την εμπλοκή της Ρωσίας.

⁷⁸ Paul Danaher, «The New Middle East: The World After the Arab Spring», σελ. 387.

⁷⁹ Dr Fazzur Rahman Siddiqui, «Evolution of Syrian Crisis and Analyzing the Role of Russia: A Game Changer», ICWA Issue Brief, σελ. 7.

⁸⁰ Azuolas Bagdonas, «Russia's Interests in the Syrian Conflict: Power, Prestige, and Profit», EJEPS, 2013, σελ. 60.

(2) Τον Ιούνιο του 2012, επιτεύχθηκε συμφωνία στη Γενεύη, όταν το ΣΑ αποφάσισε ότι τουλάχιστον μια κυβερνητική μετάβαση θα πρέπει να γίνει στη Συρία. Αλλά δεν μπόρεσε να τηρηθεί, επειδή οι υποστηρικτές του Άσαντ στο Ιράν δήλωσαν ότι έπρεπε να παραμείνει στην εξουσία μέχρι τη λήξη της θητείας του το 2014.

(3) Επίσης μετά την αποτυχία του Κόφι Ανάν, το Φεβρουάριο του 2014 ο ΟΗΕ όρισε ως ειδικό απεσταλμένο στη Συρία το διπλωμάτη Λακντάρ Μπραχίμι. Αλλά και αυτός παραιτήθηκε τρεις μήνες αργότερα δείχνοντας την απογοήτευσή του για τη διαίρεση τόσο εντός του Αραβικού κόσμου, όσο και ανάμεσα στις αντιμαχόμενες φατρίες⁸¹.

(4) Υπό την αιγίδα του ΟΗΕ πραγματοποιήθηκε τον Ιανουάριο του 2014 σύσκεψη στη Γενεύη μεταξύ των εκπροσώπων του καθεστώτος στη Συρία και των δυνάμεων της αντιπολίτευσης, αλλά απέτυχε να κάνει οποιαδήποτε πρόοδο και είχαν την τύχη όλων των προηγούμενων πρωτοβουλιών. Άλλος ένας γύρος των συνομιλιών της Γενεύης πραγματοποιήθηκε το Φεβρουάριο του 2014, αλλά επίσης απέτυχε να αναδείξει μια μόνιμη λύση για την κρίση. Η πιο εντυπωσιακή διαφορά ήταν σχετικά με το μελλοντικό ρόλο του Άσαντ στη μεταβατική κυβέρνηση της χώρας.

(5) Σε αυτή τη μέχρι στιγμής μακρά σειρά διπλωματικών πρωτοβουλιών, η τελευταία συλλογική προσπάθεια έγινε κατ' εντολή της Ρωσίας υπό την αιγίδα του ΟΗΕ, στη Βιέννη στις 14 Νοεμβρίου 2015. Το ψήφισμα 2254⁸² εγκρίθηκε ομόφωνα χωρίς αναφορά στον Προέδρο Άσαντ. Το ψήφισμα του ΣΑ προέβλεπε ότι το μέλλον της Συρίας θα αποφασιζόταν από την ίδια τη Συρία και το χρονικό πλαίσιο της συμφωνίας ορίσθηκε για τον Ιανουάριο του 2016. Δυστυχώς δε σημειώθηκε ουσιαστική πρόοδος, αφού η εκχειρία που τέθηκε σε ισχύ στις 27 Φεβρουαρίου 2016 αποδείχθηκε έθραυστη.

---

⁸¹ The Guardian, «UN Syria Envoy Lakhdar Brahimi Resigns after Failure Geneva Talks», 13 Μαΐου 2014, διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://www.theguardian.com/world/2014/may/13/un-syria-envoy-lakhdar-brahimi-resigns>, [τελευταία επίσκεψη 20 Φεβ 17].

⁸² Διαθέσιμο στη διεύθυνση [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2254\(2015\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2254(2015)), [τελευταία επίσκεψη 10 Μαρ 17].

ΚΕΦΑΛΑΙΟ «Γ»

Η ΕΜΠΛΟΚΗ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ ΣΤΗ ΣΥΡΙΑ

«It is often said that human rights are superior to state sovereignty. Doubtlessly, it is so - crimes against humanity must be punished by an international court. However, when this position is used to violate state sovereignty at ease, when human rights are protected from the outside and selectively, and when, in the course of "protection", these same rights of a multitude of people are trampled on, including the most basic and holy right of all - the right to life, then we are dealing not with noble deeds but plain demagoguery. It is important that the UN and its Security Council are able to effectively resist the dictate of some countries and highhandedness on the international arena»^{83, 84}

Vladimir Vladimirovich Putin
President of Russia

1. Το Διεθνές Πλαίσιο και η Παγκόσμια Στρατηγική της Ρωσίας

α. Η Ρωσία, αφού απέτυχε στη δεκαετία του 1990 να διατηρήσει το φίλιο Ρωσικό καθεστώς στη Σερβία, να σταματήσει το NATO από το βομβαρδισμό των Σερβοβόσνιων το 1995 και να αποτρέψει μια επίθεση του NATO εναντίον της Σερβίας για την τύχη του Κοσσυφοπεδίου, χρειάστηκε τουλάχιστον μια δεκαετία στον 21^ο αιώνα για να προσαρμοσθεί στις νέες διεθνείς πραγματικότητες, να ξεκινήσει να ανακαλύπτει εκ νέου την ταυτότητά της ως έθνος και να επαναδιαμορφώσει, στο μέτρο του δυνατού, το νέο ρόλο και τη θέση της στον κόσμο. Στη δεκαετία του 2010 ωστόσο, αρκετές βασικές στρατηγικές κατευθύνσεις οριστικοποιήθηκαν πλήρως με σκοπό να αποδώσουν με σαφήνεια την εξωτερική πολιτική της Ρωσίας. Οι Ρωσικές κατευθυντήριες αρχές που σφυρηλατήθηκαν από όλες τις κρίσεις εξωτερικής πολιτικής και τις οικονομικές περιπέτειες από τις οποίες η Ρωσία διήλθε, συνοψίζονται⁸⁵ όπως παρακάτω:

(1) Μια σταδιακή, αλλά σταθερή μετατόπιση από την παγκόσμια ηγεμονία των ΗΠΑ και το μονοπολικό σύστημα της δεκαετίας του 1990 και των αρχών της δεκαετίας του 2000, σε ένα αναδυόμενο πολυπολικό κόσμο, με αρκετά αυξανόμενα κέντρα εξουσίας και ασφάλειας. Σε αυτόν τον αναδυόμενο κόσμο, το μέγιστο όριο των φιλοδοξιών της Ρωσίας στην παγκόσμια σκηνή είναι να καταστεί μακροπρόθεσμα ένας από τους ισχυρούς πόλους της.

⁸³ «Λέγεται συχνά ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι ανώτερα της κρατικής κυριαρχίας. Αναμφίβολα, έτσι είναι - τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας πρέπει να τιμωρούνται από ένα διεθνές δικαστήριο. Ωστόσο, όταν η θέση αυτή χρησιμοποιείται για να παραβιάζεται η κρατική κυριαρχία με ευκολία, όταν τα ανθρώπινα δικαιώματα που προστατεύονται από το εξωτερικό και επιλεκτικά, και όταν, στο όνομα της "προστασίας", αυτά τα ίδια δικαιώματα ποδοπατούνται από ένα πλήθος ανθρώπων - συμπεριλαμβανομένου του βασικότερου και ιερότερου δικαιώματος όλων - το δικαίωμα στη ζωή, τότε δεν έχουμε να κάνουμε με ευγενείς πράξεις, αλλά με απλή δημαγωγία. Είναι σημαντικό το γεγονός ότι το Συμβούλιο Ασφαλείας και τα Ηνωμένα Έθνη είναι σε θέση να αντισταθούν αποτελεσματικά στην υπονόμευση ορισμένων χωρών και στην αυθαιρεσία στη διεθνή арένα». Βλαντιμίρ Πούτιν, Πρόεδρος της Ρωσίας.

⁸⁴ Azuolas Bagdonas, «Russia's Interests in the Syrian Conflict: Power, Prestige and Profit», EJEPS, σελ. 68.

⁸⁵ Ekaterina Stepanova, «Russia in the Middle East: Back to a Grand Strategy - or Enforcing Multilateralism?», Politique Etrangère, σελ. 2.

(2) Η περιφερειοποίηση της παγκόσμιας πολιτικής, που εκδηλώνεται με την αύξηση των περιφερειακών δυνάμεων, στις οποίες συμπεριλαμβάνονται υπερεθνικές συμμαχίες. Η Ρωσία έχει ήδη ανακτήσει το ρόλο και τη θέση της ως ηγετική δύναμη στην κύρια και μοναδική ζωτική περιοχή του άμεσου ενδιαφέροντός της, την τέως σοβιετική Ευρασία. Σε αυτή την ευρεία περιφέρεια, η Ρωσία έχοντας δημιουργήσει μια Συμμαχία Περιφερειακής Ασφάλειας (Collective Security Treaty - CST⁸⁶) και ένα Περιφερειακό Πρόγραμμα Οικονομικής Ολοκλήρωσης (Eurasian Economic Union - EAEU⁸⁷), αναμένει την αναγνώριση της επιρροής της ως *primus inter pares* (πρώτος μεταξύ ίσων), τόσο εντός όσο και εκτός της Ευρασίας, συμπεριλαμβανομένων των ΗΠΑ και της ΕΕ.

(3) Η Ρωσική αποστροφή για την αλλαγή καθεστώτων δια της βίας, κυρίως από δυνάμεις του εξωτερικού, η οποία πλέον αποτελεί «κόκκινη γραμμή» (για να χρησιμοποιηθεί ένας σύγχρονος δημοφιλής αλλά ταυτόχρονα και δυσδιάκριτος όρος) στο πλαίσιο των πολιτικών της Ρωσίας σχετικά με τη Μέση Ανατολή και την ευρύτερη περιοχή. Αυτό συμβαίνει παρά το γεγονός ότι, συνολικά, η υψηλή στρατηγική της Ρωσίας έχει παραμείνει σχετικά μη-ιδεολογική, ρεαλιστική και χαρακτηρίζεται από υψηλό βαθμό πολιτιστικού σχετικισμού, ειδικά σε σύγκριση με την Αμερικανική ηγεσία και τη Δυτικού τύπου «προώθηση της δημοκρατίας» σε χώρους που κυμαίνονται από την Ανατολική Ευρώπη έως το Αφγανιστάν και το Ιράκ.

β. Αυτή η απόλυτη απόρριψη για αναγκαστική αλλαγή των καθεστώτων, ιδιαίτερα μετά από εξωτερική προτροπή και υποστήριξη, προήλθε από τις αυξανόμενες υποψίες της Ρωσικής ηγεσίας για τις λεγόμενες «έγχρωμες» επαναστάσεις στο μετασοβιετικό χώρο στα μέσα της δεκαετίας του 2000. Αυτές είχαν ως αποτέλεσμα αλλαγές των κυβερνήσεων, με άλλα μέσα εκτός από τη νόμιμη διαδοχή της εξουσίας, μετά από προσφυγή σε αδιάβλητες εκλογές στη Γεωργία, την Ουκρανία και την Κιργιζία. Ενώ είχαν αναληφθεί στο όνομα της δημοκρατίας και του μετριοπαθούς εθνικισμού, αυτές οι επαναστάσεις στην ουσία εξελίχθηκαν σε ανασχηματισμό της ισορροπίας δυνάμεων μεταξύ των κυβερνώντων ολιγαρχικών ελίτ, υπό το πρόσχημα της ευρύτερης κοινωνικής διαμαρτυρίας, αναπαράγοντας συνθήκες και πηγές αστάθειας και συχνά δημιουργώντας τελικά περισσότερα προβλήματα από ό,τι αναμενόταν να επιλύσουν. Θεωρήθηκαν από τη Μόσχα όλο και περισσότερο ότι προωθήθηκαν από εξωτερικές επιρροές και δυνάμεις, με αποτέλεσμα να καταστούν απειλές για την επιρροή της. Ακόμα και οι μαζικές διαδηλώσεις στη Ρωσία υπέρ της δημοκρατίας στις αρχές της δεκαετίας του 2010 ερμηνεύθηκαν από το Κρεμλίνο ως μια προσπάθεια να κινηθούν προς την ίδια κατεύθυνση με τις «έγχρωμες» επαναστάσεις.

γ. Δεδομένου ότι η αλλαγή καθεστώτων στο πλαίσιο της Αραβικής Άνοιξης είχε πολλαπλασιασθεί σε όλη τη Μέση Ανατολή, οι προϋπάρχουσες Ρωσικές αντιλήψεις, που διαμορφώθηκαν από τις εξελίξεις στο δικό της

⁸⁶ Организация Договора о коллективной безопасности, διαθέσιμο στη διεύθυνση http://www.odkb.gov.ru/start/index_aengl.htm, [τελευταία επίσκεψη 10 Μαρ 17].

⁸⁷ Διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://www.eaeunion.org/?lang=en#about>, [τελευταία επίσκεψη 10 Μαρ 17].

περιφερειακό περιβάλλον, ενισχύθηκαν με ευρύτερες ανησυχίες σχετικά με τις εξωτερικές παρεμβάσεις, κυρίως από τις ΗΠΑ και τους συμμάχους τους, για την ανατροπή καθεστώτων που θεωρούνταν ακατάλληλα ή αντιδημοκρατικά. Επιπρόσθετα, η σχετική ετοιμότητα των κρατών του NATO να κάνουν κατάχρηση της εντολής του ΣΑ των Ηνωμένων Εθνών, όπως έγινε στην περίπτωση της Λιβύης⁸⁸, αλλά και η προηγούμενη τραυματική επέμβαση του NATO στο Κοσσυφοπέδιο από κοινού με την επέμβαση και τα πειράματα οικοδόμησης του κράτους στο Αφγανιστάν και το Ιράκ, έχουν ενισχύσει την καχυποψία της Ρωσικής ηγεσίας. Έτσι, για τη Ρωσία οι Αραβικές εξεγέρσεις, ειδικά στην Αίγυπτο, τη Λιβύη και τη Συρία, συνεξετάζονται από κοινού με τις «έγχρωμες» επαναστάσεις στη μετασοβιετική Ευρασία με έναν τρόπο για περαιτέρω διεθνοποιημένη και γενικευμένη αποστροφή για αυτές τις εξελίξεις οπουδήποτε.

δ. Πάνω από όλα, αυτές οι ανησυχίες λειτούργησαν ως καταλύτης για τη μεταστροφή της πολιτικής της Ρωσίας, αρχής γενομένης από την τελευταία κρίση με την Ουκρανία το τέλος του 2013. Η κρίση προκλήθηκε από το γεγονός ότι η κυβέρνηση της Ουκρανίας αναγκάστηκε να επιλέξει μεταξύ μιας ένωσης με την ΕΕ ή στενότερες σχέσεις με τη Ρωσία και τις δομές της Ευρασίας. Η ανατροπή της Ουκρανικής κυβέρνησης προήλθε από ένα μίγμα κοινωνικής διαμαρτυρίας, φιλοδυτικών συναισθημάτων, ακραίου εθνικισμού και ρήξεων μεταξύ των ανταγωνιστικών ολιγαρχικών ομάδων της Ουκρανίας. Οδήγησε, με την ενεργό πολιτική στήριξη των ΗΠΑ και ορισμένων κρατών-μελών της ΕΕ, σε ανατροπή του αναποτελεσματικού και διεφθαρμένου, αλλά δημοκρατικά εκλεγμένου Πρόεδρου Γιανούκοβιτς το Φεβρουάριο του 2014. Ακόμα και θετικά προσκείμενοι παρατηρητές ισχυρίζονται ότι έπρεπε να αντικατασταθεί από μια σειρά όχι λιγότερο διεφθαρμένων και αναποτελεσματικών, αλλά πλέον σθεναρά αντιρωσικών κυβερνήσεων. Η Μόσχα ερμήνευσε αυτό ως το πιο ξεκάθαρο σημάδι για την αποφασιστικότητα της Δύσης να αγνοήσει παντελώς τα συμφέροντα της Ρωσίας, ακόμη και στην άμεση περιοχή ενδιαφέροντός της, ή σε χώρες με μεγάλο ποσοστό ρωσόφωνου ή πολιτισμικά ρωσόφιλου πληθυσμού. Η απάντηση της Μόσχας ήταν η εν δυνάμει προσάρτηση της έντονα φιλορωσικής Κριμαίας, που είχε για δεκαετίες προωθήσει αλυτρωτικά όνειρα, αλλά και η πλέον απροκάλυπτη πολιτική υποστήριξη της προς τους φιλορώσους αντάρτες στη νοτιοανατολική Ουκρανία. Σε παγκόσμιο επίπεδο, αυτό οδήγησε στη χειρότερη κρίση στις σχέσεις της Ρωσίας με τη Δύση σε όλη την μετασοβιετική περίοδο.

ε. Ο συνδυασμός των παραπάνω παραγόντων αποτελεί το αποκλειστικό κριτήριο για την απόφαση της Ρωσίας να αναβαθμίσει ριζικά την πολιτική και στρατιωτική υποστήριξη της προς την κυβέρνηση της Συρίας. Ήταν ένας τρόπος για να επαναβεβαιώσει την έντονη αντίθεσή της για την αλλαγή του καθεστώτος, που προωθούνταν από τη Δύση, ενώ χρησιμοποιεί πλέον την εμπλοκή της στη Συρία, ως απολύτως αναγκαίο μέσο πίεσης για την ισορροπία των σχέσεών της με τη Δύση.

---

⁸⁸ Azuolas Bagdonas, «Russia's Interests in the Syrian Conflict: Power, Prestige and Profit», EJEPS, σελ. 57.

στ. Συμπεραίνεται ότι η πρόσφατη άνοδος του προφίλ της Ρωσίας στο διεθνές σύστημα, λόγω της ενεργούς συμμετοχής της στη Συρία, υπήρξε μέρος της υψηλής στρατηγικής της, που αφορά κυρίως στη Μέση Ανατολή. Ταυτόχρονα προβάλλει τα Ρωσικά ευρύτερα συμφέροντα και τις κατευθύνσεις της εξωτερικής πολιτικής της, σχετικά με την απόρριψη της μονοπολικότητας, την προοπτική των σχέσεων με τη Δύση και το άμεσο και ζωτικής σημασίας ενδιαφέρον της για την Ανατολική Ευρώπη και την Ευρασία. Αν αυτό είναι καλό ή κακό για τη Μέση Ανατολή θα πρέπει να διερευνηθεί.

2. Αναλύοντας το Διαχρονικό Ρόλο της Ρωσίας

Αφού έγινε προσπάθεια να αναλυθεί η νέα παγκόσμια στρατηγική της Ρωσίας, στη συνέχεια θα παρουσιασθεί ο διαχρονικός ρόλος της στη Συρία και ο τρόπος με τον οποίο αντιμετώπισε τη Δύση, τόσο διπλωματικά όσο και στρατηγικά.

α. Η Περίοδος πριν από την Κρίση

(1) Η παρουσία της Ρωσίας στην περιοχή δεν είναι νέα και όλοι γνωρίζουν πολύ καλά τις Ρωσικές σχέσεις με την Αίγυπτο από τις δεκαετίες του 1950 και 1960, την καμπή που υπέστησαν στη δεκαετία του 1970, όταν ο Πρόεδρος Σαντάτ ανέλαβε την εξουσία στην Αίγυπτο και στη συνέχεια η σύσφιξη με το Ιράκ και τη Συρία, ώσπου η Συρία κατέληξε να γίνει η μεγαλύτερη Αραβική χώρα σύμμαχος της ΕΣΣΔ. Η μεταξύ τους σχέση πηγάζει από τη μυστική συμφωνία του 1946, κατά την οποία η Συρία εξασφάλισε την υποστήριξη της ΕΣΣΔ στη διεθνή σκηνή και ανάλογη στρατιωτική βοήθεια για την ίδρυση του Συριακού στρατού⁸⁹. Το 1950, μια συνθήκη μη επίθεσης, καθώς επίσης το Σύμφωνο της Βαγδάτης του 1955 και η κρίση του Σουέζ του 1956 ενίσχυσαν τις σχέσεις των δύο χωρών.

(2) Μετά από την αναρρίχηση στην εξουσία του κόμματος Μπάαθ και την ανάληψη της εξουσίας το 1971 από τον Χαφέζ αλ Άσαντ, τέθηκαν τα θεμέλια των πιο στενών στρατιωτικών, στρατηγικών και οικονομικών δεσμών μεταξύ τους. Πλέον η Συρία για να εκμεταλλευθεί τις ενισχύσεις από το ανατολικό μπλοκ είχε ως στρατιωτικό και οικονομικό πρότυπο την ΕΣΣΔ. Επιπλέον, η Ρωσία ήθελε να εξασφαλίσει την παρουσία της στην Ανατολική Μεσόγειο για να διατηρήσει την πυρηνική ισορροπία στο διπολικό σύστημα. Σε όλη τη δεκαετία του 1980, σχεδόν όλες οι οικονομικές και στρατιωτικές ανάγκες της Συρίας καλύφθηκαν από τη Ρωσία και μια ολοκληρωμένη συμφωνία υπογράφηκε το 1980, αμέσως μετά τη Συμφωνία του Camp David⁹⁰, που άλλαξε την αρχιτεκτονική της σχέσης μεταξύ του Αραβικού κόσμου και των δύο αντιπάλων του ψυχρού πολέμου. Η συμφωνία του 1980, όριζε ότι σε περίπτωση απειλής ο ένας θα στήριζε τον άλλον. Σύμφωνα επίσης με την προσθήκη του μυστικού πρωτόκολλου

⁸⁹ Dr Fazzur Rahman Siddiqui, «Evolution of Syrian Crisis and Analyzing the Role of Russia: A Game Changer», ICWA Issue Brief, σελ. 11.

⁹⁰ The Camp David Accords, «The Framework for Peace in the Middle East», διαθέσιμο στη διεύθυνση <https://www.jimmycarterlibrary.gov/documents/campdavid/accords.phtml>, [τελευταία επίσκεψη 10 Μαρ 17].

της συμφωνίας του 1980, η Ρωσία θα υποστήριζε τη Συρία ακόμα και σε περίπτωση επίθεσης από το Ισραήλ.

(3) Αλλά το τέλος του ψυχρού πολέμου άλλαξε τη σχέση μεταξύ των άλλοτε σύμμαχων και οι σχέσεις τους καθορίζονταν πλέον περισσότερο από τον οικονομικό παράγοντα. Η Ρωσία σύναψε διπλωματικές σχέσεις με το Ισραήλ και η Συρία δέχθηκε την αποξένωση με την ένταξή της στον πρώτο πόλεμο του Κόλπου (1991), υπό την ηγεσία των ΗΠΑ. Οι σχέσεις τους επιδεινώθηκαν περαιτέρω, όταν το 2000 η Συρία αρνήθηκε να εκδόσει ομάδα ανταρτών της Τσετσενίας στη Ρωσία.

(4) Η στενή σχέση αναβίωσε και πάλι μετά τη ανάληψη των προεδρικών θώκων από τους Πούτιν και Μπασάρ αλ-Άσαντ, αντίστοιχα. Αμφότεροι προσπάθησαν να επαναφέρουν τις σχέσεις στο επίπεδο της εποχής του ψυχρού πολέμου, επιδίωξη που ευνοήθηκε μετά από τη στρατιωτική επέμβαση των ΗΠΑ και των συμμάχων τους στο Ιράκ και το Αφγανιστάν, που προκάλεσε αυξανόμενη αστάθεια στην περιοχή.

β. Η Ρωσική Εμπλοκή στη Συριακή Κρίση

(1) Από την έναρξη της κρίσης στη Συρία, η Ρωσία έχει επιδείξει υψηλό βαθμό επιρροής και έχει καταστεί ο πλέον αξιόπιστος σύμμαχος και στρατηγικός υποστηρικτής του καθεστώτος Άσαντ. Η υποστήριξη της Ρωσίας προς τη Συρία παρέμεινε πάντοτε κρίσιμη, λόγω της άσκησης του δικαιώματος της αρνησικυρίας (βέτο) και αφού ο ΟΗΕ έχει αποτύχει σε μεγάλο βαθμό λόγω της εξάρτησής του από τις συλλογικές αποφάσεις του ΣΑ. Η ενεργός εμπλοκή της Ρωσίας τείνει να αμφισβητήσει την αιώνια ηγεμονία των ΗΠΑ στην περιοχή. Αν η επέμβαση δεν είναι μια προσπάθεια αναβίωσης του ψυχρού πολέμου, όπως πολλοί ερευνητές⁹¹ αρνητικά διακείμενοι στις Ρωσικές προθέσεις ισχυρίζονται, τουλάχιστον αποτελεί επίδειξη νέων στρατηγικών δυνατοτήτων της Ρωσίας για να ανασχέσει την αδιαφιλονίκητη ηγεμονία και τις μονομερείς ενέργειες από την πλευρά των ΗΠΑ. Για τη Μόσχα πλέον η Συριακή κρίση αποτελεί έναν απροσδόκητο χώρο για να δράσει αποφασιστικά στον παγκόσμιο ανταγωνισμό ισχύος.

(2) Ορισμένοι αναλυτές έχουν επισημάνει ότι οι μακροχρόνιοι στρατιωτικοί δεσμοί μεταξύ της Ρωσίας και της Συρίας, η σημασία της ναυτικής βάσης στην Ταρσό και η πώληση Ρωσικών όπλων στη Συρία είναι οι παράγοντες για την υποστήριξη της Ρωσίας. Η Ρωσική παρέμβαση όμως δεν ήταν κάτι τόσο απλοϊκό, αλλά μελετήθηκε σταδιακά και σταθερά. Η στρατηγική της στην περίπτωση της Συρίας βασίσθηκε στο ρεαλισμό και την εμπειρία των τελευταίων δύο δεκαετιών της παγκόσμιας πολιτικής. Η πολιτική της Ρωσίας σχετικά με τη Συρία από την αρχή έχει σημαδευθεί από τη διεύρυνση του κύκλου της εμπλοκής, επιδιώκοντας τη συνεργασία του Ιράν και την ενίσχυση των Κούρδων στη Συρία. Η Ρωσία πέτυχε στα θέματα της Συρίας μια άνευ προηγουμένου συνεργασία με την Κίνα και με το Ιράν με στρατηγικούς, πολιτικούς και διπλωματικούς όρους. Το Ιράν

⁹¹ Δρ Αλομπέντ Άρεφ, Azuolas Bagdonas, Dr Fazzur Rahman Siddiqui, Dr Talal Nizameddin, κ.ά.

επιθυμεί να ενισχύσει τον έλεγχό του στην περιοχή ως η κατεξοχήν Σιιτική δύναμη εξασφαλίζοντας κυρίως οικονομικά συμφέροντα, ενώ η Κίνα, εκτός από το αρχικό οικονομικό συμφέρον, φαίνεται να επεκτείνει τη συνεργασία με τη Ρωσία λόγω της αυξανόμενης απειλής του ΙΚ, το οποίο μεταγενέστερα θα μπορούσε να επεκταθεί απειλώντας τα γεωστρατηγικά της συμφέροντα. Ως αποτέλεσμα της ολοένα και στενότερης στρατηγικής αλληλεπίδρασης και συνεργασίας τους στις παγκόσμιες υποθέσεις, η Ρωσία και η Κίνα καταλήγουν σε κοινά σχέδια και δράσεις για την ενίσχυση της αμοιβαίας ασφάλειας και της διεθνούς σταθερότητας. Αυτό είναι προφανές από τη θέση που κάθε χώρα παίρνει σχετικά με την εδαφική ακεραιότητα και τους τρόπους αντιμετώπισης της σύγκρουσης στη Συρία. Η Δαμασκός αποτελούσε παραδοσιακό κόμβο στο ένα άκρο του «Δρόμου του Μεταξιού», που σημαίνει ότι η Κίνα βλέπει τη Συρία ως ένα σημαντικό εμπορικό κόμβο που πρέπει να επανέλθει στη σταθερότητα⁹². Επιπλέον, τόσο η Ρωσία όσο και το Ιράν υπερθεματίζουν την υποστήριξή τους προς τον Άσαντ, ως το κυριότερο ανάχωμα εναντίον ξένης επέμβασης, αλλά και των Σαλαφιστών. Στο παραπάνω πλαίσιο, η Ρωσία ενθάρρυνε τη διάσπαση της αντιπολίτευσης, όταν για παράδειγμα συναντούσε αντιπροσωπεΐες⁹³ των NCB και PFCL, αποκλείοντας από τις συζητήσεις το SNC, τον Απρίλιο του 2012. Η ένταση με την οποία ασχολήθηκε η Ρωσία με τη Συριακή κρίση, είναι αξιοσημείωτη, αφού ήδη φιλοξένησε περί τις δώδεκα συναντήσεις υψηλού επιπέδου και συμβουλευτικών επιτροπών⁹⁴ σε συνεργασία με την Κίνα.

(3) Η σφοδρή αντίθεση της Ρωσίας στην αλλαγή⁹⁵ καθεστώτος, πριν ακόμα εμφανισθεί η απειλή του ΙΚ, υποκινείται κυρίως από πικρή εμπειρία του παρελθόντος στην περιοχή. Τον τελευταίο καιρό, οι ΗΠΑ έχουν συχνά καταφύγει στην πολιτική της αλλαγής καθεστώτος που επιτεύχθηκε στο Ιράκ, το Αφγανιστάν και τη Λιβύη με αμφιλεγόμενα αποτελέσματα. Το ίδιο κίνητρο των ΗΠΑ στη Συρία ενίσχυσε το φόβο της Ρωσίας, που είδε ότι η αλλαγή καθεστώτος θα φέρει στο προσκήνιο χάος ή στην καλύτερη περίπτωση ένα εύθραστο και ευάλωτο φιλοδυτικό καθεστώς όπως αυτά στο Ιράκ και το Αφγανιστάν. Το νέο καθεστώς δεν θα ήταν απλώς φιλοδυτικό, αλλά θα ήταν πολύ κοντά στα άλλα έθνη του Κόλπου, αφού η εκστρατεία του Συμβουλίου Συνεργασίας του Κόλπου (ΣΣΚ) σε μεγάλο βαθμό έχει ως στόχο να εγκαταστήσει ένα Σουνιτικό καθεστώς στη Συρία και να ανατρέψει την υπάρχουσα στρατηγική δομή. Η απομάκρυνση του φιλοϊρανικού καθεστώτος Άσαντ έγινε πιο κρίσιμη για το ΣΣΚ μετά και από την απομάκρυνση του Σαντάμ Χουσεΐν από το Ιράκ. Έτσι, η Σαουδική Αραβία θα είναι σε θέση να σώσει το γόητρό της σε περίπτωση που ο Άσαντ απομακρυνθεί. Ωστόσο, το Ιράν δε θα μπορούσε να αποδεχθεί το σενάριο, επειδή έχει πλέον επεκτείνει την επιρροή του στο Ιράκ, τη Συρία και το Λίβανο μέσω του Σιιτικού δικτύου του. Περαιτέρω, μια δύναμη όπως η Ρωσία έχει την τάση να θέτει το δικό της συμφέρον στο επίκεντρο. Ελλείψει οποιασδήποτε απτής εναλλακτικής λύσης

⁹² Dr Fazzur Rahman Siddiqui, «Evolution of Syrian Crisis and Analyzing the Role of Russia: A Game Changer», ICWA Issue Brief, σελ. 13.

⁹³ Διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://www.globalsecurity.org/military/world/para/pfcl.htm>, [τελευταία επίσκεψη 10 Μαρ 17].

⁹⁴ Azuolas Bagdonas, «Russia's Interests in the Syrian Conflict: Power, Prestige and Profit», EJEPS, σελ. 60.

⁹⁵ Dr Talal Nizameddin, «The Russian Intervention in Syria: Is Putin's Gamble Paying Off?», American University of Beirut, σελ. 4.

στη Συρία, η Ρωσία δεν θα ήθελε να απωλέσει τον κυβερνητικό στρατηγικό της σύμμαχο και ούτε θα προτιμούσε μια άναρχη κατάσταση όχι τόσο μακριά από τη δική της περιοχή.

(4) Η σταθερά χαμηλή τιμή του πετρελαίου στην παγκόσμια αγορά μπορεί εν μέρει να αποδοθεί στην κρίση στη Συρία. Πραγματικά θεωρείται ως μέρος της γεωπολιτικής της περιοχής, που συνδέεται με τη Συριακή κρίση και την επακόλουθη Ρωσική επέμβαση. Υπάρχουν αναφορές της Σαουδικής Αραβίας, παγκόσμιας δύναμης στην αγορά πετρελαίου, που ασκούν πίεση στη Ρωσία μέσω του «όπλου του πετρελαίου» σε μια εποχή που η Ρωσία, μαζί με άλλα έθνη του ΟΠΕΚ παραπαίουν κάτω από την επίδραση της κατακόρυφης πτώσης των τιμών του πετρελαίου, ενώ δεν υπάρχει κανένας λόγος για μείωση της παραγωγής. Ένας Σαουδάραβας διπλωμάτης⁹⁶ είπε «Αν το πετρέλαιο μπορεί να χρησιμεύσει για να φέρει την ειρήνη στη Συρία, δεν βλέπω πώς η Σαουδική Αραβία θα αποφύγει να στηρίξει αυτή την προσπάθεια». Κανείς δεν ξέρει πόσο η Σαουδική Αραβία είναι πιθανό να κερδίσει, επιτρέποντας τις τιμές να παραμείνουν σε χαμηλά επίπεδα. Στο εγγύς μέλλον, δεν φαίνεται εφικτό ότι η πολιτική του πετρελαίου, θα προτρέψει τον Πρόεδρο Πούτιν να αλλάξει τη στάση του έναντι της Συρίας, διότι οι κυρώσεις της ΕΕ και των ΗΠΑ κατά της Ρωσίας για την Ουκρανία δεν επηρέασαν τη στρατιωτική εμπλοκή της.

(5) Η Ρωσία μαζί με την Κίνα δεν άσκησαν βέτο μόνο στα ψηφίσματα που απαιτούσαν από τον Πρόεδρο Άσαντ να παραιτηθεί, αλλά εξίσου υποχρέωσαν σε πολλές τροποποιήσεις στο ψήφισμα που καταδίκασε τον Πρόεδρο Άσαντ και υποστήριζε τις δυνάμεις των ανταρτών στη Συρία. Το βέτο σε τέσσερα ψηφίσματα από τη Ρωσία και την Κίνα θεωρήθηκε από τις ΗΠΑ ως μια προσπάθεια υπονόμευσης της νομιμότητας και δικαιοδοσίας του ΟΗΕ. Ο Πρόεδρος Πούτιν πολλές φορές προειδοποίησε τον ΟΗΕ και τα μέλη του, να εξετάσουν την κατάσταση της Συρίας στην ολότητά της. Υποστήριξε επίσης, ότι η ίδια η χώρα θα πρέπει να αποφασίσει για την τύχη του έθνους της και καταδίκασε το ύφος των προτεινομένων ψηφισμάτων του ΣΑ του ΟΗΕ, επειδή φάνηκε να επικρίνουν μία μόνο πλευρά παραλείποντας να επισημάνουν τις απάνθρωπες πρακτικές από ομάδες ανταρτών (π.χ. χρήση ανθρώπινων ασπίδων). Λιγοστά από τα ψηφίσματα του ΣΑ του ΟΗΕ εγκρίθηκαν ομόφωνα το 2012, όπως τα 2042⁹⁷ και 2043⁹⁸, που ζήτησαν το διορισμό του Κόφι Ανάν ως κοινού απεσταλμένου του ΟΗΕ και του ΣΑΚ στη Συρία και την αποστολή του ΟΗΕ στη Συρία, αντίστοιχα. Τον Αύγουστο του 2015, ένα άλλο ψήφισμα, το 2235⁹⁹, εκδόθηκε για τον εντοπισμό των δραστών του εγκλήματος της χρήσης χημικών όπλων στη Συρία, αλλά χωρίς να προσδιορίζει τα μέτρα, που θα πρέπει να ληφθούν κατά των ενόχων. Ο Ρώσος ΥΠΕΞ Σεργκέι Λαβρόφ, θέτοντας την αρχή

⁹⁶ New York Times, «Saudi Oil Is Seen as Lever to Pry Russian Support From Syria's Assad», 03 Φεβρουαρίου 2015, διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://www.nytimes.com/2015/02/04/world/middle-east/saudi-arabia-issaid-to-use-oil-to-lure-russia-away-from-syrias-assad.html>, [τελευταία επίσκεψη 10 Μαρ 17].

⁹⁷ Διαθέσιμο στη διεύθυνση http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2042 (2012), [τελευταία επίσκεψη 10 Μαρ 17].

⁹⁸ Διαθέσιμο στη διεύθυνση http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2043 (2012), [τελευταία επίσκεψη 10 Μαρ 17].

⁹⁹ Διαθέσιμο στη διεύθυνση http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2235 (2015), [τελευταία επίσκεψη 10 Μαρ 17].

της μη επέμβασης στις εσωτερικές υποθέσεις και το σεβασμό της εθνικής κυριαρχίας, υποστήριξε ότι όλα τα ψηφίσματα θα πρέπει να αποκλείουν κάθε χρήση βίας ή οποιαδήποτε εφαρμογή του Κεφαλαίου VII του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών. Πρόσθεσε ότι οποιαδήποτε πιθανή χρήση βίας στο μέλλον, σύμφωνα με το Κεφάλαιο VII, θα απαιτούσε ένα νέο ψήφισμα, αν φυσικά υπήρχε πειστική και αναμφισβήτητη απόδειξη μη συμμόρφωσης.

(6) Η ανησυχία της Ρωσίας αντανακλάται πιο πολύ στη νομιμοποίηση της επιλεκτικής εφαρμογής του διεθνούς δικαίου, όπου η Ρωσία και οι στενοί σύμμαχοί της θα μπορούσαν να είναι οι στόχοι σε παρόμοιες στρατιωτικές ξένες επεμβάσεις ίσως και με τη συγκατάθεση του ΟΗΕ. Ρώσοι αξιωματούχοι έχουν δηλώσει ρητά την αντίθεσή τους στο ΣΑ του ΟΗΕ σχετικά με οποιοδήποτε ψήφισμα κυρώσεων στο καθεστώς του προέδρου Άσαντ και αυτό αποτελεί απάντηση στη χρήση από τη Δύση του ψηφίσματος των Ηνωμένων Εθνών κατά του Καντάφι για να τον ανατρέψουν. Για το ίδιο θέμα, ο εμπειρογνώμονας για τη Ρωσία Βιτάλι Ναούμκιν δήλωσε ότι το σύνδρομο της Λιβύης είναι ακόμα εμφανίσιμο στη λογική της Ρωσίας. Είπε, «μπορώ να σας πω ότι όταν η Ρωσία απείχε από την ψηφοφορία για το ψήφισμα 1973, η απόφαση αυτή για τη ζώνη απαγόρευσης πτήσεων πέρασε από το ΣΑ. Αργότερα η απόφαση αυτή ευρέως επικρίθηκε από τη ρωσική κοινή γνώμη. Ακόμη και ο Ρώσος Πρόεδρος Μεντβέντεφ, επικρίθηκε ανοιχτά για την απόφασή του και η επικρατούσα άποψη ήταν ότι η Ρωσία εξαπατήθηκε από τους εταίρους μας και η ζώνη απαγόρευσης πτήσεων μετατράπηκε σε άμεση στρατιωτική επέμβαση». Επίσης ένας ακόμα Ρώσος διπλωμάτης δήλωσε¹⁰⁰ «Προδοθήκαμε στη Λιβύη. Τώρα η Συρία αποτελεί θέμα υπαρξιακό της Ρωσίας. Αυτή τη φορά η Ρωσία δεν θα παραδοθεί για χαμηλή τιμή, όπως έπραξε στην περίπτωση της Λιβύης». Εκφράζοντας παρόμοια συναισθήματα, ένας από τους Κινέζους εμπειρογνώμονες είχε δηλώσει¹⁰¹ «Νιώθουμε ότι έχουμε εξαπατηθεί κατά την εγκατάσταση της ζώνης απαγόρευσης πτήσεων στη Λιβύη. Η Δύση έλπιζε ότι αυτό που συνέβηκε στη Λιβύη θα μπορούσε να συμβεί και στη Συρία. Αλλά γνωρίζουν λίγα για την Ισλαμική θρησκευτική πολιτική. Η Συρία δεν είναι Λιβύη και η κατάσταση στη Συρία είναι πολύ πιο περίπλοκη».

(7) Το πιο σημαντικό σημείο παρέμβασης της Ρωσικής διπλωματικής εγρήγορσης, αναδύθηκε όταν ο Πρόεδρος Ομπάμα είχε θεωρήσει τη χρήση χημικών όπλων τον Αύγουστο του 2013, ως «κόκκινη» γραμμή και τόσο οι ΗΠΑ όσο και η Γαλλία είχαν απειλήσει με αεροπορικές επιδρομές κατά της Συρίας. Η στρατιωτική επέμβαση φαινόταν επικείμενη, αφού είχε ήδη ζητηθεί η έγκριση του Κογκρέσου, αλλά στη σύνοδο κορυφής των G-20 του 2013, τόσο ο Πρόεδρος Πούτιν όσο και ο Ομπάμα συζήτησαν την περίπτωση του διεθνούς ελέγχου των χημικών όπλων της Συρίας. Εν τω μεταξύ, ο Ρώσος ΥΠΕΞ ανακοίνωσε ότι η Συρία είχε συμφωνήσει με την πρόταση και έτσι κατέληξαν στην απόφαση πλαίσιο¹⁰² για την εξάλειψη του χημικού οπλοστασίου της Συρίας. Σύμφωνα με το σχέδιο που

¹⁰⁰ Paul Danaher, «The New Middle East: The World After the Arab Spring», σελ. 400.

¹⁰¹ Όπως παραπάνω.

¹⁰² Διαθέσιμο στη διεύθυνση https://www.opcw.org/fileadmin/OPCW/EC/M-33/ecm33nat01_e_.pdf, [τελευταία επίσκεψη 10 Μαρ 17].

πρότεινε η Ρωσία και ξεκίνησε να εφαρμόζεται το Δεκέμβριο του 2013, η Δαμασκός έγινε μέλος του Οργανισμού για την Απαγόρευση των Χημικών Όπλων (Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons - OPCW¹⁰³), στη συνέχεια δήλωσε τη θέση κατασκευής και αποθήκευσης των χημικών όπλων της, πραγματοποιήθηκε επίσκεψη - επιθεώρηση στη Συρία των επιθεωρητών του OPCW και τέλος καταστράφηκαν τα όπλα, με τη συνδρομή της Ρωσίας, της Κίνας, της Ιταλίας και άλλων Δυτικών χωρών. Αποδείχθηκε ότι ο Πρόεδρος Πούτιν ήταν σε θέση να αποτρέψει την επίθεση στη Συρία, ενώ αυτή η πρωτοβουλία έσωσε τον Πρόεδρο Ομπάμα από τη λήψη στρατιωτικής δράσης¹⁰⁴.

(8) Μία άλλη αξιοσημείωτη διπλωματική κίνηση έναντι των προθέσεων των ΗΠΑ, της Γαλλίας και της Μεγάλης Βρετανίας πραγματοποιήθηκε στις 10 Φεβρουαρίου 2014, όταν Ρωσία και Κίνα δεν παρευρέθησαν στις διαπραγματεύσεις σχετικά με την έκδοση ψηφίσματος του ΟΗΕ με αντικείμενο την ενίσχυση της παρεχόμενης βοήθειας στη Συρία. Ο Πρέσβης της Ρωσίας στον ΟΗΕ, Βιτάλι Τσούρκιν, υποστήριξε ότι απαιτείται μια ρεαλιστική προσέγγιση για την κρίση και ότι οποιοδήποτε ψήφισμα βελτίωσης της κατάστασης του Συριακού λαού και περαιτέρω επιδείνωσης της κατάστασης, θα έπρεπε να υποστηριχθεί από όλους τους εμπλεκόμενους.

γ. Η Ενεργή Στρατιωτική Εμπλοκή της Ρωσίας

(1) Η Ρωσία προώθησε ενεργά τη δεύτερη συνάντηση της Γενεύης το Φεβρουάριο του 2014, προκειμένου να οδηγήσει σε πρωτοβουλία για το θέμα της Συρίας, αλλά από την άλλη πλευρά, άρχισε να αναπτύσσει μόνιμη ναυτική δύναμη στη Μεσόγειο, ανέπτυξε το αντιαεροπορικό σύστημα S-300 και αύξησε τον ανεφοδιασμό με στρατιωτικό εξοπλισμό των κυβερνητικών δυνάμεων της Συρίας, μεταβάλλοντας ριζικά την ισορροπία ισχύος. Στη συνέχεια ακολούθησε η μεταφορά του στόλου¹⁰⁵ της Ασίας στα χωρικά ύδατα της Συρίας, μια κίνηση που θεωρήθηκε ως μια ισχυρή προειδοποίηση προς τη Δύση να μην επέμβει στο Συριακό εμφύλιο πόλεμο.

(2) Ο Συριακός στρατός είχε εξαντληθεί στις μάχες και είχε χάσει πολλά εδάφη ζωτικής σημασίας. Τον Ιούνιο του 2015, ο Πούτιν επιβεβαίωσε την υποστήριξη της Ρωσίας στον Άσαντ και δήλωσε ότι ήταν έτοιμος να συνεργασθεί με το καθεστώς για την εξασφάλιση πολιτικού μετασχηματισμού, έτσι ώστε όλοι οι Σύριοι να έχουν πρόσβαση στη διακυβέρνηση. Η Ρωσία από τη μία ενέτεινε το διάλογο με τη Δύση και από την άλλη αύξησε τις προμήθειες των όπλων και πυρομαχικών προς το καθεστώς, έτσι ώστε αυτό να μπορεί να επιβιώσει και η Ρωσία να έχει αρκετό χρόνο και άφθονο χώρο για να διαπραγματευθεί με τη Δύση. Τον Ιούλιο του 2015, ο Πρόεδρος Άσαντ είχε αναγνωρίσει ότι οι Συριακές ΕΔ αντιμετώπιζαν ελλείψεις σε ανθρώπινο δυναμικό και ανακοίνωσε αμνηστία για

¹⁰³ Διαθέσιμο στη διεύθυνση <https://www.opcw.org/>, [τελευταία επίσκεψη 10 Μαρ 17].

¹⁰⁴ Dr Fazzur Rahman Siddiqui, «Evolution of Syrian Crisis and Analyzing the Role of Russia: A Game Changer», ICWA Issue Brief, σελ. 17.

¹⁰⁵ Tyler Durden, «Russia Is Deploying The Largest Naval Force Since The Cold War For Syria: NATO Diplomat», διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://www.zerohedge.com/news/2016-10-19/russia-deploying-largest-naval-force-cold-war-syria-nato-diplomat> [τελευταία επίσκεψη 10 Μαρ 17].

τους λιποτάκτες του στρατού. Ολοένα και περισσότερο, το καθεστώς είχε εγκαταλείψει τη στρατηγική της παρουσίας στρατιωτικών δυνάμεων σε όλη την επικράτεια της Συρίας για να επικεντρωθεί στους βασικούς στόχους, ιδίως τη Δαμασκό και έναν ελεύθερο διάδρομο, που να οδηγεί στις παράκτιες περιοχές της Λατάκιας.

(3) Την τελευταία εβδομάδα του Σεπτεμβρίου του 2015, η Ρωσία σε μία κίνηση εντυπωσιασμού αποφάσισε να αναπτύξει μια δύναμη 2.000 ανδρών υποστηριζόμενη από αεροσκάφη, συστήματα πληροφοριών, μη επανδρωμένα αεροχήματα, επιθετικά ελικόπτερα K-52 και ηλεκτρονικό εξοπλισμό¹⁰⁶. Η Ρωσική ενεργή εμπλοκή στον εμφύλιο πόλεμο ανέτρεψε τη ροή των γεγονότων αναδεικνύοντας τη Ρωσία σε ρυθμιστικό παράγοντα. Ο Συριακός εναέριος χώρος, που μέχρι στιγμής χρησιμοποιούνταν αποκλειστικά από τις ΗΠΑ και τους συμμάχους τους στον πόλεμο κατά του ΙΚ, απέκτησε συνδιαχειριστή και μοιράσθηκε με τα Ρωσικά μαχητικά. Η Ρωσία, η οποία προσέφερε ήδη στρατιωτική επικουρική υποστήριξη, παρείχε πλέον ενεργή κάλυψη στο Συριακό καθεστώς σε αέρα, θάλασσα και ξηρά. Η στρατιωτική επιχείρηση της Ρωσίας στη Συρία το 2015 ήταν η πρώτη παρέμβαση έξω από τα όρια της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, μετά το τέλος του ψυχρού πολέμου.

(4) Η Ρωσία χρησιμοποιούσε πλέον τον αεροπορικό διάδρομο πάνω από το Ιράν και το Ιράκ για τη μεταφορά υλικών και προσωπικού στη Συρία. Είχε επίσης λάβει τον έλεγχο των αεροδρομίων στις παράκτιες περιοχές, όπως το διεθνές αεροδρόμιο Bassel al-Assad, όπου αναπτύχθηκαν σημαντικές στρατιωτικές δυνάμεις διαθέτοντας αεροπλάνα και ελικόπτερα. Επίσης ανέπτυξε περίπου 1.700 εξειδικευμένους στρατιωτικούς στο ναυτικό επισκευαστικό σταθμό της Ταρσού και μαχητικά αεροσκάφη, τεθωρακισμένα οχήματα, άρματα μάχης και στρατεύματα στο αεροδρόμιο της Λατάκιας¹⁰⁷. Η αεροπορική βάση του Hmeimim έξω από τη Λατάκια πέρασε στον έλεγχο των Ρωσικών δυνάμεων. Η ευρεία ανάπτυξη της Ρωσικής πολεμικής αεροπορίας στην περιοχή των Αλαουϊτών άλλαξε ολόκληρη τη στρατιωτική ισορροπία και απέτρεψε την πρόωρη κατάρρευση του καθεστώτος Άσαντ.

(5) Η Ρωσία διαθέτει πλέον κατευθυνόμενα βλήματα που καλύπτουν την επικράτεια της Συρίας, του Ιράν και του Ιράκ με σκοπό να αποδείξει ότι αποτελούν συμμάχους της. Ο ΥΠΑΜ των ΗΠΑ κατηγόρησε τη Ρωσία ότι οι Ρωσικές χερσαίες δυνάμεις ενώνονται με τις Συριακές δυνάμεις εναντίον της αντιπολίτευσης χρησιμοποιώντας ως δικαιολογία την καταπολέμηση του ΙΚ. Σύμφωνα με τις κατηγορίες από δυτικές πηγές, η Ρωσία θέλει να εξαλείψει όλη την αντιπολίτευση, ώστε να περιορίσει την επιλογή της Δύσης να επιλέξει μεταξύ του ΙΚ και Άσαντ, ενώ οι Ρωσικές αεροπορικές επιδρομές φέρεται να στοχεύουν περιοχές, οι οποίες δεν αποτελούν απλώς βάσεις του ΙΚ, αλλά και προπύργιο των δυνάμεων των ανταρτών.

¹⁰⁶ Dr Fazzur Rahman Siddiqui, «Evolution of Syrian Crisis and Analyzing the Role of Russia: A Game Changer», ICWA Issue Brief, σελ. 18.

¹⁰⁷ Όπως παραπάνω, σελ. 20.

(6) Η Ρωσική ενεργός εμπλοκή όχι μόνο κατέστρεψε την ελπίδα των κρατών του ΣΣΚ για πρόωρη αποχώρηση του Άσαντ, αλλά προσέφερε κάλυψη στον Άσαντ πριν από οποιαδήποτε τελική συμφωνία για τη Συρία και αποσυντόνησε ολόκληρο το σχεδιασμό των περιφερειακών και παγκόσμιων δρώντων, που εμπλέκονται στην κρίση. Αυτή η κίνηση από την πλευρά της Ρωσίας, όχι μόνο ενίσχυσε τους συμμάχους της αλλά επέβαλε πολλές στρατηγικές αλλαγές μεταξύ των αντικυβερνητικών δυνάμεων. Αμέσως μετά την ένταξή της στον πόλεμο στο πλευρό του Συριακού στρατού, η Ρωσία υπέγραψε συμφωνία με το Ιράκ, το Ιράν και τη Συρία για ανταλλαγή πληροφοριών, εξέλιξη που απογοήτευσε τις ΗΠΑ, αφού θεωρούσαν το Ιράκ αποκλειστικό σύμμαχό τους.

(7) Η στρατιωτική επέμβαση της Ρωσίας είχε θετικά αποτελέσματα. Αξιοσημείωτο είναι ότι ο Ρωσικός εναγκαλισμός με τον Άσαντ έχει επιταχύνει τη μετατόπιση και την αλλαγή της στάσης πολλών κρατών-μελών της ΕΕ. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι ο ΥΠΕΞ της Γερμανίας χαιρέτισε την παρέμβαση της Ρωσίας δείχνοντας ένα σημάδι διαίρεσης στους κόλπους της Δύσης. Επίσης το Ισραήλ, το οποίο απέρριπτε κάθε συνεννόηση με τη Συρία και το Ιράν, ήταν πλέον έτοιμο να συνεργασθεί και μια σειρά από συναντήσεις υψηλού επιπέδου επιτεύχθηκαν μεταξύ της Ρωσίας και του Ισραήλ, ενώ ο Ισραηλινός Πρωθυπουργός πραγματοποίησε φιλική επίσκεψη στη Μόσχα για να προβεί σε απολογισμό της κατάστασης. Η ξαφνική αλλαγή υπέρ της Μόσχας θορύβησε πολλές ομάδες ανταρτών στη Συρία.

(8) Η κατάρριψη του Ρωσικού SU-24 από Τουρκικό F-16 στις 24 Νοεμβρίου 2015 με το πρόσχημα ότι το Ρωσικό αεροσκάφος παραβίασε τον εναέριο χώρο της Τουρκίας δημιούργησε ένα νέο επίπεδο κλιμάκωσης στην περιοχή. Κατά τη διάρκεια του περιστατικού, ο πρώην Σύμβουλος Εθνικής Ασφάλειας των ΗΠΑ, Μπρεζίνσκι σε συνέντευξή του στην Αμερικανική ιστοσελίδα Politico, δήλωσε ότι, αν το περιστατικό είχε λάβει χώρα στις δημοκρατίες της Βαλτικής, τα Ρωσικά αντίποινα θα ήταν άμεσα και επικίνδυνα¹⁰⁸. Αν και αναμενόταν ότι το συγκεκριμένο περιστατικό θα επέκτεινε περαιτέρω τη συμμετοχή άλλων παραγόντων στην περιοχή, διότι η Τουρκία είναι μέλος του NATO, κάτι τέτοιο δεν συνέβηκε τελικά. Το NATO ζήτησε μια συνάντηση έκτακτης ανάγκης σε υπουργικό επίπεδο για να εκφράσει την υποστήριξή του στην Τουρκία και ο Πρόεδρος των ΗΠΑ Ομπάμα δήλωσε «Η Τουρκία όπως και κάθε άλλη χώρα έχει το δικαίωμα να υπερασπισθεί τον εναέριο χώρο της και το έδαφός της»¹⁰⁹. Η ένταση μεταξύ Τουρκίας και Ρωσίας δεν κορυφώθηκε, ενώ αξιοσημείωτη είναι η αποκατάσταση των σχέσεων τους μετά από το αποτυχημένο πραξικόπημα του Ιουλίου 2016. Η συνεργασία αυτή συνεχίσθηκε κατά τη διάρκεια των επιχειρήσεων στο Χαλέπι, η τελική έκβαση των οποίων αν και θετική για το καθεστώς Άσαντ, είχε ως δευτερογενές αποτέλεσμα τη νευρικότητα του Ιράν, που δεν αποδέχεται πλήρως την εμπλοκή της Τουρκίας.

¹⁰⁸ Dr Fazzur Rahman Siddiqui, «Evolution of Syrian Crisis and Analyzing the Role of Russia: A Game Changer», ICWA Issue Brief, σελ. 21.

¹⁰⁹ Los Angeles Times, «Obama on Downing of Russian Jet: Turkey Has a Right to Defend its Airspace», 24 Νοεμβρίου 2015, διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://www.latimes.com/world/middleeast/la-fg-obama-holland-isis-20151124-story.html>, [τελευταία επίσκεψη 10 Μαρ 17].

(9) Η εμφάνιση του ΙΚ αναβάθμισε το ρόλο της Ρωσίας. Μεταξύ των επιχειρημάτων και αντεπιχειρημάτων σχετικά με τη νομιμότητα της δράσης της Ρωσίας και των ΗΠΑ στη Συρία κατά του ΙΚ, δύο συνεχόμενα πολύνεκρα τρομοκρατικά χτυπήματα αξίζει να αναφερθούν. Η κατάρριψη του Ρωσικού πολιτικού αεροσκάφους στις 31 Οκτωβρίου 2015 στο Σινά της Αιγύπτου και η τρομοκρατική επίθεση τη νύχτα της 13^{ης} Νοεμβρίου 2015 στο Παρίσι. Τα δύο αυτά χτυπήματα αποδόθηκαν στο ΙΚ και νομιμοποίησαν το Ρωσικό επιχείρημα ότι της απομάκρυνσης του Άσαντ πρέπει να προηγηθεί μια διεθνή συμμαχία κατά του ΙΚ. Τα δύο περιστατικά είχαν βαθιά επίδραση στην πολιτική των ΗΠΑ στη Συρία. Στη σύνοδο κορυφής των G-20 στην Τουρκία μετά την επίθεση στο Παρίσι, οι ηγέτες των ΗΠΑ και της Ρωσίας συναντήθηκαν στο περιθώριό της και ο Πρόεδρος Ομπάμα φέρεται να έχει πει ότι μετά την κατάπαυση του πυρός, ο ΟΗΕ θα μπορούσε να μεσολαβήσει μεταξύ της αντιπολίτευσης και του καθεστώτος στη Συρία, ενώ αποτελεί γεγονός ότι προηγούμενες δηλώσεις του δεν περιείχαν τέτοιο σχέδιο συνάντησης. Ο Γάλλος Πρόεδρος ζήτησε την προσέγγιση μεταξύ της Ρωσίας και των ΗΠΑ για την καταπολέμηση του ΙΚ¹¹⁰. Αποδεικνύεται ότι ο Πρόεδρος Πούτιν διαθέτει πλέον ένα πιο δεκτικό παγκόσμιο κοινό. Δυτικά έθνη όπως η Μεγάλη Βρετανία και η Γαλλία, μετά από την παλαιότερη αταλάντευτη ρήση «πρώτα ο Άσαντ πρέπει να φύγει», έχουν αλλάξει τη στάση τους και άρχισαν να καλούν σε μια ευρύτερη συμμαχία για την αντιμετώπιση του ΙΚ. Όλοι φοβούνται ότι μια κατάρρευση του Άσαντ, χωρίς μια αξιόπιστη νέα πολιτική λύση θα οδηγήσει σε μια χαώδη κατάσταση παρόμοια με αυτήν στη Λιβύη. Ήδη ο τόνος των δηλώσεων έχει αλλάξει και από εκεί που οι ΗΠΑ συμφωνούσαν στην άμεση απομάκρυνση του Άσαντ, πλέον γίνεται λόγος για μια μεταβατική περίοδο κατά την οποία θα βρίσκεται στην εξουσία. Ενδεικτικά, ενώ στις 10 Ιουλίου, ο ΥΠΑΜ των ΗΠΑ, Άστον Κάρτερ δήλωνε «Η Συρία έχει την κυβέρνηση Άσαντ, η οποία πρέπει να απομακρυνθεί», στις 24 Σεπτεμβρίου ο ίδιος δήλωσε «Οι ΗΠΑ και η Ρωσία έχουν δύο κοινά συμφέροντα, την ήττα του Ισλαμικού Κράτους και μια πολιτική μετάβαση από το καθεστώς Άσαντ».

3. Η Αξία της Συρίας για τη Ρωσία

α. Πέρα από την υψηλή στρατηγική παραμένει κρίσιμο ερώτημα ποια Ρωσικά συμφέροντα εξυπηρετούνται με την κρίση στη Συρία. Ήταν μια δραματική κίνηση για να εμπλακεί στο Συριακό εμφύλιο πόλεμο ή όπως δήλωσε ο Αυστραλός ΥΠΕΞ η Ρωσική παρέμβαση δεν ήταν απροσδόκητη¹¹¹. Η κίνηση της Ρωσίας στη Συρία φαίνεται να είναι αντανakλαστικό του ευρύτερου στόχου του Προέδρου Πούτιν περισσότερο από ό,τι φαίνεται να έχουν αναλάβει οι ΗΠΑ και η Ευρώπη. Η Ρωσία μπορεί να διατηρήσει την πρόσβαση στην τελευταία απομακρυσμένη ναυτική βάση της στην Ταρσό, η οποία παραμένει ένα σύμβολο της παγκόσμιας εμβέλειας της Ρωσίας, να αποθαρρύνει την εξωτερική παρέμβαση στις εσωτερικές υποθέσεις της χώρας και να παραμείνει αντίβαρο στην ηγεμονία των ΗΠΑ στον Αραβικό κόσμο.

¹¹⁰ Dr Fazzur Rahman Siddiqui, «Evolution of Syrian Crisis and Analyzing the Role of Russia: A Game Changer», ICWA Issue Brief, σελ. 21.

¹¹¹ Όπως παραπάνω, σελ. 22.

β. Υπάρχουν τόσο βραχυπρόθεσμοι όσο και μακροπρόθεσμοι στόχοι, που φαίνεται να διαμορφώνουν τη σημερινή πολιτική της Ρωσίας στη Συρία. Επιπλέον, η Συρία είναι μια παλιά φίλη χώρα που επιτρέπει στη Ρωσία να ασκήσει επιρροή, ενώ ένας μεγάλος αριθμός Ρώσων (περίπου 100.000) διαβιούν στο Συριακό έδαφος. Η Ρωσία μετατράπηκε σε πρωτεύοντα παίκτη στέλνοντας όλο και περισσότερα πλοία και μαχητικά αεροσκάφη στη Συρία, αφού ο άμεσος στόχος της ήταν να αποδυναμώσει τη στρατιωτική πίεση στο καθεστώς της Συρίας για να επιβάλει μια νέα πολιτική λύση. Η Ρωσία θέλει να τερματίσει τον εμφύλιο πόλεμο, ώστε να ανασχεθεί η κρίση των προσφύγων στην Ευρώπη ανοίγοντας το δρόμο για την εδραίωση των σχέσεων μαζί της. Η Μόσχα είναι ο μεγαλύτερος προμηθευτής όπλων στη Συρία, η οποία αποτέλεσε μία προσοδοφόρα αγορά¹¹². Μόνο το 2013 η Συρία ήταν ο πέμπτος μεγαλύτερος αγοραστής των Ρωσικών οπλικών συστημάτων και ξόδεψε 1.570.280.000 δολάρια. Σήμερα, η Ρωσία αντιπροσωπεύει σχεδόν το 80% του συνόλου των Συριακών στρατιωτικών προμηθειών. Η σημερινή Ρωσική στρατιωτική δράση είναι επίσης ενδεικτική του στρατιωτικού επιτεύγματος που έχει συσσωρευθεί στην τελευταία δεκαετία. Ο Πρόεδρος Πούτιν έχει καταφέρει να κάνει την πολεμική βιομηχανία ως έναν από τους κύριους υποκινητές της Ρωσικής οικονομίας στην εποχή της κρίσης. Οι εξαγωγές στρατιωτικού εξοπλισμού απέφεραν έσοδα αξίας 29,7 δισεκατομμυρίων δολαρίων το 2014, ενώ το αντίστοιχο ποσό για τις ΗΠΑ ήταν 26,9 δισεκατομμύρια δολάρια. Η Ρωσική πολεμική βιομηχανία παρέχει το 20% όλων των θέσεων εργασίας στη χώρα και απασχολεί τρία εκατομμύρια ανθρώπους. Η Ρωσία ήδη εξάγει περισσότερα μαχητικά αεροσκάφη από τις ΗΠΑ και έχει ως στόχο να αντικαταστήσει τις ΗΠΑ στον τομέα της πολεμικής βιομηχανίας έως το 2018¹¹³.

γ. Μακροπρόθεσμα, η Ρωσική δράση στη Συρία είναι ενδεικτικό στοιχείο της επαναβεβαίωσης της Ρωσίας, που καλείται να ανακτήσει το χαμένο της μεγαλείο, τον πόθο για μια νέα παγκόσμια τάξη και μια νέα περιφερειακή τάξη. Φαινομενικά η νίκη των ΗΠΑ στον ψυχρό πόλεμο, που ακολουθήθηκε από την εφαρμογή της Pax Americana επεκτάθηκε σε περισσότερες περιοχές με τη χρήση στρατιωτικής βίας. Η πρώτη προσπάθεια έγινε στη Γιουγκοσλαβία και στη συνέχεια στο Αφγανιστάν, το Ιράκ και αργότερα στη Λιβύη.

δ. Τώρα αποδεικνύεται ότι είναι ένας αγώνας για επιρροή στη μετασοβιετική εποχή. Τον παλαιότερο καιρό, η γεωπολιτική σύγκρουση λάμβανε χώρα εν μέσω της ασυμφιλίωτης ιδεολογικής αντιπαράθεσης μεταξύ του κομμουνισμού και του καπιταλισμού. Και πάλι, μετά από είκοσι χρόνια, αυτό το σχίσμα έχει έρθει στο προσκήνιο, αφού οι Ρώσοι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής υποστηρίζουν την έννοια του πολυπολικού κόσμου ως μια εναλλακτική λύση για το μονοπολικό σύστημα. Ένας από τους ειδικούς επί του θέματος συνοψίζει την παρούσα πρόθεση της Ρωσίας δηλώνοντας «Για τη Ρωσία, η Συρία δεν είναι

¹¹² Αν και σύμφωνα με άλλους ερευνητές, όπως ο Azuolas Bagdonas (EJEPS) οι απόψεις διίστανται.

¹¹³ Richard Connolly, Cecilie Sendstad, «Russia's Role as an Arms Exporter: The Strategic and Economic Importance of Arms Exports for Russia», Chatham House, Μάρτιος 2017, διαθέσιμο στη διεύθυνση https://reader.chathamhouse.org/russias-role-arms-exporter-strategic-and-economic-importance-arms-exports-russia?utm_source=Chatham%20House&utm_medium=email&utm_campaign=8115255_Publication%20Alert%20Russia%20as%20an%20Arms%20Exporter%2020032017&dm_i=1S3M,4TXRR,NUT8F2,I8J0P,1# [τελευταία επίσκεψη 20 Μαρ 17].

απλώς η γεωπολιτική του χώρου της Δυτικής Ασίας, συμμαχίες από την εποχή του ψυχρού πολέμου, πωλήσεις στρατιωτικού υλικού ή ακόμη και ειδικού ενδιαφέροντος, όπως η υπό ανακαίνιση ναυτική βάση στην Ταρσό που δίνει στη Ρωσία κάποια ικανότητα να λειτουργεί στην περιοχή της Μεσογείου. Η πολιτική της Ρωσίας στη Συρία, όπως και παλαιότερα στη Λιβύη, το Ιράκ ή τη Γιουγκοσλαβία, είναι κατά κύριο λόγο αγώνας για την παγκόσμια τάξη. Πρόκειται για ποιος αποφασίζει αν θα χρησιμοποιήσει στρατιωτικές δυνάμεις, ποιος αποφασίζει τους δρώντες για τη χρήση των δυνάμεων και ποιος αποφασίζει υπό ποιους κανόνες, όρους, και ποια εποπτεία οι στρατιωτικές δυνάμεις θα χρησιμοποιηθούν».

ε. Μετά την απώλεια από τη Ρωσία των στρατιωτικών βάσεων της στην Κούβα και το Βιετνάμ, η Ταρσός αποτελεί τη μόνη εξαίρεση όταν πρόκειται για τη γεωστρατηγική των Ρωσικών πολιτικών, σε αντιστοιχία με τις περισσότερες από τις στρατιωτικές βάσεις που σήμερα ανήκουν στη Δύση. Η Ταρσός είναι μια πόλη στις ακτές της Συρία, που παραχωρήθηκε αντί μίσθωσης στη Ρωσία το 1971, με μόνη υποχρέωση να διαγράψει 1,3 δισεκατομμύρια δολάρια χρέος της Συρίας¹¹⁴.

στ. Η δυναμική ασφαλείας της Συρίας παρέχει στη Ρωσία ένα παράθυρο ευκαιρίας να διαδραματίσει αποφασιστικό ρόλο στις περιφερειακές και παγκόσμιες στρατηγικές υποθέσεις και ιδιαίτερα να περιπλέξει τη Δυτική και την Τουρκική στρατηγική πολιτική. Η Συρία είναι επίσης σημαντική για τη Ρωσία για στρατηγικούς λόγους, δεδομένου ότι μπορεί να τη χρησιμοποιήσει για να εκμεταλλευτεί την ένταση μεταξύ του Ιράν και των ΗΠΑ προς δικό της όφελος. Η παρούσα δράση της Ρωσίας είναι επίσης από οικονομικό συμφέρον ωφέλιμη. Η διασφάλιση της διαδρομής εφοδιασμού στην Ταρσό είναι απαραίτητη και για τις Ρωσικές ενεργειακές¹¹⁵ εταιρείες, που ενδιαφέρονται για τυχόν αποθέματα πετρελαίου και φυσικού αερίου κατά μήκος της ακτογραμμής της Συρίας.

ζ. Οι αυξανόμενες φιλοδοξίες της Ρωσίας στην Αραβική περιοχή είναι αρκετά σαφείς, αφού έχει ήδη επεκτείνει το πεδίο εφαρμογής των στρατηγικών της δεσμών με χώρες, όπως η Αίγυπτος και το Ιράν. Μετά την άφιξη του Αμπντέλ Φατάχ αλ Σίσι στην εξουσία στην Αίγυπτο το 2013, οι δύο ηγέτες πραγματοποίησαν τέσσερις συνεδριάσεις σε επίπεδο κορυφής και υπέγραψαν μια σειρά από στρατιωτικές συμφωνίες άμυνας συμπεριλαμβανομένου του συστήματος αντιπυραυλικής άμυνας, με αποτέλεσμα οι σχέσεις τους να έχουν αναβαθμισθεί σε αντιστοιχία με εποχή του Νάσερ, όταν η Ρωσία ήταν ο κύριος πάροχος στρατιωτικών εξοπλισμών στην Αίγυπτο.

¹¹⁴ Dr Fazzur Rahman Siddiqui, «Evolution of Syrian Crisis and Analyzing the Role of Russia: A Game Changer», ICWA Issue Brief, σελ. 25.

¹¹⁵ Για παράδειγμα η πρώην θυγατρική της Gazprom, η Stroytransgaz, κατασκεύασε ένα τμήμα του αγωγού Ελ Ραχάμπ - Χόμς, μήκους 318 χλμ. της Arab Gas Pipeline το 2008 και μια μονάδα επεξεργασίας αερίου το 2009, ενώ η Tatneft, η 6^η κατά σειρά μεγαλύτερη παραγωγός αργού πετρελαίου έχει κοινοπραξία με την General Petroleum Company της Συρίας για την έρευνα και ανάπτυξη πετρελαιοπηγών από το 2005. Επίσης το Μάρτιο 2012, ανακοινώθηκε ότι η Gazprom επιθυμούσε να πάρει τον έλεγχο των επιχειρήσεων της Κροατικής εταιρείας πετρελαίου και αερίου INA στη Συρία. Σύμφωνα με Azuolas Bagdonas, «Russia's Interests in the Syrian Conflict: Power, Prestige, and Profit», EJEPS, σελ. 64.

η. Μια καλή σχέση με τα κράτη της περιοχής μπορεί να βοηθήσει τη Ρωσία να αποφύγει τη διεθνή απομόνωση και να αντισταθμίσει τις αρνητικές επιπτώσεις των κυρώσεων των ΗΠΑ-ΕΕ. Για παράδειγμα, το Μάρτιο του 2014, στον απόηχο της Ουκρανικής κρίσης, η Ρωσία είχε απειλήσει να επανεξετάσει τη συμμετοχή της στην «P5+1» επιτροπή του ΟΗΕ για τα πυρηνικά του Ιράν, που τελικά κατέληξαν σε συμφωνία με τις ΗΠΑ το 2014¹¹⁶. Ομοίως, τον Απρίλιο του 2015, η Ρωσία ήρε την απαγόρευση εξαγωγής των πυραύλων S-300 στο Ιράν για να δείξει ότι η Μόσχα θα μπορούσε να είναι ένας ανεξάρτητος παράγοντας στην περιοχή. Τόσο η Ρωσία όσο και το Ιράν έχουν πλησιάσει ο ένας τον άλλον. Το Ιράν, χωρίς αμφιβολία, είναι ένας φυσικός σύμμαχος της Ρωσίας εναντίον των ριζοσπαστών Σουνιτών, ενώ η Κίνα, από την άλλη πλευρά, έχει συμμαχήσει στενά με τη Ρωσία για το θέμα της Συρίας, αλλά για διαφορετικούς λόγους συνολικά. Η Κίνα αυτή τη στιγμή φαίνεται να είναι πιο ενθουσιώδης για την ενέργεια της περιοχής, διότι στο πολιτικό μέτωπο, έχει πολλούς αντιπάλους να αντιμετωπίσει, όπως η Ιαπωνία και το Βιετνάμ.

θ. Η παρέμβαση της Ρωσίας μπορεί επίσης να αποδοθεί σε αντανakλαστική ιστορική ένδειξη, η οποία δεν μπορεί να περιορίζεται στην πολιτική ή στρατιωτική ηγεμονία, αλλά μια κίνηση πλεγμένη με την αυξανόμενη φιλοδοξία της παλαιάς πολιτιστικής αναβίωσης της σύγκρουσης μεταξύ των Ορθόδοξων Χριστιανών και των Μουσουλμάνων σε όλο τον κόσμο. Τον Οκτώβριο του 2013 μόνο, περίπου 50.000 Χριστιανοί της Συρίας αιτήθηκαν ρωσική υπηκοότητα και η Ορθόδοξη Εκκλησία της Ρωσίας εξέφρασε τις ανησυχίες της για την τύχη των Χριστιανών της Συρίας, που δίνονται από μερικούς από τους αντιπάλους του Άσαντ. Ο Πρωθιερέας Βσέβολοντ Τσάπλιν, πρώην εκπρόσωπος της Ρωσικής Ορθόδοξης Εκκλησίας, είχε δηλώσει ότι η Ρωσία δεν μπορεί να γυρίσει την πλάτη της σε Χριστιανούς και άλλες μειονοτικές ομάδες, που αφανίστηκαν από την πολιτοφυλακή του ΙΚ και άλλες εξτρεμιστικές δυνάμεις. Η Εκκλησία έχει αναγάγει την καταπολέμηση της τρομοκρατίας σε «ιερό πόλεμο». Επίσης το Βατικανό βλέπει τον Πούτιν και όχι τις ΗΠΑ ως προστάτη των Χριστιανών της Δυτικής Ασίας¹¹⁷.

4. Ο Κίνδυνος της Ισλαμικής Τρομοκρατίας

α. Ένας ακόμα σοβαρός λόγος για την επέμβαση της Ρωσίας στη Συρία είναι η αυξανόμενη ανησυχία της για την κλιμακούμενη Ισλαμική τρομοκρατία. Η Ρωσία αντιμετωπίζει ήδη τεράστιες προκλήσεις σε αυτό το μέτωπο, λόγω της δεκαετούς παλιάς σύγκρουσης στην Τσετσενία και το Νταγκεστάν. Το Δεκέμβριο του 2014 Ισλαμιστές ένοπλοι προσέβαλαν Ρώσους στρατιώτες στο Γκρόζνι, σκοτώνοντας 20, και ξυπνώντας φόβους για εμπνευσμένη από το ΙΚ βία στο Βόρειο Καύκασο. Η Ρωσική ηγεσία ισχυρίζεται ότι περισσότεροι από 2.000 Τσετσένοι αντάρτες αγωνίζονται στις τάξεις του ΙΚ στη Συρία και το Ιράκ

¹¹⁶ Τα μέλη του ΣΑ (ΗΠΑ, Βρετανία, Γαλλία, Ρωσία και η Κίνα) συν τη Γερμανία, διαθέσιμο στη διεύθυνση <https://www.armscontrol.org/pressroom/press-release/2015-07-14/P5-Plus-1-Nations-and-Iran-Reach-Historic-Nuclear-Deal>, [τελευταία επίσκεψη 10 Μαρ 17].

¹¹⁷ Dr Fazzur Rahman Siddiqui, «Evolution of Syrian Crisis and Analyzing the Role of Russia: A Game Changer», ICWA Issue Brief, σελ. 28.

και φοβούνται ότι μετά την ήττα του ΙΚ, θα επαναπατρισθούν για να επιδοθούν σε επιθέσεις στο εσωτερικό της Ρωσίας.

β. Το θέμα της Ισλαμικής τρομοκρατίας¹¹⁸ απασχολεί έντονα το Ρώσο Πρόεδρο αφού επιθυμεί να δει να τίθεται άμεσα ένα τέλος στην ανωμαλία του ΙΚ, ώστε να προλάβει την περαιτέρω εξάπλωση του θρησκευτικού φονταμεταλισμού, που απειλεί να πλήξει την ίδια τη Ρωσία στο μαλακό υπογάστριο της, στον Καύκασο, όπου μεγάλο μέρος του πληθυσμού αποτελείται από Σουνίτες Μουσουλμάνους. Είναι χαρακτηριστική η δήλωση του Προέδρου Πούτιν στην πρόσφατη συνάντηση της Λέσχης Valdai στις 23 Οκτωβρίου 2015, μέσω της οποίας κάλεσε τις Δυτικές κυβερνήσεις να αναλογισθούν τι θα συμβεί εάν οι τρομοκράτες του αυτοαποκαλούμενου Χαλιφάτου καταλάβουν τη Δαμασκό και τη Βαγδάτη. Σε αυτή την περίπτωση, το ΙΚ θα αποκτούσε νομιμοποίηση και με βάση τον άξονα Βαγδάτης – Δαμασκού θα κήρυττε «παγκόσμια Τζιχάντ κατά των άπιστων Σταυροφόρων Χριστιανών». Σε αυτή την παρέμβασή της η Ρωσία έχει ισχυρό σύμμαχο το Ιράν, που επίσης επιθυμεί να δει να μπαίνει ένα τέλος στο εξάμβλωμα του ΙΚ, που αργά ή γρήγορα θα απειλήσει και αυτό. Η ενδεχόμενη κατάρρευση του καθεστώτος Άσαντ γεννά την άμεση κατάρρευση των κρατικών θεσμών. Οι συνέπειες μίας τέτοιας εξέλιξης στην εποχή της παγκόσμιας τρομοκρατίας θα προσφέρει καταφύγιο σε επίδοξους μαχητές, όπως στην περίπτωση της Λιβύης και της Υεμένης. Η εποχή της διεθνούς τρομοκρατίας αποδεικνύει την παλαιά παροιμία αληθή ότι, «Μία μέρα αναρχίας είναι χειρότερη από εκατό χρόνια τυραννίας».

5. Κριτική Ανάλυση της Ρωσικής Παρουσίας στη Συρία

α. Η ανορθόδοξη ενεργητική συμμετοχή της Ρωσίας στη Συρία σήμανε, μια για πάντα, το τέλος της μετασοβιετικής περιόδου σχετικά με το ρόλο της στη Μέση Ανατολή. Στα μέσα της δεκαετίας του 2010, η Ρωσία έχει γίνει πλέον ένας από τους δύο κορυφαίους εξωτερικούς κρατικούς δρώντες στη Συριακή κρίση, μαζί με τις ΗΠΑ. Η ουσία της πολιτικής της Ρωσίας σε αυτό το στάδιο είναι, ωστόσο, ριζικά διαφορετική από ό,τι θα αναμενόταν, δηλαδή είτε την αποκατάσταση της παρουσίας της όπως στην πάλαι ποτέ σοβιετική εποχή, ή την εμπλοκή στην περιοχή σε πλήρη αντιπαλότητα με τις άλλες εξωτερικές δυνάμεις.

β. Η αποτυχία πολλών κυβερνήσεων και παρατηρητών στη κατανόηση της λογικής της πολιτικής της Ρωσίας για τη Συρία, εν μέρει προέρχεται από το ότι επιχειρούν να εξηγήσουν την πολιτική αυτή κατά κύριο λόγο στο πλαίσιο του περιφερειακού πλαισίου της Μέσης Ανατολής αλλά και εμμένοντας στη συνεχή αναζήτηση κάποιας «μεγάλης στρατηγικής» στις ενέργειες της Ρωσίας. Μια τέτοια «μεγάλη στρατηγική» συνήθως ερμηνεύεται ως προσπάθεια της Ρωσίας να αναβιώσει το σοβιετικό ρόλο της στη Μέση Ανατολή και να δημιουργήσει νέα σφαίρα επιρροής με άλλους σημαντικούς εξωτερικούς δρώντες. Τα κύρια χαρακτηριστικά της πολιτικής της Ρωσίας στη Μέση Ανατολή, τόσο πριν όσο και μετά το ξέσπασμα της κρίσης στη Συρία, έχουν παραμείνει ο

¹¹⁸ Κωστής Σταμπολής, «Η Ενεργειακή Διάσταση της Συριακής Κρίσης και η Ρωσική Επέμβαση», διαθέσιμο στη διεύθυνση http://www.energia.gr/article.asp?art_id=99153, [τελευταία επίσκεψη 12 Φεβ 17].

πραγματοσμός, η μη ιδεολογική προσέγγιση και η προθυμία να συμμετάσχει σε επιλεκτική συνεργασία με τους περισσότερους περιφερειακούς φορείς, παρά τις εντάσεις μεταξύ τους (π.χ. Τουρκία, Ιράν). Προς το παρόν, η συνεργασία αυτή χαρακτηρίζεται από τη βελτίωση των σχέσεων με την Αίγυπτο υπό τον Πρόεδρο Σίσι, από την προθυμία της να συντονίσει με τη Σαουδική Αραβία τις αγορές πετρελαίου, καθώς και από τη διατήρηση καλών σχέσεων με το Ιράν για την ανάπτυξη των σχέσεων με το Ισραήλ και τέλος από τη σύσφιξη των σχέσεων με την Τουρκία.

γ. Επιπλέον, η αυξανόμενη εμπλοκή της Ρωσίας στη Συρία, με αποκορύφωμα την άμεση στρατιωτική εμπλοκή, δεν έχει απλώς περιορισθεί στην επιδίωξη πολλών ευρύτερου ρόλου στόχων, οι οποίοι έχουν περισσότερο ή λιγότερο επιτευχθεί. Τουλάχιστον ένας από αυτούς τους στόχους υπαγορεύθηκε από τις εγχώριες ανησυχίες για ενδεχόμενες τρομοκρατικές συνδέσεις στη Μέση Ανατολή, αλλά όλοι οι άλλοι στόχοι συνδέονται με τις προβληματικές σχέσεις της Ρωσίας με τη Δύση. Περιλαμβάνουν πίεση της Ρωσίας στο προσκήνιο της διεθνούς πολιτικής παρά τις Δυτικές κυρώσεις, χρησιμοποίηση ενεργής αντιτρομοκρατικής πολιτικής ως μια σπάνια κοινή ανησυχία με τη Δύση σε περίοδο αύξησης της τρομοκρατικής δραστηριότητας από τους τζιχαντιστές στην Ευρώπη παρά τη βαθύτατη κρίση στις σχέσεις της Μόσχας με τη Δύση και εξαναγκασμός των ΗΠΑ να θεωρήσουν πλέον τη Ρωσία ως ισότιμο συνομιλητή, υποβαθμίζοντας το φλέγον ζήτημα της Κριμαίας.

δ. Από την άποψη της συνολικής στρατηγικής της εξωτερικής πολιτικής της, η Μόσχα βρέθηκε αντιμέτωπη με ένα κρίσιμο παράδοξο. Να εμπλακεί περισσότερο και πιο στενά σε μία πολυμερή διεθνή συνεργασία, ιδιαίτερα στη σφαίρα της πολιτικής και ασφάλειας, ή έπρεπε πρώτα να αποδείξει την ικανότητά της να ενεργεί μόνη. Η ικανότητα αυτή θα έπρεπε να αποδειχθεί με ένα ανεξάρτητο, κυρίαρχο και αποφασιστικό τρόπο, σε μια δύσκολη, δυσεπίλυτη και σε κλιμακούμενο περιβάλλον κρίση, που πλησιάζει στην καταστροφή και σε μια περιοχή διεθνούς ανησυχίας για την ασφάλεια. Εν ολίγοις, αν υπήρχε κάποια πραγματική θεμελιώδης στρατηγική πίσω από τον αναβαθμισμένο ρόλο της Ρωσίας στη Συρία, ήταν η χρήση της μονομερούς δράσης για την επιβολή της πολυμέρειας, σε σχέση τόσο με τη Συρία όσο και την ευρύτερη περιοχή.

ε. Από άμεση διπλωματική παρέμβαση της Μόσχας το 2013 προήλθε η πρωτοβουλία για τον χημικό αφοπλισμό (ως η καλύτερη εναλλακτική λύση από την αυτή που πρόσφερε η Ουάσιγκτον για συμμετοχή σε άμεσο πόλεμο εναντίον της Δαμασκού), ενώ η έναρξη της στρατιωτικής εκστρατείας της Ρωσίας για την υποστήριξη της κεντρικής κυβέρνησης στη Συρία, στο τέλος του Σεπτεμβρίου 2015, έγινε το επόμενο και μεγαλύτερο, αλλά μετά βίας το τελευταίο, βήμα προλαβαίνοντας τις ΗΠΑ στο πεδίο της Συρίας. Κατά τη διάρκεια των πρώτων μηνών της, η αεροπορική εκστρατεία πέτυχε το μεγαλύτερο μέρος των αρχικών της στόχων, που ήταν η επίτευξη στρατιωτικής ισορροπίας μεταξύ των αντιμαχομένων, βοηθώντας την κυβέρνηση να επιβιώσει και να επεκτείνει την περιοχή υπό τον έλεγχό της, αποτρέποντας την πλήρη «σομαλοποίηση» και την τελική επικράτηση των Ισλαμιστικών δυνάμεων στη χώρα. Με τον τρόπο αυτό, η

Ρωσία εμφάνισε επίσης το φάσμα των σύγχρονων στρατιωτικών δυνατοτήτων της και τη νέα γενιά οπλικών συστημάτων για πρώτη φορά στο πεδίο της μάχης.

στ. Το μεγαλύτερο λάθος στον υπολογισμό από πλευράς των άλλων εξωτερικών και περιφερειακών δυνάμεων ήταν να υπερεκτιμήσουν το ενδιαφέρον της Ρωσίας για επίτευξη στρατηγικής στρατιωτικής νίκης έναντι των συνολικών φιλοδοξιών της στη Συρία και τη Μέση Ανατολή. Πολλαπλές εικασίες για επικείμενη επέμβαση στο εδάφος εκ μέρους της Ρωσίας ήταν ίσως αυτό που κάποιιοι στις ΗΠΑ αλλά και αλλού (π.χ. Τουρκία) επιθυμούσαν η Ρωσία να κάνει, μόνο και μόνο για να αποτύχει παταγωδώς. Ωστόσο, αυτό δεν αποτελούσε στόχο για τη Μόσχα. Οι τακτικές επιτυχίες της στη Συρία ήταν γραφτό να μην ανοίξουν το δρόμο για την κλιμάκωση της στρατιωτικής εμπλοκής και τη χρήση ευρείας χερσαίας δύναμης, αλλά αντιθέτως συνεισφέρουν στην ανάγκη μετάβασης σε πιο αποτελεσματική διεθνή συνεργασία και σε μια πιο ισορροπημένη ενδεχόμενη πολιτική διευθέτηση. Οποιαδήποτε εξωτερική στρατιωτική χερσαία επέμβαση στην περιοχή επιδεινώνει τους σχετικούς κινδύνους με γεωμετρική πρόοδο και είναι βέβαιο ότι θα ενισχύσει τα πολλαπλά αντικρουόμενα περιφερειακά συμφέροντα.

ζ. Η απόφαση της Ρωσίας να αποσύρει από τη Συρία το μεγαλύτερο μέρος των δυνάμεών της το Μάρτιο του 2016 ήταν, για πολλούς, απρόσμενη όπως και η προηγούμενη απόφαση της Μόσχας να στείλει αυτές τις δυνάμεις στην πρώτη γραμμή. Ανακοινώνοντας την αποχώρηση η Ρωσία σηματοδότησε τις προτεραιότητές της στη Συρία, δηλαδή να επιβάλει μια πραγματικά πολυμερή λύση υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών. Επίσης, η απόφαση της Ρωσίας να μειώσει τη στρατιωτική της παρουσία έστειλε ένα ισχυρό μήνυμα στον Πρόεδρο Μπασάρ αλ-Άσαντ. Αν ο σχεδιασμός του Άσαντ προέβλεπε να καλυφθεί πίσω από την επ' αόριστον στρατιωτική συνδρομή της Ρωσίας και να εκμεταλλευθεί τη Μόσχα για να προσπαθήσει να αντιστρέψει την εξέλιξη της ιστορίας και τη λογική της αναγκαίας ειρηνευτικής διαδικασίας, ήταν βαθιά λαθεμένος.

η. Ως αποτέλεσμα, η στρατιωτική ενεργός εμπλοκή της Ρωσίας στη Συρία διήρκεσε με πλήρη ισχύ από τον Οκτώβριο του 2015 έως τα μέσα Μαρτίου 2016 και ήταν τόσο γρήγορη, όσο η Δύση απέτυχε να προβάλει οποιαδήποτε συνεκτική απάντηση σε αυτή. Στο εσωτερικό της Ρωσίας, η επιχείρηση έχει απεικονισθεί ως μια χειρουργική, αποτελεσματική εκστρατεία που εκπλήρωσε την αρχική αποστολή της, αλλά διακόπηκε πριν να καταστεί υπέρπυουσα, δεν κόστισε πολύ σε προσωπικό και πόρους και προσπάθησε να αποφύγει εκτεταμένες απώλειες αμάχων. Διεθνώς, αυτή η χειρουργική χρήση στρατιωτικής δύναμης με σκοπό την προώθηση της πολιτικής λύσης, όταν αυτή βυθιζόταν σε ένα τέλμα, έθεσε τη σημαντική αντίθεση με τον τρόπο ενεργείας που ενδεχομένως θα επιζητούσαν η ηγεσία των ΗΠΑ και άλλων περιφερειακών δυνάμεων με μαζική και υπερβολικά φιλόδοξη παρέμβαση στην περιοχή. Τουλάχιστον η Ρωσία απέδειξε ότι έχει λάβει αρκετά διδάγματα από τις αποτυχίες των άλλων κατά το παρελθόν.

θ. Το σχέδιο της Ρωσίας για μερική απεμπλοκή από τη Συριακή κρίση, την κατάλληλη στιγμή και χωρίς να υπάρχει ο κίνδυνος ανατροπής της ισορροπίας μεταξύ των αντιμαχόμενων πλευρών, είχε δύο ταυτόχρονους

δρώντες¹¹⁹, οι οποίοι θα έπρεπε να συνεισφέρουν στη διαπραγμάτευση για την πολιτική επίλυση της σύγκρουσης, την Τουρκία και το Ιράν. Μια τέτοια διαδικασία θα απαιτούσε τη συμμετοχή των αντικυβερνητικών δυνάμεων και των ξένων υποστηρικτών τους, ιδιαίτερα την Τουρκία. Για το σκοπό αυτό, η Μόσχα ενίσχυσε σταθερά τον διάλογό της με την Άγκυρα, ακόμη και για μια συμφωνία κατάπαυσης του πυρός. Η μάχη για το Χαλέπι αποκάλυψε τις εντατικές ρωσοτουρκικές προσπάθειες για την επίτευξη συμβιβασμού που τελικά παρήγαγε μια συμφωνία ώστε οι αντάρτες να εξέλθουν της πόλης σε αντάλλαγμα με την ασφαλή διέλευσή τους από τις γραμμές των κυβερνητικών δυνάμεων. Και εδώ απαιτήθηκε η συνδρομή του Ιράν, που στην αρχή ήταν κάθετα αντίθετο σε οποιαδήποτε σύγκλιση με την Τουρκία.

Ι. Εν ολίγοις, η μονομερής δράση της Ρωσίας στη Συρία δεν ήταν ούτε αυτοσκοπός, ούτε μέρος μίας μεγάλης στρατηγικής για τη Μέση Ανατολή. Οι περιορισμοί για τον παγκόσμιο ρόλο της Ρωσίας και τη μονομερή συμμετοχή της σε περιοχές πέρα από την Ευρασία ήταν και παραμένουν ισχυροί και διαρκείς όσο ποτέ. Δύο από αυτούς αρκεί να αναφερθούν:

(1) Τα θεμελιώδη χρηματοοικονομικά συμφέροντα της Ρωσίας, ειδικά σε μια κατάσταση βαθιάς οικονομικής κρίσης και κατάρρευσης των τιμών του πετρελαίου, που επιδεινώνεται από την επιβολή κυρώσεων από τη Δύση, περιορίζουν συστηματικά την επέκταση του ρόλου και της συμμετοχής της πέρα από την Ευρασία, και γενικά υπαγορεύουν μία προτίμηση για ευρεία και ολοένα και πιο διαφοροποιημένη πολυμέρεια. Στη Συρία, η Ρωσία εμφανίσθηκε πιο ικανή και επιδέξια στρατιωτικά από ό,τι δείχνει η συνολική οικονομική της ικανότητα, αλλά αυτό ήταν μια ειδική, αντιπροσωπευτική περίπτωση με επιδιωκόμενες επιπτώσεις πολύ πέραν της Συρίας. Επίσης, αξιοσημείωτο είναι ότι ο αντίκτυπος της δραστηκής μείωσης των τιμών της ενέργειας την περίοδο 2014 - 2016 έχει εν μέρει σταθεροποιηθεί για τη Ρωσία από το γεγονός ότι αυτή επηρεάζει επίσης όλα τα πετρελαϊκά κράτη του Περσικού Κόλπου. Σε αυτό το πλαίσιο, επανενεργοποιήθηκε ο οικονομικός διάλογος της Ρωσίας με τη Σαουδική Αραβία για το θέμα του πετρελαίου, συμπεριλαμβανομένων του παγώματος της παραγωγής υδρογονανθράκων, σε αντίθεση με τη φυσική απροθυμία του Ιράν να περιορίσει τις εξαγωγές πετρελαίου, αν και πολιτικά Ρωσία και Ιράν παραμένουν στενοί εταίροι. Αυτό, με τη σειρά του, βελτιώνει την περιφερειακή ισορροπία στις πολιτικές της Ρωσίας στη Μέση Ανατολή και τις προοπτικές για το μεσολαβητικό της ρόλο μεταξύ των κρατών του Κόλπου και το Ιράν.

(2) Ο δεύτερος σημαντικός περιοριστικός παράγοντας για την παγκόσμια εμπλοκή της Ρωσίας είναι η δική της σχετική κυριαρχία στην περιοχή ενδιαφέροντός της, η οποία παραμένει ο πρωταρχικός στόχος της ασφάλειας, της πολιτικής και των γεωοικονομικών συμφερόντων της. Αν η Ρωσία αποφασίσει να διεκδικήσει ευρύτερη ηγεμονία, θα αφορά μόνο στην περιοχή της Ευρασίας.

---

¹¹⁹ STRATFOR, «Russia Looks for an Exit in Syria», 04 Ιανουαρίου 2017, διαθέσιμο στη διεύθυνση <https://www.stratfor.com/analysis/russia-looks-exit-syria>, [τελευταία επίσκεψη 05 Μαρ 17].

ΚΕΦΑΛΑΙΟ «Δ»

ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

1. Διαπιστώσεις

α. Είναι κατανοητό ότι η Συρία δεν ήταν ποτέ μια περίπτωση όπως τα άλλα κράτη της περιοχής. Ήταν, βέβαια, περίπλοκη λόγω της εσωτερικής θρησκευτικής και εθνοτικής της δυναμικής, αλλά η στρατηγική της θέση και η φιλοδοξία των περιφερειακών και παγκοσμίων δυνάμεων να την χρησιμοποιήσουν ως πioni για να αλλάξει ο γεωστρατηγικός συσχετισμός της περιοχής προστέθηκε στην πολυπλοκότητά της. Το πιο σημαντικό στοιχείο, το οποίο άλλαξε πολύ νωρίς ολόκληρη τη συζήτηση σχετικά με τις πολιτικές δυνάμεις της αντιπολίτευσης και την πορεία τους ήταν η θρησκευτική φύση της Συριακής κοινωνίας. Από την αρχή της κρίσης, η μάχη μεταξύ του καθεστώτος και των ομάδων της αντιπολίτευσης είχε θεωρηθεί ως θρησκευτική μάχη μεταξύ του καθεστώτος της μειονότητας των Αλουϊτών και της πλειοψηφίας των Σουνιτών.

β. Η περιοχή έχει βιώσει ήδη μια σημαντική ρήξη μετά την πτώση του Σαντάμ Χουσεΐν στο Ιράκ και την επακόλουθη αυξανόμενη επιρροή του Ιράν. Αυτή η αντίληψη εκ μέρους των ιδεολογικών αντιπάλων του Ιράν, της Σαουδικής Αραβίας και των συμμάχων της στο ΣΣΚ πολύ σύντομα μετέτρεψε τον εμφύλιο πόλεμο καθιστώντας τη Συρία πεδίο αντιπαράθεσης μεταξύ Σουνιτών μαχητών και Σιιτών αγωνιστών υπό την ηγεσία του Ιράν. Σταδιακά άλλες δυνάμεις, όπως η Τουρκία και το Κατάρ απέτυχαν να κρύψουν το στρατηγικό στόχο τους με την υποστήριξη των επαναστατικών δυνάμεων στη Συρία.

γ. Το θέμα της Συρίας περαιτέρω επισκιάστηκε όταν Ρωσία και ΗΠΑ ήρθαν αντιμέτωποι με το ζήτημα της απομάκρυνσης του Άσαντ από την εξουσία. Η Ρωσία παραμένει προσκολλημένη στη στάση της να μην αφήσει τον Άσαντ να αποχωρήσει, ενώ οι ΗΠΑ μαζί με τα κράτη Κόλπου και άλλους περιφερειακούς εταίρους επιμένουν στην απομάκρυνση του Άσαντ. Παρόμοια αντιμετώπιση παρατηρήθηκε μεταξύ των δύο δυνάμεων για το ζήτημα του χημικού οπλοστασίου της Συρίας, όπου χωρίς αμφιβολία η Ρωσία έπαιξε εποικοδομητικό ρόλο με την αποτροπή της διαφαινόμενης αεροπορικής επιδρομής των ΗΠΑ τον Αύγουστο του 2013.

δ. Η τρέχουσα πολεμική αντιπαράθεση φαίνεται να είναι ατέρμονη, επειδή ο πόλεμος δεν είναι κατά βάση μεταξύ εθνικών οντοτήτων, αλλά μεταξύ μη κρατικών δρώντων, χωρίς ξεκάθαρο αποτύπωμα. Η Συριακή κρίση δεν θα μπορούσε να έρθει σε πιο κατάλληλη στιγμή από τη σημερινή για τη Ρωσία, αφού όχι μόνο δεν απομονώθηκε όπως στο πρόσφατο παρελθόν σε άλλες κρίσεις (π.χ. Λιβύη), αλλά προέβηκε σε μια σειρά από διπλωματικές ενέργειες αποδεικνύοντας στρατηγική ικανότητα να αντιμετωπίσει το δυτικό στρατόπεδο.

ε. Η τρομοκρατική επίθεση στο Παρίσι ώθησε τον Πρόεδρο Ομπάμα και τον Πρόεδρο Πούτιν να συνεννοηθούν για την ανάσχεση του ΙΚ. Η διεθνής

τρομοκρατία ώθησε τη Ρωσία και τη Δύση σε στενή συνεργασία. Η Ρωσία και η Δύση μοιράζονται την κοινή ανησυχία για τον Ισλαμικό ριζοσπαστισμό. Η Ρωσία πλέον είναι πιθανό να επιμείνει στην παραμονή του Άσαντ στην εξουσία με κάποιο είδος ρύθμισης για τους αντάρτες της αντιπολίτευσης, στο όνομα της προστασίας του κόσμου από την τρομοκρατία. Έτσι προς το παρόν, όλες οι χώρες φαίνεται να διατηρούν μία υποτυπώδη συνεννόηση για την καταπολέμηση του ΙΚ, αλλά κανείς δεν γνωρίζει πόσο καιρό θα διαρκέσει.

στ. Στο μέτωπο της Τουρκίας, το Κρεμλίνο ήταν σχεδόν υποχρεωμένο να ακολουθήσει μια σκληρή πολιτική έναντι της Άγκυρας μετά την κατάρριψη του Ρωσικού αεροσκάφους. Οι οικονομικές κυρώσεις ήταν η ασφαλέστερη επιλογή για τη Ρωσική πλευρά. Η Μόσχα όμως παρείχε στρατιωτική βοήθεια και στους Κούρδους, κάτι το οποίο αποτελεί «κόκκινη» γραμμή για την Τουρκική ηγεσία. Μετά από το αποτυχημένο πραξικόπημα του Ιουλίου 2016, η Τουρκία χρειάστηκε να θυσιάσει την υποστήριξη της στους Ισλαμιστές και να εγκαταλείψει τη συμμετοχή της στη μάχη για το Χαλέπι μαζί με το υπόλοιπο των επιχειρησιακών προτεραιοτήτων της στη Συρία, εκτός από την εμπλοκή της στην επιχείρηση «Ασπίδα του Ευφράτη» στην περιοχή της Αλ Μπαμπ, προκειμένου να μην προκαλέσει τη Ρωσία.

ζ. Σήμερα, δεν υφίσταται καμία πολιτική ή στρατιωτική Ρωσική υποστήριξη σε κάποια άλλη χώρα στον κόσμο, που να μπορεί να συγκριθεί με την υποστήριξη στη Συρία. Ίσως, οι καταστάσεις το απαιτούν, διότι οι τρέχουσες συνθήκες είναι εντελώς συνδεδεμένες με τις Ρωσικές γεωπολιτικές επιλογές. Μια ακόμα συλλογιστική υποθέτει ότι η Ουάσιγκτον αφήνει τη Μόσχα να συνεχίσει την παρέμβασή της στη Συρία και να συγκεντρώσει όλους τους κινδύνους που αυτή συνεπάγεται, ενώ ίσως στο βάθος μπορεί να εξυπηρετεί τα μακροπρόθεσμα συμφέροντα των ΗΠΑ.

η. Η επικρατούσα εικόνα στην παγκόσμια αγορά πετρελαίου, όπου τα έσοδα και τα κέρδη έχουν πληγεί βάρυνα, είναι ενισχυτική του ρόλου των πετρελαιοπαραγωγών χωρών του Κόλπου. Με πρωταγωνιστές τη Σαουδική Αραβία, το Κουβέιτ και εν μέρει το Ιράκ και το Ιράν, το μήνυμα που εκπέμπουν είναι ότι ως κατεξοχήν παραγωγοί δεν είναι διατεθειμένοι να εκχωρήσουν αμαχητί το μερίδιο τους στην παγκόσμια αγορά. Η πολεμική εμπλοκή τους στον άξονα Συρία - Ιράκ θα συνεχισθεί όσο χρειασθεί, αφού δεν δημιουργεί προβλήματα στις τιμές ούτε στην ασφάλεια εφοδιασμού (με το Ιράκ να μη έχει σταματήσει ούτε μία ημέρα την παραγωγή του όσο διαρκούν οι μάχες με τους Ισλαμιστές τρομοκράτες του ΙΚ).

2. Προοπτικές για Πολυμερή Συνεργασία στη Μέση Ανατολή

α. Στη Συρία, η Ρωσία έχει αποδείξει αποτελεσματικά την ικανότητά της να επιλέγει αυτόνομη πορεία και μονομερείς ενέργειες όταν το διακύβευμα είναι υψηλό, ιδίως σε περιοχές όπου διαθέτει ορισμένα συγκριτικά πλεονεκτήματα. Ωστόσο, η ερμηνεία αυτής της επιλεκτικής δέσμευσης ως ένδειξη αναβάθμισης της Ρωσίας σε παγκόσμιο γίγαντα είναι παραπλανητική. Για τη Ρωσία, επιδεικνύοντας

και αποδεικνύοντας στη Συρία την ικανότητά της να ενεργεί αυτόνομα, με ένα καλά οργανωμένο, ταχύ και αποφασιστικό τρόπο, ήταν το πιο σημαντικό από τα περιφερειακά κέρδη και φιλοδοξίες. Αυτό είναι ήδη κάτι, που πολύ λίγα έθνη μπορούν να αντέξουν αυτήν την εποχή.

β. Τα περισσότερα μεγάλα διακρατικά προβλήματα και κρίσεις που ανησυχούν τη Ρωσία απαιτούν διεθνή συνεργασία ή κοινή δράση με άλλους βασικούς παράγοντες, συμπεριλαμβανομένων, ενδεχομένως, των ΗΠΑ. Το κύριο θέμα είναι ότι το είδος της ενεργούς εμπλοκής, που η Ρωσία ασκεί στη Μέση Ανατολή είχε ως στόχο κυρίως να εξασφαλισθεί τελικά η πολυμέρεια. Αυτό επιτεύχθηκε όχι μόνο υποστηρίζοντας την αποκατάσταση της θέσης της Ρωσίας στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων μέσα και πέρα από τη Μέση Ανατολή, αλλά και με την τόνωση και την ενθάρρυνση ενός διαφορετικού είδους και ποιότητας πολυμερούς συνεργασίας. Μίας πολυμερούς συνεργασίας πιο ομοιόμορφης, αντιπροσωπευτικής και ρεαλιστικής από ό,τι, για παράδειγμα επικρατεί στον υπό Αμερικανική ηγεσία Αραβικό στρατιωτικό συνασπισμό.

γ. Στον 21^ο αιώνα, οι τυχόν επιτυχίες στην περιφερειακή ασφάλεια στη Μέση Ανατολή, με επιπτώσεις πέρα από την περιοχή, έχουν επιτευχθεί μόνο μέσα από την ενεργή και διαρκή πολυμερή προσπάθεια και συμμετοχή σε σημαντικές διπλωματικές πρωτοβουλίες και δεσμεύσεις από εξωτερικές δυνάμεις και διεθνείς οργανισμούς. Παράδειγμα αποτελεί η πυρηνική συμφωνία με το Ιράν, που ήταν το αντικείμενο διαπραγμάτευσης της ομάδας «P5+1» και τελικά επιτεύχθηκε τον Ιούλιο του 2015, παρά τις πολλές διαφωνίες μεταξύ των μερών, σχετικά με άλλα περιφερειακά ζητήματα. Άλλο παράδειγμα είναι η μεσολαβητική πρωτοβουλία ΗΠΑ - Ρωσίας για το Συριακό χημικό αφοπλισμό, που συμφωνήθηκε το Σεπτέμβριο του 2013, παρά τη σημαντική αντιπαράθεση μεταξύ Μόσχας και Ουάσιγκτον στα περισσότερα άλλα θέματα της Συρίας και την επιδείνωση των διμερών σχέσεων, η οποία ολοκληρώθηκε έως το Φεβρουάριο του 2015, υπό την αιγίδα του OPCW.

δ. Η μονομερής ενεργός εμπλοκή της Ρωσίας, προσπάθησε να επιβάλει πιο περιεκτικές πολυμερείς προσεγγίσεις, με ένα ρόλο για την ίδια τη Μόσχα, και ήταν γραφτό να επεκταθεί πέρα από τη Μέση Ανατολή, που επίσης ενισχύεται ή να ανοίξει προοπτικές για την εμπλοκή της σε πολυμερή συνεργασία σε άλλα διάφορα περιφερειακά θέματα ασφάλειας. Αυτό είναι πιο πιθανό να αναπτυχθεί σε τρεις κύριες κατευθύνσεις¹²⁰:

(1) Σταθεροποιώντας την εκχειρία στη Συρία, που τέθηκε σε ισχύ από τις 27 Φεβρουαρίου 2016 με τη μεσολάβηση Ρωσίας - ΗΠΑ - ΟΗΕ και την ενίσχυση της πολυμερούς συνεργασίας για την τελική ειρηνευτική διαδικασία. Παρά το γεγονός ότι για πολλά στρατιωτικοπολιτικά θέματα οι ΗΠΑ και η Ρωσία θα παραμείνουν αντίπαλοι, για την ανθρωπιστική αρωγή και τη μεταπολεμική ανασυγκρότηση και ανάπτυξη της Συρίας απαιτείται συνεργασία με τη συμμετοχή των κρατών του Κόλπου και της Ευρώπης.

¹²⁰ Ekaterina Stepanova, «Russia in the Middle East: Back to a Grand Strategy - or Enforcing Multilateralism?», *Politique Etrangère*, σελ. 12-13.

(2) Ο Ρωσικός ενισχυμένος διπλωματικός ρόλος και ο συντονισμός με τους εταίρους μέσα και έξω από την περιοχή, συμπεριλαμβανομένων των ΗΠΑ, κατά τη διάρκεια των συγκρούσεων στην Υεμένη και το Ιράκ. Για την Υεμένη, η Μόσχα ήταν η πρώτη που ζήτησε τον Απρίλιο του 2015 να συγκληθεί ειδική σύνοδος του ΣΑ του ΟΗΕ, σχετικά με την εξελισσόμενη ανθρωπιστική καταστροφή και ζήτησε την ταχεία, ασφαλή και ανεμπόδιστη πρόσβαση της ανθρωπιστικής βοήθειας και της παύσης των αεροπορικών επιδρομών, επαναλαμβάνοντας μια προηγούμενη κλήση από τη Διεθνή Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού. Σε ό,τι αφορά στο Ιράκ, η Ρωσία πρέπει να βρει μια ισορροπία και να συμμετάσχει στενά τόσο με το Ιράν όσο και με τις ΗΠΑ, ενώ η διπλωματική συμβολή της θα συνεχίσει να γίνεται σε συνδυασμό με την αυξανόμενη διμερή συνεργασία και την προμήθεια όπλων προς την κεντρική κυβέρνηση.

(3) Καμία από αυτές τις περιφερειακές συγκρούσεις (στη Συρία και στην Υεμένη ιδίως) δεν μπορούν να αντιμετωπισθούν αποτελεσματικά και να μετριασθούν χωρίς να υποβαθμισθεί η νέα κορύφωση των εντάσεων μεταξύ της Σαουδικής Αραβίας και του Ιράν, δύο μεγάλων δυνάμεων που εξακολουθούν να ανταγωνίζονται μεταξύ τους για την ηγεμονία σε μια περιοχή που αψηφά την ηγεμονία. Η Ρωσία θέτει ως αίτημα συστηματικά την ανάγκη να εκμεταλλευθεί την παρουσία της σε πολυμερείς μορφές, όπως ο Οργανισμός της Ισλαμικής Διάσκεψης και το Κίνημα των Αδεσμεύτων για να μεσολαβήσει μεταξύ της Σαουδικής Αραβίας και του Ιράν. Ωστόσο, κατά την άποψη του κεκτημένου βασικού ρόλου της στη Συρία, η Μόσχα σίγουρα μπορεί να κάνει περισσότερα για να βοηθήσει και να διευκολύνει το διάλογο ασφαλείας μεταξύ του Ιράν και της Σαουδικής Αραβίας (και τους εταίρους της στο ΣΣΚ), αλλά μόνο σε συντονισμό με άλλους φορείς, κυρίως τις ΗΠΑ. Οποιαδήποτε περαιτέρω ουσιαστική πρόοδο προς την κατεύθυνση της διευθέτησης της Συριακής κρίσης θα ενισχύσει το δυναμικό της Ρωσίας σε αυτή την κατεύθυνση περισσότερο από τις παραδοσιακές διπλωματικές πρωτοβουλίες. Μια τέτοια πρωτοβουλία θα καλύψει το κενό των περιφερειακών μηχανισμών ασφαλείας και των θεσμικών οργάνων με την ιδέα της Διεθνούς Διάσκεψης για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Μέση Ανατολή (ένα είδος ΟΑΣΕ για τη Μέση Ανατολή, με σκοπό να εξασφαλίσει τη συνολική περιφερειακή ασφάλεια, σε αντίθεση με τη Σαουδική κυριαρχία στο ΣΣΚ).

3. Συμπεράσματα

α. Η αλλαγή της πολιτικής της Ρωσίας στη Μέση Ανατολή, όπως υπογραμμίζεται από το ρόλο της στη Συρία, δεν καταδεικνύει ούτε μία επαναφορά της μεγάλης στρατηγικής του 20^{ου} αιώνα, αλλά ούτε και οπορτουניσμό ή τυχοδιωκτισμό. Στην πραγματικότητα, εξελίσσονται και παίρνουν μορφή τα στοιχεία ενός στρατηγικού προτύπου με κατευθυντήριες γραμμές για την εξωτερική πολιτική της Ρωσίας σε σχέση με τα κύρια τρέχοντα και αναδυόμενα κέντρα ισχύος στον κόσμο και τα παγκόσμια ζητήματα ασφαλείας. Όσοι ισχυρίζονται ότι η Ρωσία έχει αναπτύξει ή προτίθεται να προβεί σε οποιαδήποτε υψηλή στρατηγική που απευθύνεται ειδικά στη Μέση Ανατολή δεν είναι απλά πρόωρο, αλλά φαίνεται να στερείται λόγων.

β. Για τη Ρωσία, η Μέση Ανατολή είναι μια περιοχή που υποβάλλεται σε μια συστημική κρίση. Μία περιοχή που δεν είναι μόνο δίπλα στην Ευρασία, αλλά είναι επίσης στο επίκεντρο της παγκόσμιας πολιτικής και προκαλεί ανασφάλεια, κυρίως λόγω της υψηλής αστάθειας και των πολλαπλών συγκρούσεων. Ως εκ τούτου, χρησιμεύει και ως χώρος όπου προβάλλονται γενικότερα συμφέροντα και ανησυχίες της Ρωσίας, και αποτελεί εύφορο έδαφος για την επίτευξη των ευρύτερων στόχων της εξωτερικής πολιτικής, κυρίως πέρα από την περιοχή. Όπως φαίνεται από την περίπτωση της Συρίας ένας βαθμός Ρωσικής επιστροφής στα παγκόσμια δρώμενα επιδιώκεται μέσω της κατάστασης στη Μέση Ανατολή, αφού η Μόσχα εκμεταλλεύθηκε τη συμμετοχή της στη Συρία για την επίλυση των προβλημάτων εξωτερικής πολιτικής στο υψηλότερο διεθνές επίπεδο, παρά τις Δυτικές κυρώσεις για άλλα σημαντικά θέματα, όπως αυτό της Κριμαίας.

γ. Η Ρωσία, παρέχοντας υποστήριξη στο Συριακό καθεστώς, ενδιαφέρεται στο να επανακάμψει ως υπολογίσιμη δύναμη, της οποίας οι ανησυχίες και τα συμφέροντα θα πρέπει τουλάχιστον να λαμβάνονται υπόψη. Αυτό αναπόφευκτα συνδυάζεται με την εξισορρόπηση της Αμερικανικής ηγεμονίας, κυρίως σε επίπεδο αντίστασης της προσπάθειας χρησιμοποίησης ή παράκαμψης του ΣΑ, όπου η Ρωσία δύναται να ασκεί εξουσία πέραν των αντικειμενικών δυνατοτήτων της. Επιπλέον, όπως έχει τονισθεί επανηλειμμένα, η Ρωσία δεν επιθυμεί να νομιμοποιήσει το μοντέλο της ανατροπής καθεστώτων, που θα μπορούσε να επηρεάσει τις εξελίξεις σε περιοχές εξίσου σημαντικές για αυτήν. Αυτό που πιθανόν διακυβεύεται στη Συρία και συνεπώς και στο Ιράν είναι η εξαφάνιση του τελευταίου προπύργιου της Ρωσίας σε αυτή τη ζωτική περιοχή. Επιπλέον, η Ρωσία ανησυχεί για την ασφάλειά της, καθώς η αστάθεια και η σχεταριστική πολιτική όχι μόνο μπορούν να μειώσουν την επιρροή της στη Μέση Ανατολή αλλά και να την διαδόσουν στην αυλή της. Αυτή η στρατηγική σκέψη σήμερα αποτελεί το βασικό στόχο εξωτερικής πολιτικής, ιδίως κατά τη διάρκεια της δεύτερης θητείας Πούτιν, όπου η επιδίωξη μιας πολυπολικής διεθνούς δομής εναγκαλίστηκε και προωθήθηκε από τον ίδιο σε τέτοιο βαθμό, που σήμερα θεωρείται ως η κατευθυντήρια αρχή του δόγματος της εξωτερικής του πολιτικής, η οποία ευδιάκριτα αποτυπώνεται σε όλα τα έγγραφα στρατηγικού σχεδιασμού¹²¹.

δ. Υπάρχει, ωστόσο, ένα ευρύτερο στρατηγικό μήνυμα σε αυτή τη φαινομενικά ρεαλιστική προσέγγιση. Παραδόξως, η μονομερής δράση της Ρωσίας στη χειρότερη περιοχή των συγκρούσεων της περιοχής είχε ως στόχο να χρησιμεύσει ως μέσο για την επιβολή μίας περιεκτικής πολυμέρειας και να εξασφαλίσει μια πιο κατάλληλη θέση για τη Μόσχα στη λήψη αποφάσεων εντός και εκτός της περιοχής, στο πλαίσιο του δόγματος της πολυπολικότητας. Τα καλά νέα για τη Μέση Ανατολή είναι ότι αυτό έχει ήδη ενεργοποιηθεί εκ νέου και τόνωσε την αναζήτηση μιας πολυμερούς λύσης για τη Συρία. Μπορεί επίσης να βοηθήσει στην ενίσχυση της διεθνούς συνεργασίας για το Ιράκ, την Υεμένη και τη Λιβύη, ακόμη, και σε κάποιο βαθμό να συμβάλει στις προσπάθειες για την άμβλυνση των

¹²¹ «Foreign Policy Concept of the Russian Federation», approved by President of the Russian Federation Vladimir Putin on 30th November 2016, διαθέσιμο στη διεύθυνση http://www.mid.ru/en/foreign_policy/official_documents/-/asset_publisher/CptlCk6BZ29/content/id/2542248, [τελευταία επίσκεψη 10 Ιαν 17].

εντάσεων μεταξύ των κύριων ανταγωνιστών της περιοχής, της Σαουδικής Αραβία και του Ιράν.

ε. Όλα τα παραπάνω βέβαια τελούν υπό αίρεση, έως ότου αποσαφηνισθούν πλήρως τα σχέδια της νέας διακυβέρνησης των ΗΠΑ. Μέχρι στιγμής έχει γίνει αντιληπτό ότι η νέα Αμερικανική πολιτική στη Μέση Ανατολή, θα είναι διαφορετική της πολιτικής Ομπάμα, αφού ο Πρόεδρος Τραμπ αποφάσισε την ενεργό στρατιωτική συμμετοχή, ώστε να επιτευχθεί το τέλος του πολέμου στη Συρία και στο Ιράκ, η καταστροφή του ΙΚ και η τελική διευθέτηση της περιοχής, με εδαφικές διαμορφώσεις από νέες κρατικές οντότητες, που θα υπάγονται στις σφαίρες επιρροής των δύο υπερδυνάμεων. Το πώς θα διαμορφωθεί η περιοχή και ποιες κρατικές οντότητες θα δημιουργηθούν αναμένεται να διευκρινισθεί με το τέλος του πολέμου. Εξάλλου, η τελευταία πρόταση για τη δημιουργία «ζωνών ασφαλείας» στη Συρία, ώστε να διασφαλισθεί ότι οι άμαχοι που βρίσκονται σε αυτές τις περιοχές δεν θα είναι στόχος καμίας από τις αντιμαχόμενες πλευρές, η αποστολή έστω και λιγοστών Αμερικανικών χερσαίων στρατευμάτων¹²² (περί τους 400 άνδρες), η συμμαχία των ΗΠΑ επισήμως με τους Κούρδους της Συρίας (SDF) και η συνάντηση των Αρχηγών των Γενικών Επιτελείων ΗΠΑ, Ρωσίας και Τουρκίας, κατά τη διάρκεια της οποίας συμφώνησαν στο συντονισμό των στρατιωτικών επιχειρήσεων στην Συρία, αποτελούν ενδεικτικά στοιχεία της νέας πολιτικής Τραμπ.

στ. Επίσης ένας ακόμα αδιευκρίνιστος παράγοντας που αναδύθηκε μετά από την αποκατάσταση των σχέσεων της Ρωσίας με την Τουρκία, είναι το Ιράν, δεδομένου ότι έχει συμβάλει πολύ περισσότερο στην πολεμική προσπάθεια της Συριακής κυβέρνησης, συμπεριλαμβανομένου του φόρου αίματος και των απωλειών σε ανθρώπινο δυναμικό. Η ενδεχόμενη συγκατάβαση ή η άρνηση του Ιράν να συμμετάσχει σε μία ειρηνευτική διαδικασία στην οποία θα λάβουν μέρος όλοι οι δρώντες από ισότιμη βάση, αποτελεί κρίσιμο σημείο για την οριστική επίλυση της κρίσης.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

«Α» Χάρτης Καταστάσεως Συρίας

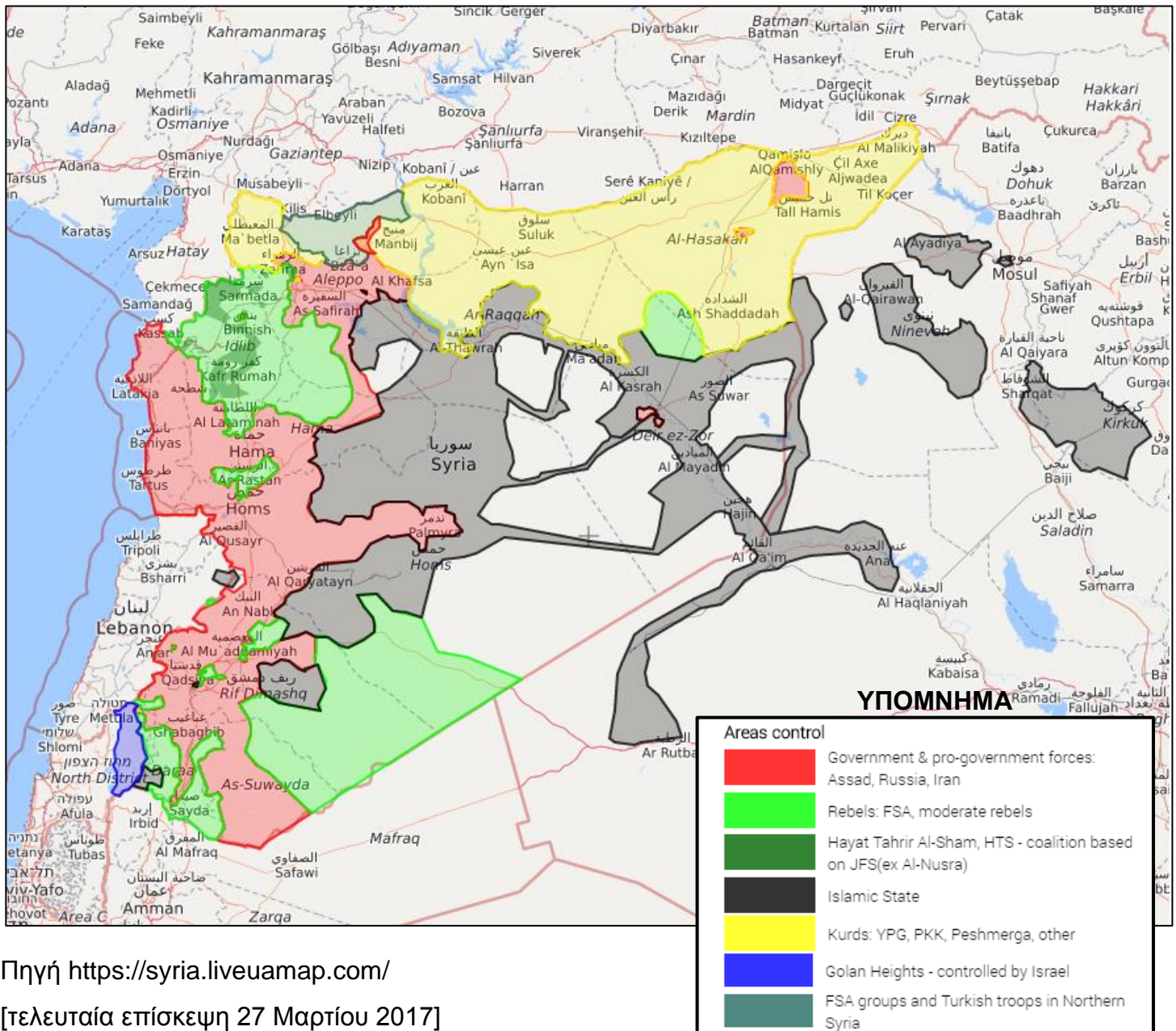
«Β» Βιβλιογραφία

---

¹²² Αντγος ε.α. Ιωάννης Μπαλιζώης, «Το τέλος του Πολέμου στην Συρία, το Κουρδικό Κράτος και οι Στρατηγοί Ματίς και Μακ Μάστερ», Μάρτιος 2017, διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://www.liberal.gr/arthro/122274/amyna--diplomatia/2017/to-telos-tou-poleμου-stin-suria-to-kourdiko-kratos-kai-oi-stratigoi-matis-kai-makmaster.html> [τελευταία επίσκεψη 20 Μαρ 17].

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Α» ΣΤΗΝ
ΑΤΟΜΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΧΑΡΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ ΣΥΡΙΑΣ

Πηγή <https://syria.liveuamap.com/>

[τελευταία επίσκεψη 27 Μαρτίου 2017]

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Β» ΣΤΗΝ
ΑΤΟΜΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. **Βιβλία**

α. **Ελληνόγλωσσα**

(1) Κατράνης Αλέξανδρος, Η Μέση Ανατολή στη Δίνη των Νέων Πολέμων, Εκδόσεις Παπαζήση, 2013.

(2) Κολιόπουλος Κωνσταντίνος, Η Στρατηγική Σκέψη από την Αρχαιότητα έως Σήμερα, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2008.

(3) Μάζης Ιωάννης, Γεωπολιτική και Γεωστρατηγικές της Συριακής Κρίσεως, Εκδόσεις Λειμών, Αθήνα, 2016.

(4) Παπανδρέου Δημήτριος, Συρία: Ο Κοντινός μας Άγνωστος, Εκδόσεις Επικοινωνίες, Αθήνα, 2001.

(5) Χαρίτος Γαβριήλ, Ο Εκδημοκρατισμός των Αραβικών Κρατών ως Προτεραιότητα της Αμερικανικής Εξωτερικής Πολιτικής στην Μέση Ανατολή, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 2008.

β. **Ξενόγλωσσα**

(1) Danaher Paul, The New Middle East: The World After the Arab Spring, Bloomsbury, London, 2013.

(2) Jones Jeremy, Negotiating Change: The New Politics of the Middle East, I.B. Tauris & Co Ltd, London, 2007.

(3) Rabinovich Itamar, Syria Under The Ba'th 1963-1966, the Army – Party Symbiosis, Israel Universities Press, Jerusalem, 1972.

2. **Άρθρα**

α. **Ελληνόγλωσσα**

(1) Δρ Αλομπέντ Άρεφ, Η Συριακή Κρίση: Αίτια, Διαστάσεις και Προοπτικές, Αύγουστος 2012.

(2) Δρ Κούσης Αλέξανδρος, Γεωπολιτικές Ανακατατάξεις στη Μέση ανατολή: Προβλήματα και Προοπτικές για την Ελλάδα, Εθνικές Επάλξεις, Δεκέμβριος 2015.

(3) Αντγος ε.α. Μπαλτζώης Ιωάννης, Το τέλος του Πολέμου στην Συρία, το Κουρδικό Κράτος και οι Στρατηγοί Ματίς και Μακ Μάστερ, Μάρτιος 2017.

(4) Ταξχος ε.α. Μηνάγιας Χρήστος, Το Πραξικόπημα στην Τουρκία, οι Κούρδοι και ο Πόλεμος στη Συρία, Εθνικές Επάλξεις, Σεπτέμβριος 2016.

(5) Σταμπολής Κωστής, Η Ενεργειακή Διάσταση της Συριακής Κρίσης και η Ρωσική Επέμβαση, 03 Νοεμβρίου 2015.

β. Ξενόγλωσσα

(1) Nafees Ahmad, NATO is Harboring the Islamic Sates, Insurgentelligence.

(2) Azuolas Bagdonas, Russia's Interests in the Syrian Conflict: Power, Prestige and Profit, European Journal of Economic and Political Studies, 2013.

(3) Richard Connolly, Cecilie Sendstad, Russia's Role as an Arms Exporter: The Strategic and Economic Importance of Arms Exports for Russia, Chatham House, Μάρτιος 2017.

(4) Tyler Durden, Russia Is Deploying The Largest Naval Force Since The Cold War For Syria: NATO Diplomat, Zero Hedge, 19 Οκτωβρίου 2016.

(5) The Economist, Global Powers Seek to Revive Diplomatic Process, 2016.

(6) The Guardian, UN Syria Envoy Lakhdar Brahimi Resigns after Failure Geneva Talks, 13 Μαΐου 2014.

(7) Aaron Hesse, Shiite Foreign Militias in Syria, Syrian American Council, 2015.

(8) Andrew Kuchins, Is Russia back as a power in the Middle East?, Centre for Strategic and International Studies, Νοέμβριος 2013.

(9) Los Angeles Times, Obama on Downing of Russian Jet: Turkey Has a Right to Defend its Airspace, 24 Νοεμβρίου 2015.

(10) New York Times, Saudi Oil Is Seen as Lever to Pry Russian Support From Syria's Assad, 03 Φεβρουαρίου 2015.

(11) Dr Talal Nizameddin, The Russian Intervention in Syria: Is Putin's Gamble Paying Off?, American University of Beirut, Απρίλιος 2016.

(12) Larbi Sadiki, Like Father, Like Son: Dynastic Republicanism in the Middle East, Carnegie Endowment for International Peace, 2009.

(13) Dr Fazzur Rahman Siddiqui, Evolution of Syrian Crisis and Analyzing the Role of Russia: A Game Changer, Indian Council of World Affairs Issue Brief, 14 Ιανουαρίου 2016.

(14) Steven Simon, Russia and the Middle East: The view from Washington, Carnegie Endowment for International Peace, Απρίλιος 2016.

(15) Ekaterina Stepanova, Russia in the Middle East: Back to a Grand Strategy – or Enforcing Multilateralism?, *Politique Etrangère*, 2016.

(16) STRATFOR, Russia Looks for an Exit in Syria, 04 Ιανουαρίου 2017.

(17) Dmitri Trenin, Russia in the Middle East: Moscow's Objectives, Priorities and Policy Drivers, Carnegie Endowment for International Peace, Απρίλιος 2016.

(18) Dmitri Trenin, Russia's Post-Soviet Journey, Foreign Affairs, Δεκέμβριος 2016.

(19) Sinan Ülgen, Can Kasapoğlu, Operation Euphrates Shield: Aims and Gains, Carnegie Europe, 19 Ιανουαρίου 2017.

(20) Igor Zevelev, Russian National Identity and Foreign Policy, Centre for Strategic and International Studies, Δεκέμβριος 2016.

3. **Διαδίκτυο**

α. **Ελληνικοί Ιστότοποι**

- (1) <http://www.energia.gr>
- (2) <http://www.globalview.gr>
- (3) <http://www.liberal.gr>
- (4) <http://www.militaire.gr>
- (5) <http://www.newsbomb.gr>

β. **Διεθνείς Ιστότοποι**

- (1) <http://ahraralsham.net>
- (2) <http://www.aljazeera.net>
- (3) <http://www.al-monitor.com>
- (4) <https://www.armscontrol.org>
- (5) <http://www.bbc.com>
- (6) <http://www.bbc.co.uk/arabic/middleeast>
- (7) <http://carnegieendowment.org>
- (8) <http://carnegieeuropa.eu>
- (9) <http://carnegie-mec.org>
- (10) <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook>
- (11) <https://www.commentarymagazine.com>
- (12) <http://country.eiu.com>
- (13) <http://www.eaeunion.org>

- (14) <http://en.etalaf.org>
- (15) <http://www.eurasiareview.com>
- (16) <http://www.globalsecurity.org/military>
- (17) <http://www.gsdr.org/publications>
- (18) <http://www.haaretz.com>
- (19) <http://www.iamsyria.org>
- (20) <http://jihadintel.meforum.org/group/71/jabhat-al-nusra>
- (21) <https://www.jimmycarterlibrary.gov>
- (22) <http://www.jinsa.org>
- (23) <http://www.joshualandis.com>
- (24) <http://www.jpost.com>
- (25) <http://www.ikhwanweb.com>
- (26) <http://www.lasportal.org>
- (27) <http://www.latimes.com/world>
- (28) <https://medium.com/insurge-intelligence>
- (29) <http://www.middleeasteye.net>
- (30) <https://www.middleeastobserver.org>
- (31) http://www.mid.ru/en/foreign_policy
- (32) <https://news.usni.org>
- (33) <https://www.nytimes.com>
- (34) <http://www.odkb.gov.ru>
- (35) <https://www.opcw.org>
- (36) <https://reader.chathamhouse.org>
- (37) <http://www.reuters.com>
- (38) <http://rudaw.net>
- (39) <http://www.russia-direct.org>
- (40) <https://russianmilitaryanalysis.wordpress.com>
- (41) <https://www.stratfor.com>
- (42) <https://syria.liveuamap.com>
- (43) <http://www.telegraph.co.uk>
- (44) <http://www.theguardian.com>
- (45) <https://www.un.org>
- (46) <https://www.washingtonpost.com>

(47) <http://www.washingtoninstitute.org>

war (48) <http://www.worldinwar.eu/list-of-armed-groups-in-the-syrian-civil->

(49) <http://www.zerohedge.com>